

КАЗКИ НАРОДІВ СВІТУ

Норвезькі народні казки

ДЛЯ МОЛОДШОГО
ШКІЛЬНОГО
ВІКУ

Малюнки
КАТЕРИНИ ШТАНКО

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1986

82.33-6
Н82

*В сборник вошли
наиболее популярные сказки
норвежского народа.*

*Упорядкування, вступне слово
та переказ із норвезької*
ОЛЬГИ СЕНЮК

Н $\frac{4803020000-125}{M206(04)-86}$ БЗ—12—21.86.

© Видавництво «Веселка»,
1986, упорядкування,
вступне слово та переказ
українською мовою, ілюстрації

Вступне слово

Діти, ви, напевне, вже прослухали та й самі прочитали не одну казку. Більшість тих казок, які ви слухали або читали, називають народними. А чи ви задумувались над тим, чому їх так називають і коли, за яких умов вони складені?

Люди почали складати казки в сиву давнину, задовго до того, як навчилися писати, і передавали їх із уст в уста, з покоління в покоління. В тих казках відбивалися їхні уявлення про світ і про обставини, в яких вони жили. Але це не означає, що той світ був казковий, не такий, як тепер. Ні, просто люди тоді ще дуже мало знали про нього, в явищах природи, які тепер нам здаються звичайними і буденними, бо ми можемо їх пояснити законами науки, вони вбачали дію якихось фантастичних сил, приятних або ворожих, добрих або лихих, сил, яких треба уласкавлювати або з якими треба боротися.

Людам було тоді дуже важко здобувати собі харч і одяг, будувати житло, забезпечувати себе всім необхідним у житті, бо вони не мали ані тих знань про навколишню природу, що маємо ми, ані таких знарядь праці, які є тепер у нас. На них з усіх боків чигали небезпеки, і ті небезпеки їм уявлялися живими постатями, що мали або людські, або тваринні риси, або людські й тваринні разом. Тобто люди надавали тим лихим або добрим істотам, які їм ввижались в навколишній природі, рис, відомих їм із свого власного досвіду. І діяли ті казкові істоти так, як підказував людям їхній власний життєвий досвід. Отже, можна сказати, що в казках люди передавали наступним поколінням свій досвід, здобутий у тяжкій боротьбі за існування.

З часом люди забували, хто перший склав ту чи іншу казку, все нові оповідачі переказували її новим слухачам, вона переходила із сторіччя в сторіччя і на цьому своєму довгому шляху, бувало, й потроху змінювалась, бо коли оповідач був талановитий, умів гарно розповідати, то додавав до казки щось своє, цікавіше для слухачів, ближче до їхнього життя, і пропускав те, що стало за цей час нецікавим або й незрозумілим. Отже, кожен казку творило багато людей, творив народ. Тому ми й називаємо їх народними. В них відбилосся реальне життя того народу, який їх склав. І коли ми читаємо їх, то знайомимося з умовами, в яких народ жив, з його звичаями, уявленнями про добро і зло, про норми поведінки в людському суспільстві. Сказане тут стосується і норвезьких народних казок. У них також відбито реальне життя норвежців.

Норвегія — північна країна на Скандинавському півострові. Клімат там суворий: зима довга й темна, а літо коротке. В таких природних умовах людям завжди жилося нелегко. Частина норвежців споконвіку годувало холодне, бурхливе море, а частину — ліс і непривільні гори. Тому в їхніх казках дія відбувається здебільшого або на морі, або в лісі чи в горах.

Стародавні норвежці населили свої нетрі й непролазні гори уявними істотами — троллями. І саме тролі та ставлення до них людей — одна з найцікавіших і найхарактерніших рис цих казок. Тролі відрізняються від казкових істот, створених уявою інших народів: скажімо, від чортів у наших казках, від джіннів у казках народів Сходу тощо. Це майже такі самі люди, тільки трохи загадковіші, химерніші. Вони, як правило, живуть у надрах гір, ведуть своє господарство так само, як і люди, тільки що худоба в них інша: замість овець — ведмеді, замість ягнят — псці. Проте, як буває між сусідами, люди й тролі часто ворогують і намагаються чим тільки можуть допекти одні одним. Люди вважають тролів гіршими на вроду, дурнішими й лихішими за себе, тому й не люблять їх і неохоче спілкуються з ними. Серед норвежців у давнину існувало навіть повір'я, що тролі часто підмінюють людських дітей своїми. Коли дитина в когось виявлялася калікою чи мала погану вдачу, люди вважали, що то троленя.

Норвезький народ порівняно з іншими невеликий, а має у своїй скарбниці дуже багато казок. І це також викликано умовами, в яких він жив. Норвегія — рідко заселена країна. Навіть тепер на всій її території, трохи більшій, ніж половина нашої республіки, живе населення менше, ніж у самій лише столиці України, місті Києві, та Київській області, — а ще менше його було в давнину. І коли до якогось відлюдного хутора навідувався рідкісний гість чи просто випадковий мандрівник, то від нього найперше чекали нових історій та казок. Тими історіями та казками норвежці скрашували собі довгі вечори і збагачували свої знання про навколишній світ. Така усна творчість стала в Норвегії міцною традицією — кожен хутір, кожне село мало своїх оповідачів і поетів.

У пізніші часи народні казки в Норвегії, як і в багатьох інших країнах світу, почали записувати й видавати. Перекладали їх також іншими мовами за межами Норвегії. Твори невідомих оповідачів стали доступні кожній людині, що вміла читати. Ось і ви, діти, маєте змогу познайомитися в цій книжці з найвідомішими казками Норвегії.

Ольга Сенюк

Як курка врятувала світ

Якось увечері курка вилетіла на високого дуба та й заснула. І приснилося їй, що коли вона не піде на Лису гору, то весь світ загине. Вона швиденько злетіла додолу і так як була вирушила в дорогу.

Іде вона і зустрічає півня.

— Добрий день, півнику — золоте пір'ячко,— вітається курка.

— Добрий день, курочко-чубарочко,— відповідає півень.— Ти куди так зарані?

— Та йду на Лису гору, а то загине весь світ.

— Хто тобі сказав? — питає півень.

— Я цієї ночі спала на дубі, і мені таке приснилося.

— То й я піду з тобою,— каже півень.

Ідуть вони, йдуть і зустрічають качку.

— Добрий день, качко-крячко,— вітається півень.

— Добрий день, півнику — золоте пір'ячко,— відповідає качка.— Ти куди так зарані?

— Та йду на Лису гору, а то загине весь світ.

— Хто тобі сказав, півнику — золоте пір'ячко? — питає качка.

— Курочка-чубарочка.

— А тобі хто сказав, курочко-чубарочко? — питає качка.

— Я цієї ночі спала на дубі, і мені таке приснилося.

— То й я піду з вами, — каже качка.

Ідуть вони, йдуть і зустрічають гуску.

— Добрий день, гуско-товстогузко, — вітається качка.

— Добрий день, качко-крячко, — відповідає гуска. — Ти куди так зарані?

— Та йду на Лису гору, а то загине весь світ.

— Хто тобі сказав, качко-крячко? — питає гуска.

— Півник — золоте пір'ячко.

— А тобі хто сказав, півнику — золоте пір'ячко?

— Курочка-чубарочка.

— А тобі хто сказав, курочко-чубарочко? — питає гуска.

— Я цієї ночі спала на дубі, і мені таке приснилося.

— То й я піду з вами, — каже гуска.

Ідуть вони, йдуть і зустрічають лисицю.

— Добрий день, лисичко-сестричко, — вітається гуска.

— Добрий день, гуско-товстогузко, — відповідає лисиця. — Ти куди так зарані?

— Та йду на Лису гору, а то загине весь світ.

— Хто тобі сказав, гуско-товстогузко?

— Качка-крячка.

— А тобі хто сказав, качко-крячко?

— Півник — золоте пір'ячко.

— А тобі хто сказав, півнику — золоте пір'ячко?

— Курочка-чубарочка.

— А тобі хто сказав, курочко-чубарочко?

— Я цієї ночі спала на дубі, і мені таке приснилося.

— Дурна балачка, світ не загине, коли ви не підете на Лису гору.

Ходімо краще до мене, до моєї хати, вам буде там гарно й тепло.

Погодились вони і пішли з лисицею.

Привела їх лисиця до своєї хати, розпалила вогонь, стало тепло, і їм захотілося спати. Качка й гуска вмостилися по кутках, а півень з куркою вилетіли на жердину.

Коли гості міцно заснули, лисиця взяла гуску й пригребла її в другому кутку, далі від качки. А курка вчула крізь сон, що лисиця шарудить чимось, вилетіла на вищу жердину й промурмотіла:

— Хто там товчеться?

— А ніхто,— відповіла лисиця,— це вітер крутить сміттям по хаті. Спи собі й не базікай.

І курка спокійно заснула.

А лисиця перечекала трохи і заходилася пригрібати й качку.

Курка знов прокинулася, вилетіла на ще вищу жердину та й промурмотіла крізь сон:

— Хто там знов шарудить?

Тоді скинула оком на лисицю й побачила, що та пригребла гуску й качку. Вона вилетіла на найвищу жердину, глянула крізь димар і вигукнула:

— Ох, скільки там летить ситих гусей!

Лисиця бігом надвір, бо хотіла вполювати ще одну гуску. А курка збудила півня й розповіла йому, що сталося з гускою-товстогузкою та качкою-крячкою.

Потім вилетіли курочка-чубарочка та півник — золоте пір'ячко крізь димар і чимдуж подалися на Лису гору. Бо якби не пішли, то напевне загинув би весь світ.

Про королівну, яка хотіла, щоб її слово було останнє

В одного короля була дочка, дуже зарозуміла і дуже метка на язик. Хоч би про що мовилося, вона хотіла, щоб її слово завжди було останнє. Тому король звелів розголосити у своєму королівстві, що віддасть дочку заміж за того, хто її переговорить, та ще й подарує йому півкоролівства.

Можна собі уявити, скільки знайшлося хлопців, що хотіли спробувати щастя. Адже не щодня випадає нагода отримати королівну й півкоролівства. І брама до королівського двору не зачинялася. Цілими ватагами поспішали туди хлопці, з півдня й півночі, з заходу і сходу, верхи й пішки. Але жоден не переговорив королівни.

Нарешті король оголосив, що кожному, хто не зможе переговорити його дочку, обсмалють вуха розпеченою кочергою. Бо королю набридло, що до його двору стікається стільки люду і все без пуття.

Дійшла чутка про королівну й до трьох братів, синів убогого селянина. А що вони вдома ніколи навіть не наїлися досхочу, тільки голод-

них злиднів годували, то дужче, ніж будь-хто, захотіли здобути королівну й півкоролівства.

Двоє старших братів були люди як люди, а найменший тільки те й робив, що цілими днями сидів коло печі і знічев'я пересипав руками попіл. За те його прозвали Пічкур.

Жили брати між собою в злагоді, тож задумали й до королівського двору податися гуртом.

Вирушили вони в дорогу і не встигли далеко відійти від хати, як Пічкур знайшов здохлу сороку.

— Знайшов! Знайшов! — вигукнув він.

— Що ти знайшов? — спитали брати.

— Здохлу сороку!

— Тьху! Навіщо вона тобі здалася? Тільки зайва ноша у руці! Викинь її! — сказали брати.

Вони завжди його повчали.

— Е ні. Ану ж пригодиться, — відповів Пічкур.

Пішли вони далі, і невдовзі йому трапилася лозина. Він також підняв її і вигукнув:

— Знайшов! Знайшов!

— Що ти ще знайшов? — спитали брати.

— Лозину, — відповів Пічкур.

— Тьху! Навіщо вона тобі здалася? Тільки зайва ноша в руці! Викинь її! — сказали брати.

— Е ні! Ану ж пригодиться, — відповів Пічкур.

Пішли вони далі, і Пічкурові трапився старий кухоль.

— Хлопці, знайшов! Знайшов! — вигукнув він.

— Та не репетуй так! Що ти знайшов? — спитали брати.

— Кухоль!

— Навіщо він тобі, такий старий і щербатий? Тільки марно в торбі теліпатиметься! Викинь його! — сказали брати.

— Е ні! Ану ж пригодиться, — відповів Пічкур.

Пройшли вони ще шмат дороги, і Пічкурові трапився закручений баранячий ріг. А за якийсь крок трапився й другий, такий самий, і хлопець вигукнув:

— Знайшов! Знайшов!

— Що ти ще знайшов? — спитали брати.

— Два баранячі роги! — відповів Пічкур.

— Дурний, навіщо вони тобі? — спитали брати.

— Не знаю, ану ж пригодяться.

Невдовзі по тому він побачив на дорозі клинок і знов похвалився братам:

— Знайшов! Знайшов!

— Навіщо ти збираєш всілякий мотлох? Що ти знайшов? — сердито вже спитали брати.

— Клинок!

— Викинь його! — сказали брати.

— Е ні, ану ж пригодиться,— відповів Пічкур.

Коли брати біля самого королівського двору пèреходили мочар, Пічкур нахилився й підняв з болота стоптану підшву.

— Дивіться, хлопці, що я знайшов! — вигукнув він.

— Ох, поки ти знайдеш свій розум, ми вже будемо в королівни. Що ти тягнеш з болота?

— Стоптану підшву,— відповів Пічкур.

— Навіщо тобі ця погань? Викинь її!

— Е ні, не викину. Ану ж і вона пригодиться. Може, я цим усім здобуду королівну і півкоролівства.

— Аякже, неодмінно здобудеш,— засміялися брати,— королівна сквапиться на цей твій непотріб!

Скоро вони опинилися в королівському дворі. Першим до королівни зайшов старший брат.

— Добрий день,— привітався він.

— Добрий день,— відповіла королівна.

— Тут страшенно гаряче,— сказав старший брат.

— А он під комином іще гарячіше,— відповіла королівна.

Там на жару лежала напготові розпечена кочерга. Як побачив старший брат ту кочергу, то зі страху й слова вимовити не може. І королівна прогнала його з обсмаленими вухами.

Середньому братові повелося не краще. Зайшов він до королівни й привітався:

— Добрий день.

— Добрий день,— відповіла вона.

— Як тут гаряче! — сказав хлопець.

— А он під комином іще гарячіше,— відповіла королівна.

Після цього і йому довелося скуштувати розпеченої кочерги, як його братові.

І ось настала Пічкурова черга.

— Добрий день,— привітався він.

— Добрий день,— буркнула королівна і знуджено потяглася. Не хотілося їй розмовляти ще й з третім невдахою.

— Тут страшенно гаряче,— сказав хлопець.

— А он під комином іще гарячіше,— відповіла королівна те саме, що і його братам.

— От добре, то я спечу там свою сороку. Можна? — спокійно спитав Пічкур.

— Гляди, щоб сорока не лопнула на жару,— сказала королівна.

— Не лопне, я обмотаю її лозиною,— відповів хлопець.

— Лозина не обмотається щільно,— не хотіла здаватися королівна.

— Нічого, я зажену оцей клинок,— відповів хлопець.

— На жар капатиме лій,— сказала королівна.

— А я підставляю ось це, щоб не капав,— сказав Пічкур і витяг з торби кухоль.

— Дуже твоя мова закручена,— сказала королівна, аби не мовчати.

— Ні, не закручена,— відповів Пічкур.— Ось що справді закручене.
І він витяг один баранячий ріг.

— Ти ба, другого такого я зроду не бачила! — вигукнула королівна.

— То поглянь! — мовив Пічкур і витяг другий баранячий ріг.

— Ти, мабуть, стоптав свої ноги, щоб заткнути мені рота! — глузливо сказала королівна.

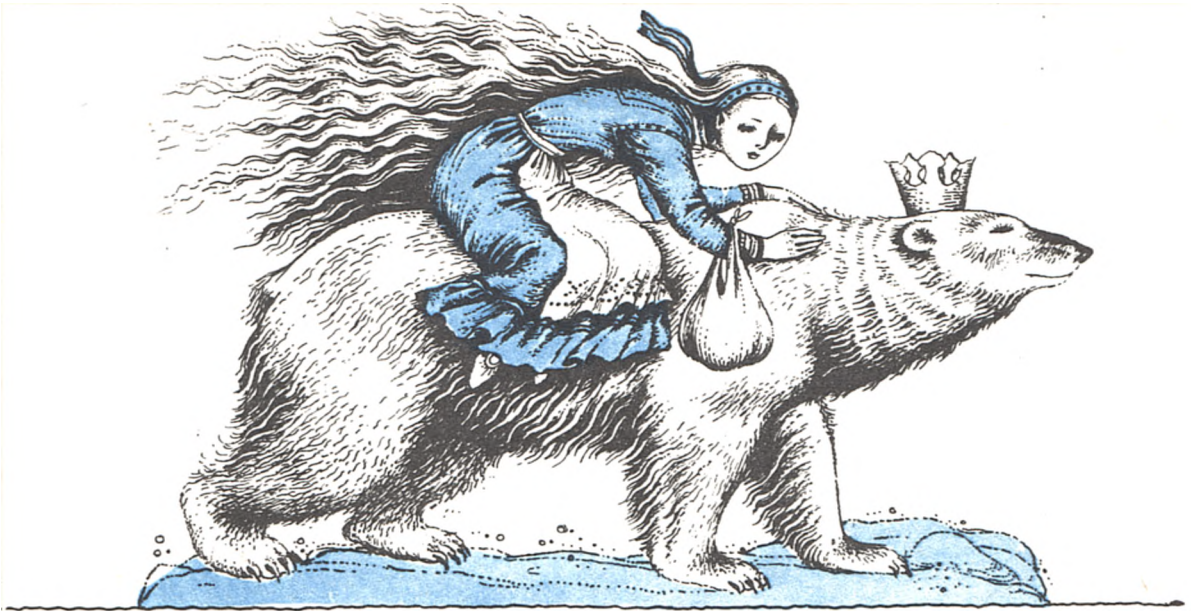
— Ні, не ноги я стоптав, а ось що,— відповів Пічкур і показав стару підошву від черевика.

На це королівна не знайшла що сказати.

— Отже, ти моя,— мовив Пічкур.

І він отримав королівну та ще й півкоролівства разом із нею.

На схід від сонця і на захід від місяця

Був собі колись бідний селянин і мав він повну хату дітей. Та не мав їх чим годувати і в що одягати. Всі його діти вдалися гожі, як рожі, а найкраща — найменша дочка. Така вже гарна, що й словами не скажеш.

Якось пізно восени, в четвер увечері, надворі знялася страшна буря. В непроглядній пільмі дощ лив потоками, а вітер так завивав і гудів, що в їхній старенькій хатині аж крокви на даху тріщали. Батько з матір'ю і всі діти сиділи кружка біля відкритого вогнища, і кожне щось робило. Коли це чують — знадвору хтось тричі постукав у шибку. Селянин вийшов з хати подивитися, що там за гість прибився до них у таку негоду. Відчинив він двері, а перед ним стоїть велетенський білий ведмідь. Побачив його селянин і аж похолов з ляку.

— Добрий вечір, — привітався ведмідь.

— Добрий вечір, — відповів селянин.

— Я прийшов спитати, чи не віддаси ти мені свою найменшу дочку. А за це ти станеш такий багатий, як тепер бідний, — сказав білий ведмідь.

Почув це селянин і дуже захотів розбагатіти. Але відповів ведмедеві:

— Запитаю в дочки, як вона схоче, так і буде.

Вернувся він до хати та й каже:

— Там надворі стоїть велетенський білий ведмідь і просить віддати йому нашу найменшу дочку, а за це обіцяє зробити нас такими багатими, як ми тепер бідні.

Почула дочка, що від неї хочуть, і затялася:

— Ні, я з ним нізащо не піду.

Вийшов селянин надвір і домовився з ведмедем, що спробує вблагати свою дочку.

— Прийди,— каже,— по відповідь за тиждень, увечері другого четверга, може, щось і вийде.

І почали всі вмовляти дівчину. Батько з матір'ю, сестри з братами день у день казали, які вони могли б стати багаті і як їй самій було б добре. І нарешті вмовили.

Заходилась дівчина готуватися в дорогу. Вона вмилася, розчесала коси, випрала й полатала свою стареньку одержу і зв'язала у клуночок те, що хотіла взяти з собою.

Другого четверга ввечері білий ведмідь знов прийшов до них, як і домовився з селянином. Дівчина взяла свій клуночок, покійрно сіла йому на спину та й поїхала.

Їдуть вони, їдуть, а ведмідь і питає:

— Ти не боїшся?

— Ні, не боюся.

— От і добре. Тримайся тільки міцно за мою вовну.

Довго віз ведмідь дівчину, то чагарями, то густим лісом, і нарешті дісталися вони до високої гори. Ведмідь постукав у неї, гора розступилась, і вони опинилися в замку. А там у всіх покоях ясно горить світло, все блищить золотом і сріблом, аж очі в себе вбирає. У великій їдальні стоїть уже накритий стіл і аж угинається від смачних страв і солодких напоїв.

Ведмідь дав дівчині срібний дзвоник та й каже:

— Коли тобі чогось буде треба, подзвони в нього і матимеш геть усе, що схочеш.

А сам пішов собі геть.

Поки дівчина попоїла, настав пізній вечір. Після довгої дороги її почав змагати сон, захотілося лягти. Вона подзвонила в срібний дзвоник і не встигла ще висловити свого бажання, як опинилася в спальні, де стояло розкішне, м'яке ліжко з шовковими перинами та подушками

і завісою з золотими торочками. Все решта в тій спальні також було з золота й срібла.

Коли дівчина погасила світло й лягла в ліжку, то почувала, що в другій кімнаті хтось ходить. Хода наче була не ведмежа, тому вона тихенько прочинила двері й обережно зазирнула туди. І хоч було темно, вона все-таки побачила, що ведмідь скинув із себе шкуру й став високим струнким хлопцем. Але який той хлопець на вроду, їй не видно було.

Таке відбувалося щоночі. Коли дівчина гасила світло, ведмідь скидав із себе шкуру й ставав хлопцем, а як починало світати, знов натягав її, обертаяся у білого ведмедя і зникав десь на цілий день.

Довго дівчина розкошувала так у гірському замку. Але потім її почала брати нудьга. Вона цілими днями була сама й тужила за батьком, за матір'ю, за сестрами і братами. Ведмідь помітив, що дівчина чимось пригнічена, й запитав:

— Чого ти сумуєш?

— Як мені не сумувати, коли я все сама та й сама. Я знудилася за рідною домівкою, і мені тяжко, що я не можу відвідати батька, матір, сестер і братів.

— На це є рада,— відповів ведмідь.— Але ти повинна пообіцяти мені, що не розмовлятимеш із матір'ю на самоті. Вона тягтиме тебе до комірчини, щоб поговорити з тобою, а ти нізащо не йди. Бо накличеш біду і на мене, й на себе.

Коли настала неділя, ведмідь прийшов і каже:

— Тепер поїдемо до твоїх батьків.

Дівчина сіла йому на спину, і вони подалися в дорогу.

Довга це була дорога, та нарешті вони добулися до великої гарної садиби. На подвір'ї бігали її брати й сестри і весело гралися. Побачила їх дівчина і аж розцвіла з радощів.

— Тут тепер живуть твої батьки,— сказав ведмідь.— Іди до них, але не забудь, що я тебе просив, а то накличеш біду на мене й на себе.

— Ні, не забуду,— пообіцяла дівчина.

Ото була радість, коли вона зайшла на подвір'я! І батько з матір'ю, і сестри з братами не могли надякуватись їй за все, що вона для них зробила. Адже тепер у них було що їсти і в що вбратися.

— І мені добре,— мовила дівчина,— я теж маю все, що забажаю.

І більше нічого не хотіла сказати, хоч скільки вони її просили.

Після обіду, коли всі попоїли, вийшло так, як і боявся білий ведмідь: мати захотіла неодмінно побалакати з дочкою наодинці. Дівчина пам'я-

тала ведмедеве застереження і нізащо не погоджувалась піти з матір'ю до комірчини.

— Нам можна й тут поговорити,— казала вона.

Але, як часто буває, мати кінець кінцем таки звабила дочку на відверту розмову. І слово по слову та розповіла їй, що кожного вечора, коли вона гасить світло, ведмідь скидає з себе шкуру і стає хлопцем. Але який той хлопець із лица, вона ще й досі не бачила, бо в кімнаті темно, а коли настає ранок, його вже нема. Тому вона часто сумує, бо хотіла б побачити того хлопця, поговорити з ним, а не цілий день нудитися самій.

— Може, він троль, що ховається від тебе? — сказала мати.— Але я пораджу, як тобі побачити його. На ось недогарок лійової свічки і сховай його за пазуху. А коли той хлопець засне, засвіти свічку, зайди до нього й подивися, хто він. Тільки гляди, щоб на нього не капнув лій, бо він прокинеться.

Дочка взяла недогарок і сховала за пазуху. Ввечері прийшов ведмідь і забрав її. А дорогою питає:

— Правда, що вийшло так, як я боявся?

— Правда,— призналася дівчина.

— Коли ти послухаєшся матеріної поради, то накличеш біду на мене й на себе. Тоді ми розлучимось навіки.

— Ні, я її не послухаюсь,— відповіла дівчина.

Коли вона знов опинилася в гірському замку й погасила світло, все вийшло так, як досі: ведмідь скинув шкуру і став хлопцем.

Але дівчині так закортіло поглянути на нього, що вона почекала, поки він засне, підвелася, роздмухала жар, засвітила свічку й пішла до другої кімнати, де спав хлопець. Присвітила дівчина й побачила, що то не троль, а прекрасний королевич, навіть вродливіший, ніж вона собі уявляла. Він так їй сподобався, що вона не могла відірвати від нього очей і геть забула про свічку. Раптом на сорочку йому капнуло три гарячі краплі, і він прокинувся.

— Ох, що ти наробила! — сказав королевич.— Накликала біду на нас обох! Якби ти була ще почекала рік, то звільнила б мене від чарів. Лиха мачуха зробила так, що я вдень ходжу білим ведмедем і тільки тоді, коли мене ніхто не може побачити, стаю самим собою. А тепер ми розлучимось, я мушу тебе покинути й вернутися до своєї лихої мачухи! Вона живе в замку на схід від сонця й на захід від місяця. І має дочку з носом на три лікті завдовжки. Тепер мені доведеться одружитися з нею.

Дівчина заплакала й заголосила, але нічого не могла змінити своїми слізьми, королевич пішов від неї. Вона запитала його, чи не можна їй піти разом з ним.

— Ні, не можна.

— А чи не показав би ти мені дорогу, щоб я потім знайшла тебе? Хіба й цього не можна?

— Ні, можна. Але туди нема дороги. Замок лежить на схід від сонця й на захід від місяця. І я повинен жити в ньому. Ти його ніколи не знайдеш.

Коли другого ранку дівчина прокинулась, королевич і гірський замок зникли. Вона спала на зеленій латочці моху серед густого темного лісу, а біля неї лежав клуночок, що його вона взяла з собою, коли покидала батьківську хату. Дівчина протерла очі, трохи поплакала, тоді рушила в дорогу.

Ішла вона, йшла, багато-багато днів і нарешті прибилася до гори. А під горою сиділа стара як світ жінка і гралася золотим яблуком.

Дівчина спитала, чи не знає вона дороги до королевича, що вернувся до лихої мачухи, яка живе в замку на схід від сонця й на захід від місяця і має дочку з носом на три лікті завдовжки.

— А ти його звідки знаєш? — запитала стара.— Може, це з тобою він мав одружитися?

— Так, зі мною.

— Он як, то це ти. Мені лише відомо, що він живе у замку на схід від сонця і на захід від місяця. Туди ти ніколи не доберешся або доберешся надто пізно. Але я позичу тобі коня, ним ти доїдеш до моєї сусідки. Може, вона скаже тобі щось більше. А коли доїдеш, то легенько вдар коня за лівим вухом і пусти назад до мене. І візьми оце яблуко, може, воно тобі знадобиться.

Дівчина сіла на коня і їхала довго-довго, поки нарешті добулася до другої гори. А під горою сиділа стара як світ жінка й тримала в руках золоте мотовило.

Дівчина запитала, чи вона, бува, не знає дороги до замку, що лежить на схід від сонця й на захід від місяця. Стара відповіла те самісіньке, що і її сусідка. Мовляв, вона справді чула про такий замок, але дороги туди не знає.

— І туди ти ніколи не доберешся або доберешся надто пізно. Та я позичу тобі свого коня, ним ти доїдеш до іншої моєї сусідки. Може, вона скаже тобі щось більше. А коли доїдеш до неї, то легенько вдар коня за лівим вухом і пусти його назад до мене. І візьми оце золоте мотовило, може, воно тобі знадобиться.

Дівчина сіла на коня і їхала довго-довго, поки нарешті добулася до третьої гори. Під тією горою сиділа стара як світ жінка і пряла на золотій прядці. Дівчина спитала в неї дорогу до королевича, що живе в замку на схід від сонця й на захід від місяця. Стара відповіла їй те саме, що й попередні жінки.

Потім вона запитала:

— Може, це з тобою мав одружитися той королевич?

— Так, зі мною.

— Що ж, я тільки знаю, що той замок лежить на схід від сонця й на захід від місяця. І туди ти ніколи не доберешся або доберешся надто пізно. Але я позичу тобі свого коня. Спробуй доїхати до Східного Вітру і розпитатися в нього. Може, він знає, де той замок, і понесе тебе до нього. А коли приїдеш до Вітру, легенько вдар коня за лівим вухом і пусти його назад до мене. І візьми оцю золоту прядку, може, вона тобі знадобиться.

Дівчина сіла на коня і знов їхала довго-довго, поки нарешті добулася до Східного Вітру. Вона запитала в нього, чи не покаже він їй дороги до королевича, що живе в замку на схід від сонця й на захід від місяця.

— Я чув про королевича,— відповів Східний Вітер,— і про замок теж чув, але дороги туди не знаю, так далеко я ніколи не залітав. Та якщо хочеш, я понесу тебе до свого брата, Західного Вітру, він дужчий за мене, далі віє, то, може, й знає дорогу до того замку. Сідай мені на спину, і полетимо до нього.

Дівчина сіла Вітрові на спину, і він поніс її до свого брата. Коли вони прилетіли до Західного Вітру й зайшли до хати, Східний Вітер сказав йому:

— Оця дівчина шукає королевича, що живе в замку на схід від сонця й на захід від місяця. Вона хоче в тебе спитати, чи не знаєш ти дороги до нього.

— Ні, так далеко я ніколи не залітав,— відповів Західний Вітер.— Та коли хочеш, я понесу тебе до Південного Вітру, він куди дужчий за нас із братом, завіває багато далі по світу. Сідай мені на спину, і я тебе донесу до нього.

Дівчина сіла на спину Західному Вітрові, і той доніс її до Південного Вітру. Здається, та подорож тривала недовго. Коли вони прилетіли до Південного Вітру, Західний Вітер запитав, чи не покаже він дівчині дороги до замку, що лежить на схід від сонця й на захід від місяця. Бо вона шукає королевича, який живе в тому замку.

— Он що,— мовив Південний Вітер.— То це ти? Я таки справді багато де побував, але так далеко ще ніколи не залітав. Та коли хочеш, я понесу тебе до свого брата Північного Вітру. Він найстарший і найдужчий з нас усіх. Якщо він не знає, де той замок, то вже ніхто в цілому світі цього не знає. Сідай мені на спину, і я понесу тебе до нього.

Дівчина сіла, і Вітер полетів так швидко, що аж загуло за ним. Незчулась вона, як опинилася в оселі Північного Вітру. Той був такий лютий і такий холодний, що від самого його подиху навіть повітря навколо крижаніло.

— Чого вам тут треба? — крикнув він ще здалеку так грізно, що вони з ляку мало не замерзли в крижини.

— О, не будь такий сердитий! — сказав Південний Вітер.— Адже я твій брат. А це та дівчина, що шукає королевича в замку на схід від сонця й на захід від місяця. Вона хоче спитати в тебе, чи ти бував там і чи не міг би показати їй дорогу. Вона дуже хоче добратися туди і знайти королевича.

— Де той замок, я, звичайно, знаю,— сказав Північний Вітер.— Я один-однісінький раз заніс туди вільховий листок. Але так стомився, що кілька днів зовсім не міг віяти. Та коли ти неодмінно хочеш добратися туди й не боїшся мене, то я візьму тебе на спину і спробую, може, й долечу.

— О, я хочу туди добратися, мушу і зовсім тебе не боюся.

— Ну гаразд, тоді переночуй тут і поспи. Бо дорога довга, і летіти нам доведеться цілий день.

Рано-вранці Північний Вітер збудив дівчину, надувся і зробивсь такий дужий та великий, що страшно було на нього глянути. Тоді шугнув угору, аж засвистів, ніби хотів викликати кінець світу. Зчинилася страшна буря, вона валила на своєму шляху будинки, дерева й цілі гаї, а як летіла через море, то хвилі підіймались до неба.

Так вони летіли все далі й далі і все над морем. Північний Вітер втомлювався дужче й дужче, він так знесилів, що вже ледве дихав. І опускався все нижче й нижче, аж нарешті гребінці хвиль почали оббризкувати дівчині п'яти.

— Ти не боїшся? — запитав Північний Вітер.

— Ні,— відповіла дівчина,— нітрохи не боюсь.

До берега вже було недалеко, і Північному Вітрові якраз вистачило снаги, щоб викинути дівчину на суходіл під вікнами замку, що лежав на схід від сонця й на захід від місяця. А сам він так знесилів, що відпочивав кілька днів, поки зміг полетіти назад додому.

Другого ранку дівчина сіла перед замком та й почала гратися золотим яблуком. І в ту ж мить з вікна виглянула королівна з довгим носом.

— Що ти хочеш за своє яблуко? — запитала вона.

— Це яблуко не продається ні за гроші, ні за золото,— відповіла дівчина.

— Коли воно не продається ні за гроші, ні за золото, то що ти хочеш за нього? — спитала королівна.

— Якщо мені дозволять піти до королевича, що живе тут, і пересидіти біля нього ніч, яблуко буде твоє.

— Добре, я тобі дозволяю.

Та коли ввечері дівчина прийшла до королевича, він спав. Вона гукала його, трясла, плакала, та все дарма. Довгоноса королівна дала йому такого зілля, що він не прокидався цілу ніч. А коли настав ранок, вона прийшла і прогнала дівчину.

Того дня дівчина сіла знов перед замком та заходилася намотувати

пряжу на золоте мотовило. І королівна знов визирнула з вікна й запитала:

— Що ти хочеш за своє мотовило?

— Це мотовило не продається ні за гроші, ні за золото,— відповіла дівчина,— але якщо мені дозволять пересидіти ніч біля королевича, мотовило буде твоє.

— Добре, я тобі дозволяю,— сказала королівна.

Та коли ввечері дівчина прийшла до королевича, він знов міцно спав. І хоч скільки вона його гукала, хоч скільки трясла й плакала, так і не змогла добудитися. А вранці прийшла довгоноса королівна й прогнала дівчину.

Того дня дівчина знов сіла перед замком і заходилася прядти на золотій прядці. А королівна з довгим носом відчинила вікно й запитала, скільки їй заплатити за прядку.

Дівчина, як і перше, відповіла, що віддасть прядку, коли їй дозволять пересидіти ніч біля королевича.

— Добре, я тобі дозволяю,— погодилася королівна.

А поряд із спальнею королевича сиділи замкнені в'язні. Останні дві ночі вони чули плач і голосіння дівчини й розповіли про це королевичеві. Тоді він здогадався, що його присипляють зіллям, і коли ввечері довгоноса королівна принесла йому келих, він удав, що п'є, а насправді нишком вилив трунок за спину.

Прийшла цього разу дівчина, а королевич не спить. І вона розповіла йому, як добралась до нього. Ото було радощів!

— Ти прийшла саме вчасно,— сказав королевич,— бо завтра має відбутися моє весілля. Але тепер я не візьму ту довгоносу. Ти єдина вивольила мене від чарів. Уранці я скажу, що спершу хочу побачити, що моя наречена вміє, і загадаю їй випрати мою сорочку з трьома лойовими плямами. А це може зробити тільки людина, а не троль. Ти випереш її, я знаю.

Так добули вони до ранку.

Другого дня, коли тролі зібралися на весільну учту, королевич сказав:

— Я хочу ще побачити, що вміє моя наречена, якої вона роботи навчилася.

— А чого ж, глянь,— погодилась мачуха.

— Я маю гарну сорочку і хотів би надягти її на весілля. Але на ній є три лойові плями, і їх треба відіпрати. Я обіцяв, що одружуся лише з тією дівчиною, яка випере мені сорочку. Бо як дівчина не вміє й сорочки випрати, то вона нічого не варта.

— Ну, це нехитре діло,— сказали гості.

Довгоноса королівна відразу ж узялася прати сорочку. Вона терла її з усієї сили. Та що більше терла, то помітніші ставали лойові плями.

— Ох, ти не так переш,— сказала їй мати.— Дай-но я тобі допоможу!

Та в її руках сорочка стала ще брудніша. Що довше вона прала, то більшали плями.

Потім сорочку спробували випрати інші троліхи, і в них виходило те саме. Врешті сорочка стала така, ніби її хтось протяг крізь димар.

— Ви ні на що не здатні! — сказав королевич.— Он під вікном сидить якась приبلуда. Я закладаюся, що вона пере краще, ніж ви всі разом. Ходи-но сюди, дівчино! — покликав він.

Дівчина зайшла до світлиці.

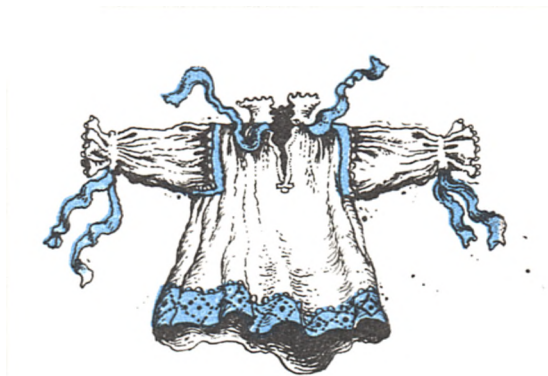
— Ти можеш випрати цю сорочку? — запитав королевич.

— Ой, не знаю,— відповіла дівчина,— але спробую.

І не встигла вона занурити сорочку у воду, як та випралась і стала така біла, мов свіжий сніг.

— Коли так, то ти будеш моєю дружиною і більше ніхто,— сказав королевич.

Як почула мачуха ці слова, то луснула з люті. З носатою королівною та рештою тролів сталося те саме. Тоді королевич зі своєю нареченою звільнили всіх в'язнів, які були там зачинені, набрали золота й срібла, скільки могли понести, і подалися далеко-далеко від замку, який стоїть на схід від сонця й на захід від місяця.

Лис-пастух

Одній господині треба було пастуха. Ось іде вона дорогою і зустрічає ведмедя.

— Куди ви йдете? — питає він.

— Та йду шукати собі пастуха, — відповідає господиня.

— Може б, ви мене взяли? — питає ведмідь.

— Узяла б, якби ти вмів скликати худобу, — каже жінка.

— Умію: б-р-р-р! — реве ведмідь.

— Ні, такого пастуха мені не треба, — каже жінка.

Іде вона далі і зустрічає вовка.

— Куди ви йдете? — питає вовк.

— Та йду шукати собі пастуха, — каже жінка.

— Може б, ви мене взяли? — питає вовк.

— Узяла б, якби ти вмів скликати худобу, — каже жінка.

— Вмію: у-уа-а! у-уа-а! — виє вовк.

— Ні, такого пастуха мені не треба, — каже жінка.

Іде вона далі і зустрічає лиса.

— Куди ви йдете? — питає він.

— Та йду шукати собі пастуха,— каже жінка.

— Може б, ви мене взяли? — питає лис.

— Узяла б, якби ти вмів скликати худобу,— каже жінка.

— Вмію: минь-минь, бир-бир, кізю-кізю! — гукає лис ніжним, ласкавим голосом.

— Гаразд, будеш у мене пастухом,— каже жінка і посилає його стерегти худобу.

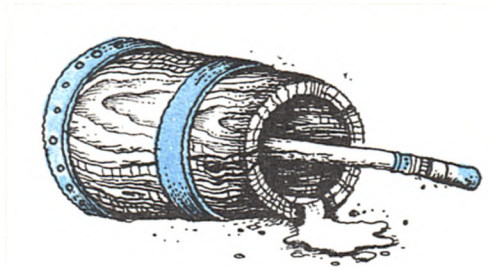
Першого дня свого пастухування лис із'їв козу, другого дня — вівцю, з третього — корову.

Вернувся лис увечері додому, а господиня й питає його, де він дів її худобу.

— Голови в річці, а ноги в лісі,— відповідає лис.

Господиня саме збивала масло. Почула вона лисові слова і подумала, що треба самій подивитися, де ж та худоба. Поки її не було в хаті, лис заліз у масницю й вихлебтав усю сметану. Як повернулася господиня та побачила, що лис зробив, то витягла з масниці копистку і замахнулася нею на лиса. Але зачепила тільки кінчик хвоста.

Відтоді в лиса кінчик хвоста білий.

Як Пічкур заклався з тролем, хто кого переїсть

Був собі колись селянин, і мав він троє синів. Жив він у великих злиднях, бо вже був старий і нездужий, а сини все не хотіли братися як слід до роботи. До їхньої садиби прилягав великий, густий ліс. От батько й надумав таке: загадає він синам нарубати в лісі дерева, наторгує грошей і сплатить борги.

Нарешті він таки присилував синів до праці. Першим мав іти рубати дерево найстарший. Прийшов він до лісу і тільки-но замахнувся сокирою на стару, оброслу мохом ялину, як перед ним з'явився велетенський троль та й каже:

— Коли ти рубатимеш у моєму лісі дерево, я тебе вб'ю!

Як почув хлопець ту погрозу, то кинув сокиру й прожогом помчав додому. Прибіг він до хати, насили дух зводить, та й розповідає, що його спіткало. Почав батько лаяти його.

— Ти,— каже,— боягуз, мене замолоду ніякий троль не відлякав би від роботи!

Другого дня до лісу подався середній син. Але йому також повелося

не краще, ніж старшому братові. Не встиг він рубнути сокирою, як перед ним з'явився троль та й каже:

— Коли ти рубатимеш у моєму лісі дерево, я тебе вб'ю!

Хлопець побоявся навіть глянути на троля. Він мерщій кинув сокиру й дременув додому. Прибіг він до хати, а батько йому теж каже:

— Ти боягуз, мене замолоду ніякий троль не відлякав би від роботи!

Третього дня найменший син, якого вони прозвали Пічкур, і собі захотів до лісу.

— І ти зібрався рубати дерево? — засміялися брати.— Та ти ж ніколи й носа не потикав за поріг!

Хлопець нічого не відповів на це, тільки попросив на дорогу харчів. М'яса в матері не було, тому вона відкинула йому чимале кружало сиру. Пічкур сховав сир у торбу і подався до лісу.

Та не встиг він стати до роботи, як перед ним з'явився троль та й каже:

— Коли ти рубатимеш у моєму лісі дерево, я тебе вб'ю!

Але хлопець був не в тім'я битий. Він підійшов до своєї торби, витяг звідти сир і стиснув його так, що з нього закапала сироватка.

— Бачиш? — гукнув він тролеві.— З цього білого каменя аж вода потекла, як я його стиснув. Отак я й тебе стисну, якщо ти миттю не ступиш пельки!

— Ох, пожалій мене! — злякався троль.— А я тобі допоможу рубати дерево!

— Ну гаразд,— сказав Пічкур,— якщо ти допоможеш мені працювати, то я тебе не зачеплю.

Троль так ревно взявся до роботи, що аж тріски полетіли. Того дня вони звалили багато дерев.

Коли настав вечір, троль і каже:

— Ходімо до мене. Адже моя домівка ближче, ніж твоя.

— Ходімо,— погодився Пічкур.

Прийшли вони до тролевої печери. Троль почав розкладати вогнище, а Пічкурові загадав принести води на кашу. Але в печері стояли тільки два залізні шапки, такі великі й важкі, що хлопець не міг їх навіть підняти.

Попробував він ті шапки та й каже тролеві:

— З такими наперстками не варто й час гаяти. Я зараз принесу цілу криницю.

— Ні, голубе, не треба! — злякався троль.— Нехай моя криниця стоїть. Краще ти розпалюй вогнище, а я сам принесу води.

Приніс троль води, і вони зварили велетенський казан каші.

— Як ти гадаєш,— спитав Пічкур,— чи не закластися нам, хто кого переїсть?

— Закладімося! — зрадів троль. Він був певний, що цей заклад виграє. Пічкур тоді взяв нишком шкіряну торбу і прив'язав її собі спереду до живота.

От посідали вони до столу і почали їсти. Пічкур одну ложку каші несе до рота, а дві в торбу. А троль їсть і не дивиться, що той робить. Їли вони, їли, аж ось троль відклав ложку та й каже:

— Я більше не подужаю.

— Іж,— каже Пічкур,— бо я ще не наївся.

Не хотілося тролеві програвати заклад, і він знову наліг на кашу. Живіт у нього став уже як гора, а каші ще багато. І троль з ляку, що не з'їсть її всю, упав під стіл.

А Пічкур забрав усе золото й срібло з тролевої печери. Тепер батькові було чим сплатити борги і без дерева.

Хлопець, проданий за тютюн

Була колись бідна вдова, і мала вона сина. Вдова ходила з ним жебрати від двору до двору, бо вдома в неї не було чого ні в горщик укинути, ні до вогню поставити. Спершу вони жебрали в селах, а потім вирішили спробувати щастя в місті. І там, ходячи від будинку до будинку, дійшли до бургомістра. Він був добрий і щедрий чоловік, найщедріший у тому місті. Але за дружину той бургомістр узяв собі дочку найбагатшого тамтешнього купця, а вона була горда й зарозуміла.

У них була маленька дочка. Вона росла одиначкою, не мала з ким гратися, тому відразу заприятимилася з бідним хлопчиком, коли він зайшов зі своєю матір'ю. Побачив бургомістр, як дітям добре вдвох, і взяв хлопчика до себе, щоб його дочка мала товариша. Діти разом гралися, разом майстрували, разом училися й ходили до школи, завжди жили в злагоді й ніколи не сварились.

Одного ранку бургомістрова дружина дивилася з вікна, як діти йдуть до школи. На вулиці після дощу стояла величезна калюжа, яку годі було обминути. Тому хлопчик спершу переніс через ту калюжу торбинку зі

сніданком і ранець з книжками, потім вернувся й переніс дівчинку. А коли ставив її на землю, то поцілував у щоку.

Побачила їх бургомістрова дружина й сердито крикнула:

— Це неподобство! Як сміє той жебрак цілувати мою дочку? Ми ж бо перші люди в місті!

Бургомістр не добачив у цьому нічого страшного. Він намагався втихомирити дружину, казав, що ніхто не знає наперед, що з дітей виросте і яка доля чекає їхню дочку. Хлопчик цей дуже чемний і слухняний, а велике дерево виростає з малесенького паростка.

Але дружина не слухала його.

— Не сподівайся дяки від прибудлої псяки,— казала вона.— Хоч скільки чисть мідяний шилінг, хоч скільки його три, він однаково не стане таляром, дарма що блищатиме, як золотий.

Зненавиділа вона хлопця, де хоч, там його й дінь.

Умовляв її бургомістр, умовляв — нічого не допомгло. І віддав він хлопця капітанові, що якраз стояв зі своїм кораблем у порту. Тому саме потрібен був юнга. А дружині бургомістр сказав, що продав хлопця капітанові за тютюн.

На прощання бургомістрова дочка переламала навпіл свою каблучку й половинку віддала хлопцеві, щоб потім по ній вони могли впізнати одне одного. Невдовзі після того корабель підняв якір і поплив далеко-далеко в чужі краї.

Плив він, плыв і причалив до берега в якомусь місті. Капітан і матроси зійшли на берег, а юнга залишився на кораблі. Він саме лаштувався готувати для всіх обід, коли це з другого берега протоки почувся чийсь голос. Хлопець узяв човна й поплив туди. Там він побачив стару жінку. То була чаклунка.

— Я стою тут сто років і гукаю, гукаю, щоб мене перевезли. Але ніхто, крім тебе, не почув мене й не приплив на мій голос. За це ти дістанеш добру винагороду,— мовила стара жінка.— Перевези мене до моєї сестри, вона мешкає в горах недалеко звідси, і попроси в неї скатертину, сховану в шафі.

Прийшли вони до другої чаклунки. Та почула, що хлопець допоміг її сестрі перебраться через протоку, й запитала його, яку винагороду він хотів би дістати за свою послугу.

— Яка там винагорода за таку мізерну послугу. Але якщо ваша ласка, то дайте мені ту скатертину, що схована в шафі,— відповів хлопець.

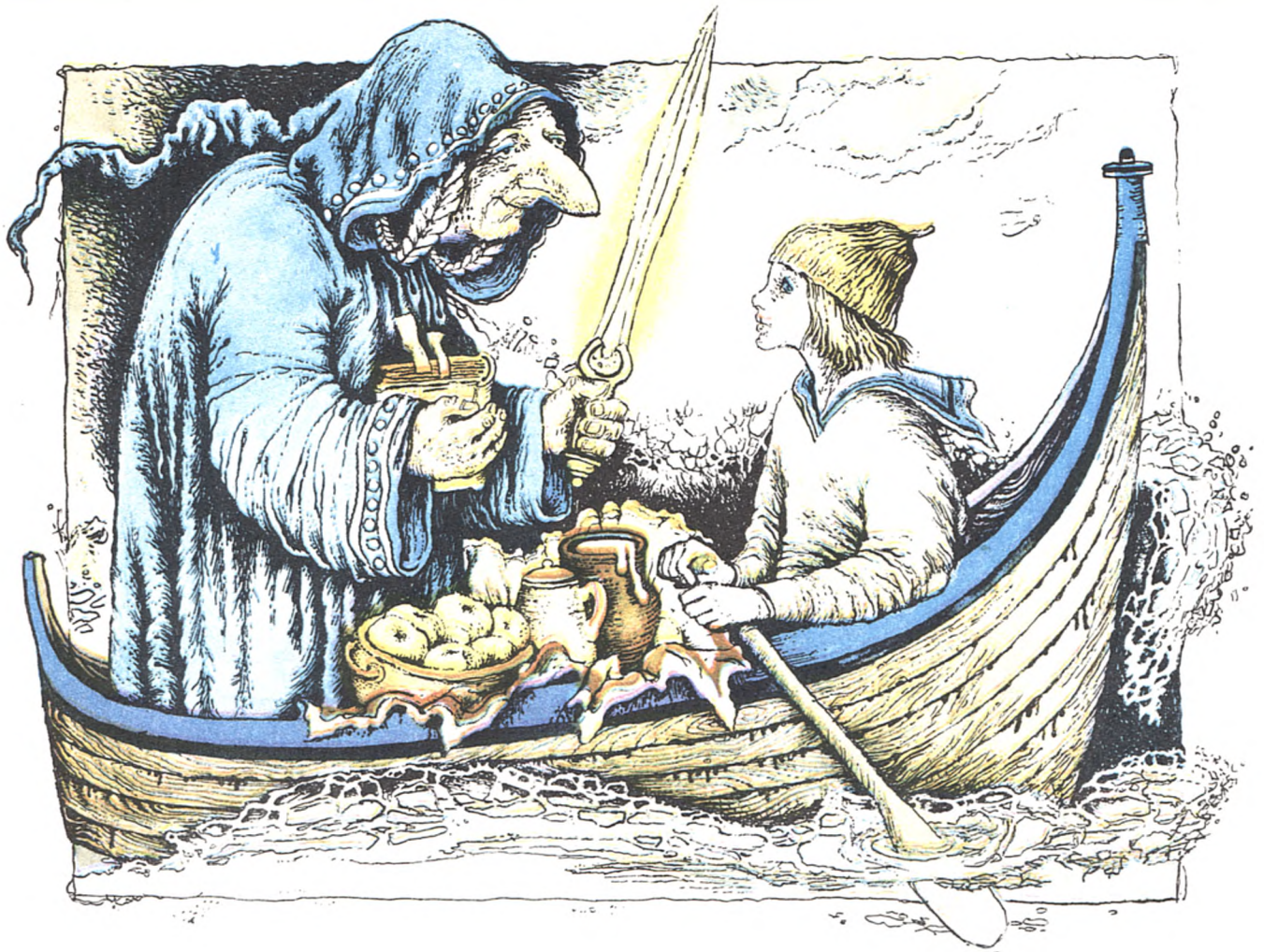
— Ти сам би до цього не додумався! — мовила чаклунка й дала йому скатертину.

— А тепер мені треба чимдуж поспішати на корабель, а то не встигну приготувати матросам обід, поки вони повернуться з міста,— сказав хлопець.

— Про це не турбуйся,— мовила стара, яку він перевозив.— Обід сам звариться, навіть якщо тебе й не буде там. Тобі треба буде тільки розстелити скатертину. Тепер ходи зі мною, я хочу тобі ще заплатити. Я стояла сто років на березі й гукала, гукала, але ніхто, крім тебе, не почув мене й не приплив на мій голос. Вези тепер мене до другої моєї сестри і попроси в неї меча. Коли ти захочеш сховати того меча в кишеню, він стане маленький, як складаний ніжик. А коли витягнеш його, він знов обернеться в меч. Удариш чорним боком меча — і все стане мертво, а вдариш білим боком — усе знов оживе.

Прийшли вони до другої сестри. Та довідалась, що хлопець перевіз її сестру через протоку, й захотіла винагородити його.

— Бери,— каже,— що сам хочеш.

— Що там я можу хотіти за таку мізерну послугу! Хіба дайте мені того меча, що лежить у шафі, — мовив хлопець.

— Ти сам би до цього не додумався! — сказала чаклунка й дала йому меча.

— Ходімо далі, — мовила сестра, яку він перевозив. — Я стояла на березі сто років і гукала, гукала, але ніхто, крім тебе, не почув мене й не прийшов на мій голос. Ти заробив ще більшу винагороду. Ходімо тепер до моєї третьої сестри, і попроси в неї старого пісенника. Коли хворому заспівати з того пісенника таку пісню, що стосується його хвороби, то він одужає.

Прийшли вони до третьої сестри, і коли вона довідалась, що хлопець перевіз її сестру через протоку, то й собі захотіла винагородити його.

— Бери, — каже, — що сам хочеш.

— Що там я можу хотіти за таку мізерну послугу! Хіба дайте мені старого пісенника, бабусю, — мовив хлопець.

— Ти сам би до цього не додумався! — сказала чаклунка й дала йому пісенника.

Коли він нарешті повернувся на корабель, матросів ще не було. Він швиденько випробував скатертину: розстелив на столі один її ріжечок, хотів побачити, що там з'явиться, поки розстелить її всю. Гульк — і на ріжечку з'явилося багато смачної їжі, та ще й питво до неї. Хлопець сам трохи попоїв і нагодував собаку донесхочу.

Нарешті повернулися з міста матроси, хлопець розстелив на столі скатертину, і тієї ж миті на ній з'явилося стільки наїдків і напоїв, що вони не годні були всього поїсти й випити.

Коли після обіду хлопець знов лишився сам із собакою, то захотів випробувати й меча. Він ударив собаку чорним боком, і той упав додолю мертвий. Та як хлопець перевернув меча і вдарив собаку білим боком, той відразу ожив і радісно замахав хвостом. Старий пісенник хлопець ще не мав нагоди випробувати.

Потім капітан наказав підняти вітрила, і вони попливли далі. Довго плів їхній корабель, аж ось одного разу знялася буря й не вщухала кілька днів. Їх носило по хвилях, і вони не знали, де саме опинилися.

Нарешті море вщухло, і корабель об'якорився біля берега якоїсь невідомої країни. Там панувала велика жалоба, бо королівська дочка лежала хвора й не могла поворухнути ні рукою, ні ногою. Король прийшов до корабля й запитав матросів, чи нема серед них когось, хто б вилікував його дочку.

— Ні, нема,— відповіли матроси.

— А крім вас, на кораблі є ще хтось? — запитав король.

Матроси згадали про хлопця й відповіли:

— Є ще один голодранець, що служить у нас юнгою.

— Нехай прийде сюди! — звелів король.

Покликали хлопця, і він сказав, що вилікує королівську дочку.

Як почув капітан його слова, то так розлютився, що забігав кружка, мов жук у діжці з-під дьогтю. Ото, думає, встряв хлопець у халепу, не вибереться з неї цілий!

— Не слухайте його,— сказав він королю,— чого тільки дурний хлопчисько не набалакає!

— Розум приходить з роками,— відповів король,— і з хлопця колись буде статечний чоловік. А коли він сказав, що вилікує мою дочку, то нехай спробує

Забрав його король із собою і привів до дочки. Хлопець розгорнув пісенник старої чаклунки й почав співати ту пісню, яка стосувалася хвороби королівни. Проспівав він її раз, і королівна підвела руки. Проспівав удруге, і вона підвелася з ліжка. А як проспівав утретє, вона цілком одужала.

Зрадив король та й каже:

— Ти зробив мені велику послугу, і я тобі за це віддаю півкоролівства, та ще й дочку за дружину.

— Непогано мати півкоролівства, красно дякую,— відповів хлопець.— Але я вже пообіцяв свою руку іншій, тому не можу взяти королівни.

Так він отримав півкоролівства й залишився в тій країні.

За якийсь час вибухнула війна. Хлопцеві також довелось піти на ту війну, і, звичайно ж, чорний бік його меча не гуляв. Ворожі вояки гинули, як мухи, і король виграв війну. Тоді хлопець обернув меча білим боком, оживив усіх полеглих і віддав їх королю, бо тому живі вояки були миліші, ніж мертві. Але тепер у нього стало людей так багато, що він не мав їх чим нагодувати, а хотів, щоб усі були наїдені й напоєні. Довелося хлопцеві витягти свою скатертину. Розстелив він її, і всі їли, скільки кому хотілося.

Пожив хлопець трохи в короля і затужив за бургомістровою дочкою. Він спорядив чотири бойові кораблі й вирушив у дорогу. Приплив він до міста, де жив бургомістр, і так гучно вдарив у гармати, що в половини міських вікон повилітали шибки. Кораблі в нього були розкішні, ніби в короля, а одяг вигравав золотом.

Минуло небагато часу, як на берег прийшов бургомістр.

— Вельможний пане,— сказав він,— чи не були б ви такі ласкаві прийти до мене на обід?

— Дякую, прийду,— відповів хлопець.

Прийшов він до бургомістра, і там його посадили як почесного гостя між матір'ю й дочкою. Сидять вони собі за столом, їдять, п'ють, весело розмовляють, а хлопець узяв та й укинув нишком свою половинку каблучки в келих бургомістрової дочки. Дівчина була кмітлива й відразу здогадалася, що це означає. Вона вийшла з кімнати, тримаючи в руці обидві половинки каблучки,— ту, що виловила з келиха, й свою. Мати помітила, що тут щось коїться, і, вибравши слушну хвилину, вийшла за нею.

— Знаєте, мамо, хто сидить у нас за столом? — спитала дочка.

— Ні, не знаю,— відповіла мати.

— Той хлопець, що його тато продав за тютюн,— відповіла дочка.

Як почула це мати, то зі страху зомліла. Бургомістр і собі вийшов поглянути, що там робиться, а коли довідався, що сталося, також зомлів. Нарешті вийшов і сам гість та й каже:

— Нема вам чого боятися. Я прийшов, щоб забрати дівчину, яку був поцілував дорогою до школи.— А тоді додав, звертаючись до бургомістрової дружини: — Ніколи не зневажайте дітей злидарів! Ніхто не знає, що з них виросте. З малого хлопця стає колись статечний чоловік. А розум приходить з роками.

Семеро господарів дому

Жив собі один чоловік, і надумав він помандрувати по світі. Якось він припізнівся в дорозі, а до найближчого села було далеко. Нарешті він добувся до чималої садиби.

«Ось де я цієї ночі добре відпочину»,— подумав подорожній і зайшов на подвір'я.

Там він побачив біля дровітні старого сивого чоловіка з довгою бородою.

— Добрий вечір, господарю,— привітався подорожній.— Чи не пустили б ви мене переночувати?

— Я не господар цієї хати,— відповів старий.— Але зайти до кухні й побалакай із моїм батьком, може, він і пустить.

Подорожній подякував йому і зайшов до кухні. Там він побачив ще старшого чоловіка, що стояв навколішки перед вогнищем і роздмухував у ньому жар.

— Добрий вечір, господарю, чи не пустили б ви мене переночувати? — запитав подорожній.

— Я не господар цієї хати,— відповів старий.— Але зайти до світлиці

й побалакай із моїм батьком, може, він і пустить. Він сидить на лаві біля столу.

Подорожній подякував йому і зайшов до світлиці. На лаві біля столу справді сидів білий, як молоко, зморщений дід, багато-багато старіший за двох перших. Він весь трусився від старості. Перед ним лежала велика книжка, і дід повільно читав її по складах, як читають малі діти, коли ще тільки вчаться грамоти.

— Добрий вечір, господарю, чи не пустили б ви мене переночувати? — запитав подорожній.

— Я не господар цієї хати. Але побалакай із моїм батьком, може, він і пустить. Он він сидить на лежанці.

Подорожній подякував йому і підійшов до діда на лежанці. Той силкувався натоптати люльку тютюном, але був такий немічний і руки в нього так тремтіли, що він ледве тримав люльку.

— Добрий вечір, господарю, чи не пустили б ви мене переночувати? — запитав подорожній.

— Я не господар цієї хати. Але побалакай із моїм батьком, може, він і пустить. Он він лежить на ліжку.

Подорожній подякував йому і підійшов до ліжка. Там він побачив старого-старезного діда, що вже навіть не ворушився. Здавалося, крім очей, у нього не було нічого живого.

— Добрий вечір, господарю, чи не пустили б ви мене переночувати? — запитав подорожній.

— Я не господар цієї хати, але побалакай із моїм батьком, може, він і пустить. Он він лежить у колиці.

Подорожній подякував йому і підійшов до колиці. Там справді лежав старий як світ дід, геть висохлий, не більший за немовля. Навіть очі в нього не світилися. Подорожній взагалі не повірив би, що той дід живий, якби не почув легенького віддиху.

— Добрий вечір, господарю, чи не пустили б ви мене переночувати? — запитав він.

Минуло багато часу, поки дід нарешті озвався, а ще більше, поки він довів до кінця свою відповідь. Він сказав те саме, що п'ятеро попередніх:

— Я не господар цієї хати, але побалакай із моїм батьком, може, він і пустить. Он він у тому розі, що висить на стіні.

Подорожній подякував йому, озирнувся по світлиці й побачив на стіні коров'ячий ріг. А коли уважніше придивився, то помітив у ньому щось схоже на людську голову.

Його пройняв такий страх, що він, замість ввічливо спитати, як годилося б, несамохіть крикнув:

— Добрий вечір, господарю, чи не пустили б ви мене переночувати?

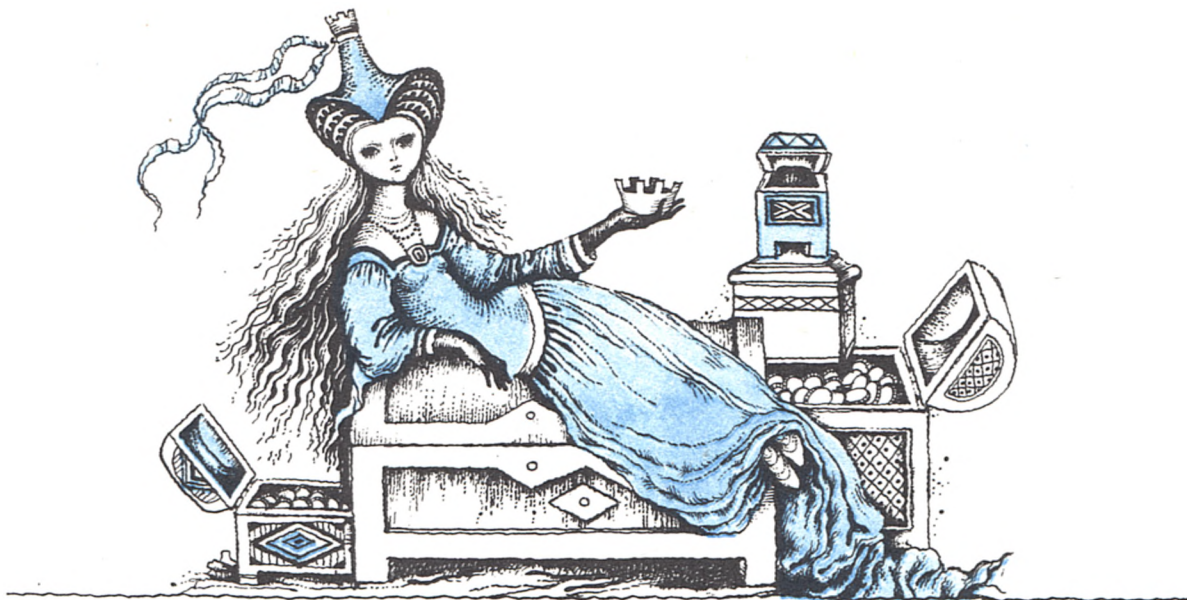
У розі щось засичало з присвистом, наче лойова свічка, коли її погасять, і в тих звуках ніби вчулися слова:

— Ночуй, синку.

І тієї миті на середину світлиці викотився накритий стіл з чудовими, смачними наїдками. Там навіть було пиво. А коли подорожній добре попоїв і напився, розстелилась м'яка, тепла постіль із оленячих шкур.

Бачите, як добре, що подорожній таки знайшов справжнього господаря тієї хати!

Пан Пер

Були собі чоловік і жінка, і не мали вони нічого, крім трьох синів. Як кликали старших, я не знаю, а найменший звався Пер.

Коли батьки померли, дітям лишилися тільки горщик, деко та кішка. Старший вважав, що йому належить усе найкраще, тому взяв собі горщика.

— Як позичу комусь горщика, то завжди із нього щось вишкрябаю,— сказав він.

Середній син узяв собі деко.

— Як позичу комусь деко, то завжди й сам скуштую того, що в ньому пеклося,— сказав він.

А найменшому вже не було з чого вибирати. Сама кішка лишилася — ото й уся спадщина.

— Якщо я навіть позичу комусь кішку, то однаково не матиму нічого,— сказав він.— Бо як їй і дадуть трохи молока, то вона його сама вихлебче. А все-таки візьму її. Шкода, ще пропаде тут.

Попрощалися брати і вирушили в світ шукати щастя. Кожен подався своєю дорогою.

Найменший, Пер, іде, і кішка за ним біжить. Пройшли вони трохи, а кішка й каже:

— Я хочу тобі віддячити за те, що ти не залишив мене в старій хаті, щоб я там пропала. Зараз я скочу до лісу і спіймаю кілька гарних звірів. Тоді ти підеш до королівського палацу — он він видніє вдалині — і скажеш королю, що маєш передати йому невеликий подарунок. А коли він спитає, від кого той подарунок, скажеш, що від пана Пера.

Так вона й зробила. Пер і не зоглядівся, як кішка повернулася з лісу з оленем. Вона стрибнула оленеві на голову, вмостилася між рогами і пригрозила йому:

— Якщо ти зараз не побіжиш до королівського палацу, я видряпаю тобі очі.

Довелося оленеві бігти.

Прийшов Пер з оленем до палацу та й каже:

— Я маю передати королю невеличкий подарунок, якщо він не погордує ним.

Король побачив оленя і дуже зрадів.

— Від кого цей гарний подарунок? — запитав він.

— Від пана Пера, — відповів Пер.

— Он як, від пана Пера! — мовив король. — А де він живе?

Йому було трохи соромно, що він не знає про таку відому людину.

— Не можу цього сказати, — відповів Пер. — Мій пан не велів.

Король щедро винагородив його за послугу й доручив передати щире вітання й подяку його панові.

Другого дня кішка знов подалася до лісу, стрибнула великій сарні на голову, вмостилася в неї між очима й погрозами пригнала її до королівського палацу. Коло брами Пер забрав сарну й привів перед палац.

— Я маю передати королю невеличкий подарунок, якщо він не погордує ним, — сказав Пер.

Король зрадів сарні ще дужче, ніж оленеві, і запитав:

— Від кого цей гарний подарунок?

— Знов від пана Пера, — відповів Пер.

— А де він живе? — запитав король.

— Не можу вам цього сказати, — відповів хлопець, як і вчора. — Мій пан не велів.

Король дав йому ще більшу винагороду за послугу.

Третього дня кішка пригнала з лісу лося. Пер привів його перед палац та й каже:

— Я знов маю для короля подарунок, якщо він не погордує ним.

Як побачив король великого, гарного лося, то так зрадив, що не знав, на яку ногу ступити. Цього разу він дав Перові ще більшу винагороду за послугу — цілих сто телярів! Але захотів конче довідатись, де живе пан Пер. Питав він, питав хлопця, і так і сяк, а той в одно відповідає:

— Не можу вам цього сказати, мій пан суворо заборонив.

— То передай панові Перу, що я запрошую його в гості,— сказав нарешті король.

— Гарзд,— відповів хлопець,— передам.

Вийшов Пер з королівського палацу, зустрівся за брамою з кішкою та й каже:

— Ну і встряв же я через тебе в халепу! Король хоче, щоб я прийшов до нього в гості. А я ж нічого не маю, крім цього дрантя, що на мені.

— О, нема тобі чого боятися,— відповіла кішка.— Через три дні ти матимеш коня, повіз і таке розкішне вбрання, що з тебе золото капатиме! Отоді й поїдеш до короля. Та хоч би що ти побачив у його дворі, щоразу кажи: «У мене все багатіше й пишніше». Не забудь!

— Ні, не забуду,— пообіцяв Пер.

Через три дні кішка привела йому коня, запряженого в повіз, а в повозі все, що Перові могло знадобитися. І все таке гарне, що й не сказати. Пер причепурився, сів у повіз і подався в дорогу. Кішка бігла поряд.

Король зустрів його привітно. Та хоч би що він йому показував, хоч би чим хвалився, щоразу чув у відповідь:

— У мене все багатіше й пишніше.

Звичайно, королю це не вельми подобалось. А Пер, хоч і бачив, як кривиться король, правив далі своєї. Нарешті король так розсердився, що більше не міг витримати.

— А тепер я хочу побачити, чи в тебе справді все багатіше й пишніше,— сказав він.— Але начувайся, коли ти збрехав! Більше я нічого не кажу!

— Гарну ж ти мені послугу зробила! — мовив Пер кішці.— Тепер король захотів поїхати зі мною додому. А я боюся, що той дім не легко буде знайти!

— О, не журися! — відповіла кішка.— Ти тільки їдь за мною. Я бігтиму попереду.

І вони вирушили в дорогу: попереду кішка, за нею Пер, а за ним король зі своєю челяддю.

Їхали вони, їхали і побачили на луці велику отару. Вовна в овець була така довга, що майже волочилася по землі.

Кішка й каже чабанові:

— Якщо король запитає тебе, хто господар цих овець, ти скажи: «Пан Пер». А я за це подарую тобі срібну ложку.

Ту ложку вона поцупила в королівському палаці.

— Добре, скажу,— погодився чабан.

Король над'їхав та й каже:

— Такої великої, гарної отари я ще зроду не бачив! Хто господар усіх цих овець, хлопче?

— Пан Пер,— відповів чабан.

Поїхали вони далі і побачили велику череду рябих корів, таких ситих, що їхні боки аж вилискували проти сонця. Кішка й каже чередниці:

— Якщо король запитає тебе, хто господар цих корів, скажи йому: «Пан Пер». А я за це подарую тобі срібного ополоника.

Того ополоника вона поцупила в королівському палаці.

— Добре,— відповіла чередниця.

Над'їхав король і замилювався великою гарною чередою, бо зроду ще такої не бачив. Спитав він чередницю, хто господар тих корів.

— Пан Пер,— відповіла чередниця.

Поїхали вони далі, і невдовзі їм трапився великий табун коней. І такі ті коні були гарні, що кращих годі собі й уявити: великі, добре випасені. Їх було по шестеро кожної масті: гнідих, буланих і карих.

— Якщо король запитає тебе, хто господар цих коней, скажи йому: «Пан Пер». А я за це подарую тобі срібного ножа,— сказала кішка пастухові.

Того ножа вона поцупила в королівському палаці.

— Добре,— погодився пастух.

Над'їхав король і аж очі витріщив з дива, бо зроду ще не бачив таких гарних коней. Спитав він пастуха, хто господар цього табуна.

— Пан Пер,— відповів пастух.

Проїхали вони ще трохи і побачили перед собою замок. Вони заїхали в мідяну браму, потім у срібну, а тоді в золоту. Сам замок теж був срібний і блищав, аж очі сліпив.

— Скажи королю, що ти тут живеш,— порадила кішка Перові.

Так Пер і зробив.

Повів він короля по замку, а там, усередині, ще більша пишнота, ніж назовні. Все золоте — стільці, столи, ослони. Походив король по замку, оглянув його згори донизу і засоромлено сказав:

— Так, пане Пер, у тебе все краще й пишніше, ніж у мене, твоя правда.

Зібрався він їхати додому, а Пер просить його ще трохи погостювати й повечеряти разом. Король погодився, хоч весь час був насуплений і невдоволений.

А то був тролів замок. І коли вони ще сиділи за столом, троль повернувся додому. Він загрюкав у браму й гукнув:

— Що це за свині жеруть мої харчі і жлуктять мій мед?

Почула це кішка, кинулась назустріч тролеві до брами та й каже:

— Постривай хвилинку! Я розповім тобі, як хлібороб сіє жито. Спершу він оре лан, потім його боронує, потім знов переорює. А потім...— Тієї миті зійшло сонце.— Мерщій оглянься, якщо ти хочеш побачити, яке те жито! — зненацька гукнула кішка.

А троям не можна дивитись на сонце. Але він не встиг подумати про це, оглянувся, побачив сонце і розпався в друзки.

— Тепер усе це твоє,— сказала кішка панові Перу.— Але в мене є до тебе прохання. Удар мене щосили, більше я не прошу нічого за свою допомогу!

— Ні,— відповів Пер,— цього я не зроблю!

— Зробиш,— сказала кішка,— а то я видряпаю тобі очі!

Довелося Перові послухатись, хоч як йому не хотілося. Вдарив він щосили кішку по голові, і тієї ж миті вона обернулася на королівну, таку гарну, що й не сказати. Пан Пер відразу закохався в неї.

— Усе це багатство раніше було моє,— розповіла йому королівна.— Але троль наслав на мене чари, і мені довелось жити кішкою в твоїх батьків. Тепер ти роби, як сам знаєш. Або візьми мене за дружину, і я буду твоєю королевою, або не бери. Бо віднині ти король усього цього краю.

Звичайно, пан Пер захотів, щоб вона стала його королевою. Вісім днів вони справляли весілля, а потім... що було потім з паном Пером та його королевою, я вже не знаю.

Пер Гюнт

Колись давно жив собі в Норвегії мисливець на ім'я Пер Гюнт. Він цілий рік вештався по горах і полював на ведмедів та лосів, бо тоді там було більше густих лісів, ніж тепер, а в лісах водилося більше всілякої дичини.

Якось пізно восени, коли з гірських пасовищ уже зігнали худобу і всі люди, що там літували, повернулися до своїх хуторів, Пер припізнівся в горах і надумав переночувати в котрійсь хижі для пастухів. Осінній день був короткий, і коли мисливець дійшов до пасовиська, так стемніло, що він не бачив навіть своєї руки. Скрізь панувала тиша, тільки його собаки гавкали в моторошній пітьмі.

Пер хотів зайти до хижі, але біля дверей наштовхнувся на щось грубе, холодне й слизьке. «Наче не стіна, бо ворухиться»,— подумав він і запитав:

— Хто це?

— Я, Кривий,— почулося у відповідь.

Пер нічого не втямив з тих слів, але обминув те місце і з другого боку підійшов до хижі. Та коли він опинився біля стіни, то знов наштовхнувся на щось грубе, холодне й слизьке.

— А це хто?

— Кривий, — почувлось у відповідь.

— Ет, чи ти там кривий, чи рівний, а дай мені дорогу! — сердито крикнув Пер.

Тепер він збагнув, чому не міг обминути Кривого: той обкрутився навколо стін.

У темряві щось ледь ворухнулося, і Пер зайшов до хижі.

Всередині було так само темно, як надворі. Пер навпомацки пошукав, де б покласти рушницю й торбу. І несподівано наштовхнувся на щось грубе, холодне й слизьке.

— Хто тут? — крикнув він.

— Та я ж, Кривий, — була відповідь.

Хоч у який бік потикався Пер, а все натрапляв на Кривого.

«Не дуже затишно буде тут ночувати, — подумав він, — якщо цей Кривий розлігся і надворі, і в хижі. Та я зараз провчу його».

Пер узяв рушницю, вийшов надвір, намацав у темряві голову Кривого й запитав:

— А хто ж ти такий?

— Я володар цієї гори, — відповів той.

«Отже, це троль», — подумав Пер. Він визначив, звідки йде голос, добре прицілився й тричі вистрілив.

— Вистріли ще раз! — гукнув Кривий.

Пер не послухався троля, бо знав, що якби вистрілив учетверте, куля повернулася б і вбила його самого.

Потім він із собаками відтягли троля вбік, щоб можна було зайти до хижі.

А в горах з усіх вершин зареготало, закричало:

— Пер Гюнт тягне добре, а собаки ще краще!

Уранці Пер подався вистежувати дичину. Тільки-но він вийшов на стежку, аж гульк — назустріч йому огрядна дівчина жене гурт овець. Та коли Пер підійшов ближче, дівчина раптом зникла, а вівці обернулися на зграю ведмедів.

«Я зроду не бачив, щоб ведмеді ходили зграями», — подумав Пер. Зненацька на очах у нього всі ведмеді щезли й залишився тільки один. А всередині гори закричало, загуло:

— Постережи барана! Пер Гюнт іде, вогненну палицю несе!

А інший голос відповів:

— Хай Пер краще себе постереже, адже він сьогодні не вмивався!

Пер Гюнт швиденько сполоснув руки водою з баклаги, щоб на нього не могли подіяти тролівські чари, й застрілив ведмедя. А всередині гори зареготало, закричало:

— От і не встеріг! От і не встеріг!

А інший голос відповів:

— Звідки мені було знати, що в нього є баклага з водою!

Пер оббілував ведмедя, пригорнув м'ясо камінням, шкуру й голову взяв із собою і рушив назад до хижі.

Дорогою він побачив псаця.

— Глянь на моє ягня, яке воно сите! — озвалося всередині гори.

— Глянь на Пера Гюнта, він знов підняв вогненну палицю! — озвалося в другій горі.

А Пер прицілився й вистрілив.

Він оббілував псаця, м'ясо пригорнув камінням, а шкуру й голову також узяв із собою. Коли він добрався до хижі, то повісив свою здобич перед дверима, а сам розпалив вогнище й заходився готувати юшку. Та з вогнища повалив такий густий дим, що виїдав очі. Тому Пер відчинив віконце. Тієї ж миті троль засунув туди свого носа, а ніс у нього був такий довгий, що досягав майже до вогнища.

— Глянь, який у мене ніс! — гукнув троль.

— А ти покуштуй, яка в мене юшка! — відповів Пер і вихлюпнув тролеві на ніс окріп з казанка.

Троль верескнув з болю і відскочив назад, а навколо в горах зареготало, закричало:

— Обшпарена пика! Обшпарена пика!

Хвилину чи дві було тихо, а потім крізь комин линула вода, погасила вогнище, і Пера оточила темрява. А з усіх кутків моторошно зареготало, закричало:

— Тепер Перові так само скрутно, як трьом чередницям!

Пер згадав, що на сусідньому пасовищі залишилося ще три дівчини. Він узяв собак і подався до тієї хижі, де вони сиділи. Дорогою йому трапилася зграя вовків — одних він постріляв з рушниць, а других так побив.

Біля хижі чередниць зібралася аж четверо тролів: Вітер Буйносвист, Шпиль Крутоверх, Потік Шумовод і Вогонь Жаропал. Вітер Буйносвист стояв перед дверима на чатах, а решта троє лякали в хижі дівчат. Пер вистрілив навмання, і, хоч не влучив, Вітер Буйносвист знявся й полетів геть. У хижі верещали перелякані дівчата, і Пер швидше відчинив двері. Побачили тролі Пера Гюнта й почали нацьковувати на нього Вогня

Жаропала. Та Перові собаки також не пасли задніх. Вони накинулися на Потока Шумовода, той з ляку відсахнувся, впав на Вогня Жаропала й погасив його запал, тільки пара засичала.

Пер націлився в Шпиля Крутоверха.

— Ти не бачив моїх собак? — запитав той.

Так Шпиль Крутоверх називав вовків.

— Бачив. Вони пішли на той світ, і ти підеш слідом за ними,— відповів Пер і вистрілив.

Тролі так перелякалися, що, поки Пер упорався зі Шпилем Крутоверхом, Потік Шумовод чимдуж розлився узбіччям гори, а Вогонь Жаропал блискавкою вилетів крізь комин.

Після цього Пер відпровадив чередниць у долину, бо вони не хотіли довше залишатися в хижі, боялись, що тролі не дадуть їм спокою.

Під Новий рік Пер Гюнт знов вибрався в гори. До нього дійшла чутка, ніби там на одному хуторі кожного новорічного вечора збираються всі навколишні тролі й так бешкетують, що господарям доводиться залишати свою хату і йти до сусідів. Пер захотів ще раз зустрітися з тролями й поміряти їх із ними силою.

Він надяг на себе старе лахміття, щоб не відрізняться від тролів, узяв із собою прирученого білого ведмедя й подався на хутір. Прихопив він також шило, дратву й шматок смоли.

Прийшов він на хутір і проситься до господарів на ніч.

— Ми б радо тебе прийняли, та не можемо,— кажуть господарі.— Нам самим доведеться тікати з хати, коли ввечері зберуться тролі.

— А ви пустіть мене, і я спробую їх вигнати,— каже Пер.— Тільки дайте мені цілу овечу шкуру.

Послухались господарі й пустили його ночувати. І дали йому таку шкуру, як він просив.

Скоро звечоріло, білий ведмідь уместився за комином, а Пер узяв шило, просмолив дратву й пошив із цілої шкури здоровенний постіл. Тоді вирізав з ремінця міцну поворозку, засилив її в постіл і сів чекати на тролів.

Минуло небагато часу, і з'явилися тролі. Вони прийшли зі своїми музиками і влаштувалися в хаті як удома. Одні почали танцювати, другі пригощатися тим, що було на столі, треті взялися пекти на вогнищі свої ласощі: жаб, павуків, ящірок тощо.

Потім котрийсь із тролів помітив постіл, якого щойно пошив Пер, і почав його приміряти на свою ногу. Постіл був такий великий, що

й решта тролів засунули в нього по одній нозі. Тоді Пер миттю стяг його краї поворозкою і спіймав тролів, наче в пастку. Тим часом з-за комина підвівся білий ведмідь і почав принюхуватись до тролячої смаженини.

— Хочеш м'яся, біла кицько? — спитав один троль і спритно вкинув ведмедеві в пащу гарячу жабу.

— Хапай їх, Бурмиле! — вигукнув Пер.

А ведмедеві й не треба було загадувати, він і так був лютий на тролів, що вони попекли йому рота. Почали вони з Пером товкти тролів, і ті повтікали всі до одного.

Після цього багато років не було чути про тролів. Господар уже спокійно жив на своєму хуторі. Та якось узимку іде він лісом, а назустріч йому троль і ще здалеку гукає:

— А що, жива ще твоя біла кицька?

— Та жива, — відповідає господар хутора, — лежить удома за комином, бо якраз має семеро кошенят, іще лютіших, ніж вона сама.

Як почув про це троль, то вже більше ніколи не навідувався в ті околиці. Ні він, ні його родичі та знайомі.

Вітробородий

Були собі чоловік і жінка, і мали вони сина-одинака на ім'я Ганс. Здавалося матері, що хлопця пора віддавати в науку, і звеліла вона батькові пошукати йому десь доброго майстра.

— Влаштуй хлопця так, щоб він став майстром над майстрами,— сказала вона й приготувала їм торбу харчів.

І батько з сином вирушили в дорогу. Вони побували в багатьох майстрів, але всі казали, що зможуть навчити хлопця тільки того, що вміють самі, а більше не навчать.

Повернулися батько з сином ні з чим додому, а мати й каже:

— Не для того я вас виряджала з дому, щоб ви ні з чим вернулися. Ти повинен знайти хлопцеві такого господаря, у якого він стане майстром над майстрами.

Приготувала вона знов повну торбу харчів, і батько з сином вирушили в дорогу.

Ішли вони, йшли і дійшли до крижаного поля. Дивляться — а назустріч їм їде вершник на чорному коні.

— Куди ви дорогу верстаєте? — запитав він.

— Хочу віддати сина в науку, та ніяк не знайду для нього доброго майстра, бо моя стара значного роду й хоче, щоб хлопець став майстром над майстрами.

— Непогано складається, — сказав вершник. — Я саме той чоловік, що вам треба, і їду шукати собі учня. Сідай, синку, позад мене на коня, — звелів він хлопцеві.

Посадовив він хлопця позад себе й відразу знявся в повітря.

— Стривай-но хвилину! — гукнув йому батько. — Я хочу знати, як тебе звать і де ти живеш!

— Я живу на півночі й на півдні, на заході й на сході, а звать мене Вітробородий, — відповів вершник. — Прийдеш через рік, і я скажу тобі, який уже з твого сина став майстер.

І він полетів разом з Гансом.

Минув рік, і батько прийшов дізнатися про сина.

— За рік не навчишся всього, — сказав Вітробородий. — Поки що він тільки вміє ходити коло худоби.

І домовились вони, що Ганс лишиться у Вітробородого ще на один рік, навчиться всього, а тоді батько знов приїде по хлопця.

Минув другий рік, і вони зустрілися на тому самому місці.

— Тепер хлопець усе вміє? — запитав батько.

— Так, тепер він став майстром над майстрами, тільки ти його ніколи більше не побачиш, — відповів Вітробородий, і не встиг батько отямитись, як він зник разом з Гансом.

Прийшов батько додому, а мати питає, де син і що з ним сталося.

— А хтозна, що, — відповів батько. — Щось недобре.

І він розповів, що йому сказав Вітробородий.

Почула мати, що чоловік не знає, де їхній син, розсердилась на нього і зразу ж вирядила його знов у дорогу.

— Приведи сина, хоч би тобі довелось іти й до самого диявола, — сказала вона й приготувала йому на дорогу торбу харчів.

Ішов чоловік, ішов і опинився в густому лісі. А коли пройшов ним цілий день, аж до самого смеркання, то побачив удалині ясне світло й подався на нього. І знов ішов довго-довго, поки дійшов до невеличкої хатини під горою. Біля хатини стояла стара жінка й набирала з криниці воду носом, такий він був у неї довгий.

— Добрий вечір, матусю, — привітався чоловік.

— Добрий вечір, синку, — відповіла стара. — Мене вже сто років ніхто не звав матусюю.

— Можна мені переночувати у вас? — спитав чоловік.

— Ні, не можна,— відповіла стара.

Але чоловік витяг харчі, сам попоїв і пригостив стару. Вона зраділа і пустила його переночувати. Побачив чоловік, що жінка подобришала, й запитав її про Вітробородого.

— Я про нього нічого не чула,— сказала вона.— Та мені коряться всі звірі в цьому лісі, я зараз скличу їх і запитаю, може, котрийсь знає про нього.

Жінка вийняла ріжок і почала скликати звірів. І кожного питала про Вітробородого, але ніхто про нього не чув.

— У мене є дві сестри,— сказала жінка,— може, котрась із них знає, де його знайти. Я позичу тобі свої лижі, і ти сьогодні ж увечері доберешся до першої сестри, хоч до неї триста миль.

Чоловік узяв лижі й до ночі здолав триста миль. Коли він приїхав, та сестра теж стояла біля хатини й набирала з криниці носом воду.

— Добрий вечір, матусю,— привітався чоловік.

— Добрий вечір,— відповіла вона.— Мене вже сто років ніхто не звав матусею.

— Можна мені переночувати у вас? — запитав чоловік.

— Ні, не можна,— сказала стара.

Але чоловік витяг харчі, сам попоїв і пригостив стару. Вона зраділа і пустила його переночувати. Побачив чоловік, що жінка подобришала, й запитав її про Вітробородого.

— Ні, я про нього нічого не чула,— сказала вона.— Але мені кориться вся риба навколо, може, котрась і знає про нього.

Жінка засурмила в ріжок, скликала всю рибу, та хоч скільки питала, жодна не чула про Вітробородого.

— У нас є ще одна сестра,— сказала жінка,— може, вона щось знає. До неї звідси шістсот миль, але я позичу тобі свої лижі, і ти доберешся туди сьогодні ж таки ввечері.

Чоловік поїхав і справді до вечора був уже в третьої старої. Та саме стояла біля вогнища в хатині і згрібала жар носом, такий він у неї був довгий.

— Добрий вечір матусю,— привітався чоловік.

— Добрий вечір, синку,— відповіла стара.— Мене вже сто років ніхто не звав матусею.

— Можна мені переночувати у вас? — запитав чоловік.

— Ні, не можна,— сказала стара.

Але чоловік витяг харчі, сам попоїв і пригостив стару. Вона зраділа

й пустила чоловіка переночувати. Побачив він, що жінка подобришала, й запитав її про Вітробородого.

— Ні, сама я нічого не чула про нього,— сказала вона.— Але мені коряться всі навколишні птахи, я зараз скличу їх і спитаю, може, котрийсь щось знає.

Стара засурмила в ріжок, птахи злетілися, та жоден із них не чув про Вітробородого. Не було серед птахів тільки орла. Невдовзі й він з'явився і відповів старій, що прилетів просто від нього.

— Коли так,— сказала стара,— то донеси до Вітробородого цього чоловіка, бо він його шукає.

— Донесу, але не зараз,— відповів орел,— спершу мені треба трохи попоїсти й відпочити до ранку, я стомився після довгої дороги й не долечу так далеко.

Коли орел наївся й відпочив, стара висмикнула в нього з хвоста перо, а на те місце посадила чоловіка. Орел відразу знявся й полетів, але добулися вони до Вітробородого аж опівночі, та до нього було далеко. Коли вони долетіли, орел сказав:

— Ті, що лежать біля дверей,— усі неживі, ти на них не зважай. А ті, що всередині, міцно сплять, їх не добудишся. Підійди до столу й візьми три шматки хліба. А коли почувеш, що хтось хропе, висмикни в нього з голови три волосини, і він не прокинеться.

Чоловік зробив так, як йому порадив орел: узяв зі столу три шматки хліба, а тоді висмикнув у Вітробородого волосину.

— Ох,— застогнав той, але не прокинувся.

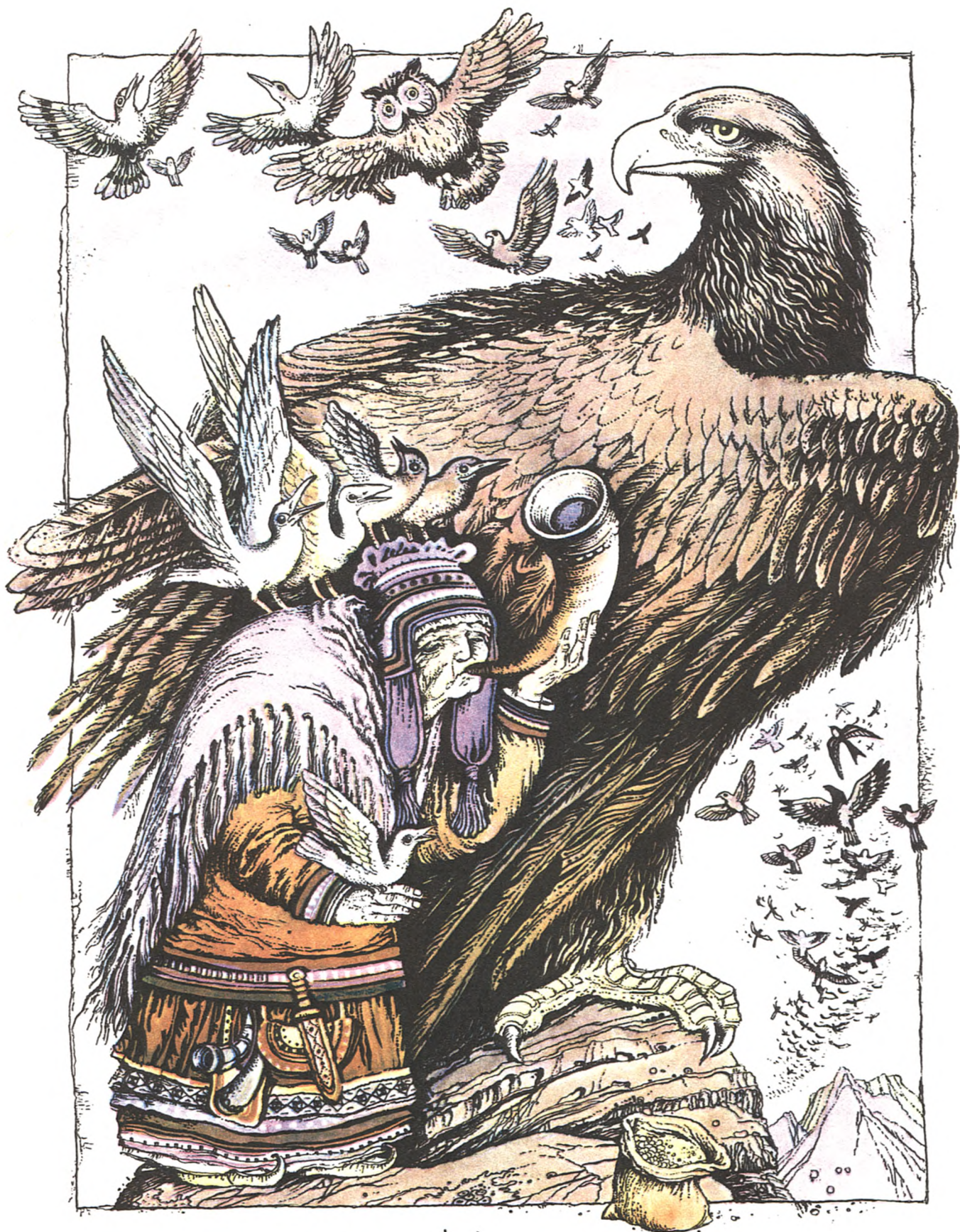
Тоді чоловік висмикнув ще одну волосину, і Вітробородий знов застогнав. Та коли він висмикнув третю волосину, Вітробородий так заревів, що стіни затремтіли, а однаково не прокинувся.

Потім орел навчив чоловіка, що йому робити далі, і той послухався: пішов до дверей стайні, наткнувся на великий камінь і підняв його. Під каменем лежало три дощечки, і він теж узяв їх. Тоді штовхнув двері, і вони відразу подалися. Він кинув додолу шматки хліба, вибіг заєць і з'їв їх. Він узяв і зайця. Потім орел звелів йому висмикнути три пір'їни в нього з хвоста, а на те місце примостити зайця, камінь і дощечки та сісти самому. Так чоловік і зробив. Тоді орел піднявся й полетів.

Летів він, летів, притомився й сів на скелю трохи відпочити. І питає чоловіка:

— Ти нічого не бачиш?

— Бачу, за нами летить зграя ворон,— відповів чоловік.

— То полетимо ще трохи,— сказав орел і піднявся вгору.

А за якийсь час знов питає:

— А тепер ти нічого не бачиш?

— Бачу, ворони доганяють нас,— відповів чоловік.

— Кинь ті три волосини, що ти висмикнув з голови Вітробородого,— сказав орел.

Чоловік кинув волосини, вони миттю обернулися в зграю круків і прогнали ворон.

Орел полетів далі. Летів він летів, притомився і знов сів на скелю трохи відпочити.

— Ти нічого не бачиш? — запитав він чоловіка.

— Та я не певен,— відповів той,— але мені здається, наче хтось далеко женеться за нами.

— То полетимо ще трохи,— сказав орел.

А за якийсь час знов питає:

— А тепер ти щось бачиш?

— Так, тепер він уже близько,— сказав чоловік.

— Кинь додолу ті дощечки, що лежали під каменем біля дверей стайні,— звелів орел.

Чоловік кинув дощечки, і з них відразу виріс високий, густий ліс. Довелось Вітробородому вертатись додому по сокиру, щоб прорубати собі дорогу. А орел полетів далі. Та скоро він притомився і сів трохи відпочити на сосну.

— Ти нічого не бачиш? — спитав він чоловіка.

— Та я не певен,— відповів чоловік,— але мені здається, що ген далеко щось мріє.

— То полетимо ще трохи,— сказав орел і знявся вгору.

За якийсь час орел знов запитав:

— А тепер ти нічого не бачиш?

— Бачу, тепер він зовсім близько,— відповів чоловік.

— Кинь додолу той камінь, що ти взяв перед стайнею Вітробородого,— сказав орел.

Чоловік кинув камінь, і з нього зробилася висока гора. Почав Вітробородий пробиватися крізь неї, добувся до середини гори і зламав собі ногу. Довелось йому повернутись назад.

А орел тим часом доніс додому чоловіка й зайця. А вдома заєць обернувся в його сина Ганса.

Коли настав ярмарок, хлопець перекинувся в буланого коня й попросив батька повести його на продаж.

— Коли хтось прийде купувати мене, скажете, що продаєте за сто талярів. Але потім не забудьте скинути з мене вуздечку, а то я ніколи не звільнюся від Вітробородого, бо то він прийде мене купувати,— сказав син.

Так воно й вийшло. З'явився покупець і почав прицінюватись до коня. Коли вони сторгувалися й чоловік отримав свої сто талярів, покупець захотів узяти й вуздечку.

— Ні, ми так не домовлялися,— сказав Гансів батько.— Вуздечки я вам не віддам, бо в мене ще є коні.

І кожен пішов своєю дорогою. Але не зайшли далеко, як кінь обернувся в Ганса, і коли батько повернувся додому, хлопець уже сидів на ослінчику біля груби.

Другого разу син перекинувся в гнідого коня і загадав батькові повести його на ярмарок.

— Коли хтось прийде купувати мене, заправте двісті талярів. Він заплатить їх і ще й пригостить вас. Та хоч би скільки він пригощав вас, не забудьте зняти з мене вуздечку, а то більше ніколи мене не побачите.

Так воно й вийшло. Батько отримав за коня двісті талярів, а коли вони прощалися з покупцем, не забув зняти вуздечку. А покупець недовго проїхав, як кінь обернувся в хлопця, і коли батько вернувся додому, Ганс уже сидів на ослінчику біля груби.

Третього разу було те саме. Хлопець перекинувся у великого вороного коня і сказав батькові, що покупець дасть за нього триста талярів, але хоч би що батько робив, нехай не забуде зняти з нього вуздечку, а то він ніколи не спекається Вітробородого.

— Добре,— пообіцяв батько.

На ярмарку він отримав за коня триста талярів, але Вітробородий так щедро пригостив його, що він забув про все на світі. І Вітробородий швиденько забрав коня з вуздечкою.

Веде він його дорогою, а при дорозі стоїть заїзд. Вітробородий захотів трохи погрітись, прив'язав коня коротко до поруччя ганку, поставив перед носом у нього діжку з розпеченою смолою, а біля хвоста скриньку з вівсом і зайшов до заїзду. Кінь стояв, тупав копитами, натягав повіддя, сіпався і форкав. Надвір вийшла служниця, і їй стало шкода коня.

— Сердешний,— сказала вона.— Хто твій господар, що так тебе мучить?

Вона попустила повід, щоб кінь зміг обернутися й попоїсти вівса.

— Я його господар! — крикнув Вітробородий з шинку й вибіг до коня. Але тепер кінь скинув із себе вуздечку, стрибнув у ставок біля дороги

і перекинувся там у маленьку рибинку. Вітробородий обернувся в шуку, і тоді Ганс перекинувся в голуба. Вітробородий став яструбом і погнався за голубом.

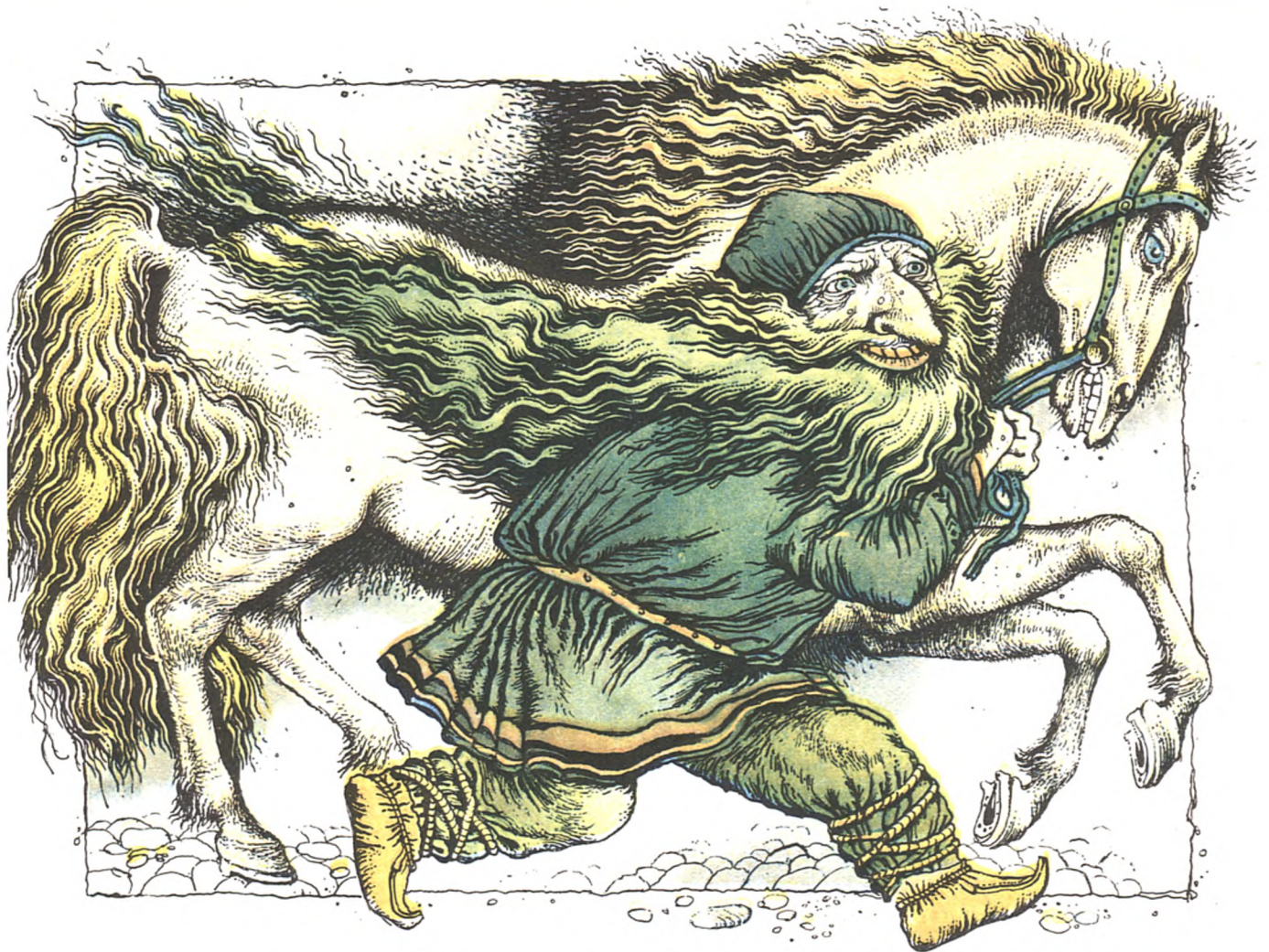
А біля вікна королівського замку стояла королівна і спостерігала за тією гонитвою.

— Якби ти був такий розважний, як я, то залетів би до мене у вікно,— сказала вона голубові.

Голуб залетів у вікно, обернувся в Ганса і розповів королівні все про себе і про свої пригоди.

— Стань золотою каблучкою на моїм пальці,— сказала королівна.

— Ні, не можна,— відповів Ганс,— а то Вітробородий наśle на твого батька таку хворобу, що ніхто не зможе її вилікувати, тільки він сам. А за те він захоче золоту каблучку.

— Я скажу, що бережу її як пам'ять по матері і не можу нікому віддати,— мовила дівчина.

Ганс обернувся в золоту каблучку на пальці в королівни, і Вітробородий не зміг його взяти. Та далі сталось так, як хлопець казав. Король захворів, і жоден лікар не здатен був його вилікувати. Нарешті прийшов Вітробородий і сказав, що вилікує короля, але за те хоче отримати золоту каблучку. Проте королівна не схотіла віддати каблучки, сказала, що то в неї пам'ять по матері.

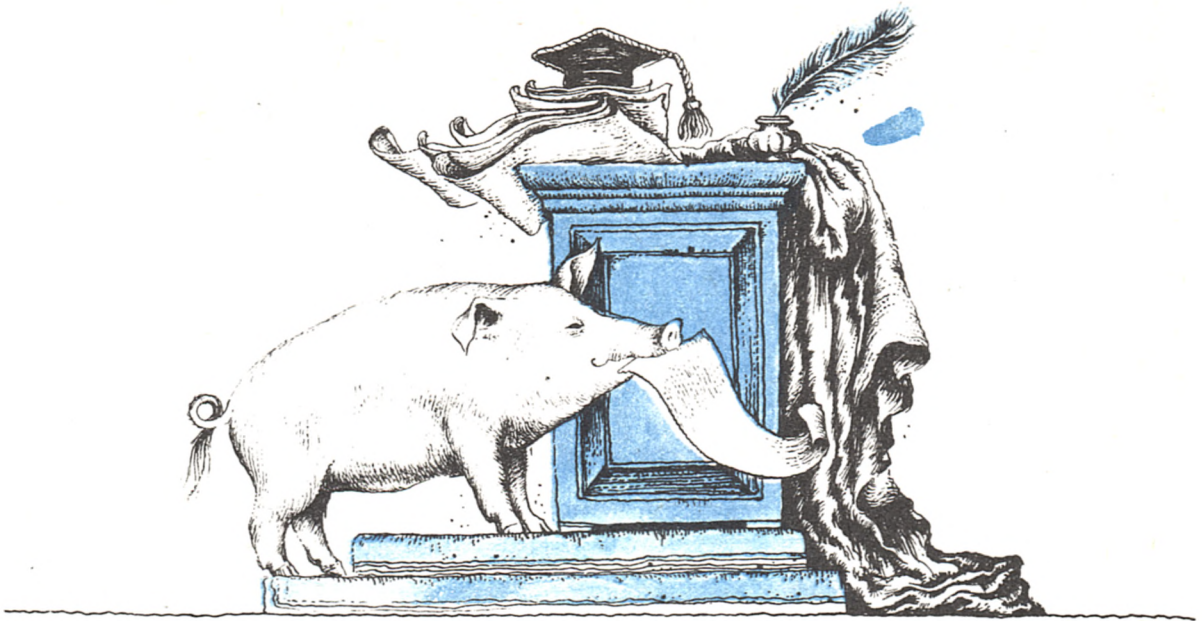
Почув про це король, розсердився і звелів їй віддати каблучку, хоч би по кому то була пам'ять.

— Сердьтесь не сердьтесь, а я її не віддам,— відповіла королівна.— Коли ж таки хочете забрати її в мене, то заберіть разом з пальцем.

— Я допоможу стягти каблучку,— сказав Вітробородий.

— Ні, я сама спробую,— відповіла королівна. Вона підійшла до вогнища, посипала пальця попелом, і каблучка спала. Але спала не додолу, а в попіл, наче її і не було. Вітробородий миттю обернувся в півня і почав розгрібати вогнище так завзято, що всім у вуха набилося попелу. Та Ганс обернувся в лиса і задушив півня. Так він назавжди спеквся Вітробородого.

Поросяче життя

Було собі колись порося, і дуже йому не подобалось його життя. От воно й надумало піти в суд, щоб йому присудили інше життя, таке, як у всіх, ані краще, ані гірше.

— На що ти скаржишся? — запитав писар у суді.

— Та на своє життя, пане, — відповіло порося. — Коневі дають вівса, корові пійла, і сплять вони на сухій соломі перед яслами. А мені дають тільки лушпайки й помиї, вдень я риюсь у землі, а вночі лягаю в мокрий гній. Хіба це справедливо, пане писарю?

— Ні, несправедливо, — погодився писар.

Пошукав він у своїх книгах і знайшов поросяті інше життя.

— Це неподобство, що тобі випало таке тяжке життя, — сказав він. — Відтепер ти їстимеш пшеницю й горох і спатимеш у шовковій постелі.

Порося подякувало й пішло додому раде-радісіньке. Іде собі й весело наспівує:

— Їстиму пшеницю й горох і спатиму в шовковій постелі! Їстиму пшеницю й горох і спатиму в шовковій постелі!

Дорога вела хащами, а в тих хащах причаївся лис. Почув він, як порося наспівує, та й надумав пожартувати з нього. І завів по-лисячому:

— Їстиму лушпиння й покидьки і спатиму в болоті!

Порося не зважало на лисячу мову, а вело собі свої:

— Їстиму пшеницю й горох і спатиму в шовковій постелі!

Проте лис не вгавав:

— Їстиму лушпиння й покидьки і спатиму в болоті!

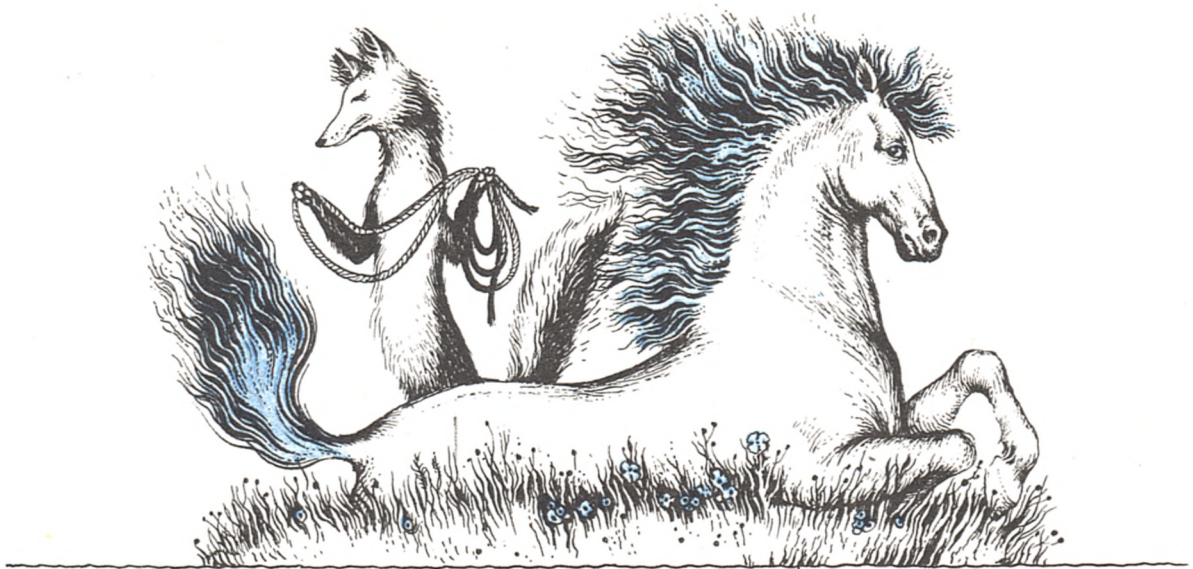
Слухало його порося, слухало, та й забуло, де його слова, а де лисячі. І врешті почало проказувати за лисом те, що той торочив.

Коли порося прийшло додому, його запитали:

— Як тобі повелося в суді? Дали тобі інше життя?

— Авжеж, дали! Я тепер їстиму лушпиння й покидьки і спатиму в болоті! Їстиму лушпиння й покидьки і спатиму в болоті!

Як лисиця полювала на коня

Одного разу сидів собі ведмідь у кущах і ласував упольованою дичиною. Аж гульк — підкрадається до нього лисиця і облизується, так їй кортить м'яса. І стрибає навколо, і заходить то з того, то з того боку, аби хоч трішки відкусити, якщо вже не вхопити більший шматок. Терпів ведмідь, терпів, а тоді клацнув зубами і відірвав лисиці кінчик рудого хвоста. Лисиця навтіки, а ведмідь і гукає навздогінці:

— Агов, лисице, не тікай! Я навчу тебе, як уполювати коня.

Зраділа лисиця й підійшла ближче, але так, щоб ведмідь її вже не досяг. А ведмідь каже їй:

— Як побачиш десь на луці коня, що лежить собі і гріється на сонечку, підкрадься до нього, добре прив'яжи коня його ж хвостом до себе, щоб кінь від тебе не втік, а тоді гризи собі його.

Лисиці не довелось довго шукати коня, що лежав собі на луці і грівся на сонечку.

Вона підкралася до коня, прив'язала його хвостом до себе, тоді вп'ялася зубами в стегно. Кінь схопився, як обпечений, і ну бігти. Лисиця

б'ється то об огорожу, то об пень, то об камінь, аж у голові в неї гуде з болю і страху, а спекатись коня не може, бо сама прив'язала його до себе.

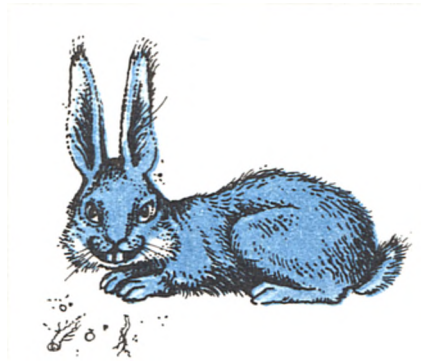
Побачив її заєць та й питає:

— Куди це ти так швидко мчиш, кумо-лисице?

— Та хочу трохи проїхатись на коні, куме-зайцю,— відповідає лисиця.

Заєць сів на задні лапи й так зареготав, що в нього тріснула губа. Через ту лисиччину їзду на коні заєць і досі ходить із роздвоєною губою.

А лисиця ніколи вже більше не пробувала полювати на коня. Досі дурила вона ведмедя не раз і не два, а тепер ведмідь за все їй віддячив.

Хатня миша і лісова миша

Були собі хатня миша й лісова миша. Якось зустрілися вони на узліссі: лісова миша сиділа в заростях ліщини і збирала горіхи.

— Чи не родичку я зустріла так далеко від села? — озвалася хатня миша.

— А родичку, — відповіла лісова миша.

— Ти збираєш горіхи й носиш додому? — запитала хатня миша.

— Це добра робота. Аби тільки наносити багато, щоб стало на зиму, — відповіла лісова миша.

— Ліщини он скільки, і горіхи цього року вродили, тож, мабуть, ти, кумо, взимку не голодуватимеш, — сказала хатня миша.

— Не голодуватиму, — погодилась лісова миша й заходилася розповідати, як їй добре живеться.

— А мені живеться ще краще, — сказала хатня миша.

Лісова миша не повірила — хіба є де краще, як у лісі і в горах?

— Ні, таки мені живеться краще, — стояла на своєму хатня миша.

Вони ніяк не могли дійти згоди і нарешті пообіцяли прийти одна до

одної в гості на Новий рік і поласувати тим, що в кожній було найсмачніше.

Хатній миші випало першій іти в гості. Вона йшла лісом і глибокою долиною, дорога туди, де лісова миша зимувала, була довга й важка, сніг лежав глибокий і сипкий. Поки хатня миша добулася до своєї родички, то страшенно втомилась і зголодніла.

«Ну, тепер і попоїсти не завадить», — подумала вона.

Лісова миша наклала перед нею всього: зерен, горіхів, солодкого коріння і всякого іншого добра, що росте в лісі і на полі. Вона тримала його глибоко в норі, і воно не замерзло. А неподалік було джерельце, що також не замерзло взимку, і з нього можна було скільки хочеш пити води.

Їжі виявилось вдосталь, і вся смачна. Проте хатній миші вона не вельми сподобалась.

— Нею можна тільки живіт напхати, — мовила вона. — Але добра й ця їжа, як нема кращої. Тепер я запрошую тебе до себе, скуштуєш, що я їм.

Лісова миша радо погодилась і довго не зволікала.

Хатня миша визбирала всі крихти, які господиня погубила по хаті, готуючись до свята: крихту сиру, масла, сала, печива, булки та інших смачних наїдків. Сіли вони їсти, і лісова миша не могла відірватися від тих ласощів. Такого вона ще зроду не їла. Після такої сухої, масної їжі їй захотілося пити.

— Тут недалеко в льоху стоїть діжка з пивом, от ми й нап'ємося, — сказала хатня миша.

Вона стрибнула на край діжки й погамувала спрагу. Проте випила тільки краплю, бо знала, що святкове пиво міцне. А лісовій миші пиво дуже сподобалось, бо досі вона, крім води, нічого не пила. Та лісова миша не звикла до міцних напоїв, і їй геть запаморочилося в голові, поки вона злізла з діжки. Почала вона бігати й стрибати по льоху, витанцьовувати на полицях поміж кухлями. Аж попискувала, так їй було весело.

Побачила хатня миша, як скаче її гостя, та й каже:

— Не зчиняй такого галасу, бо тут є лютий кіт!

Та лісовій миші вже нічого не страшно.

А кіт сидів на ляді до льоху і чув їхню розмову. Тієї миті господиня спустилася в льох наточити пива, кіт прошмигнув за нею, скік — і спіймав мишу. О, це вже був інший танок! Хатня миша шмигнула в свою нору та й дивиться звідти, що поробляє її гостя.

Лісова миша враз отямилась, як відчула на собі котячі пазури.

— О, любий котику, пожалій мене, а я тобі за те розповім казку,— мовила вона.

— Катай,— сказав кіт.

— Були собі колись на світі дві маленькі мишки,— спроквола почала вона, бо хотіла розтягти казку якнайдовше.

— І не тільки вони,— сказав кіт.

— І дістали вони шинку й захотіли її спекти,— повела далі лісова миша.

— Спекли, але не остудили,— сказав кіт.

— І винесли вони її на дах, щоб шинка добре прохолола,— мовила лісова миша.

— А самі й не скуштували,— сказав кіт.

— І прийшли ворон з лисом та й з'їли шинку.

— А я з'їм тебе,— сказав кіт.

Але тієї миті господиня заторохтіла лядою, кіт злякався й попустив пазурі. Лісова миша випорснула з них і шаснула в нору до хатньої миші. Звідти був другий вихід надвір, і вона відразу ж зібралась додому.

— І ти кажеш, що тобі добре живеться, краще, ніж мені? — мовила вона на прощання.— І ворогові не побажаю такого великого льоху й такого страшного кота. Я ледве вирвалася звідси жива.

Казка про коржа

Були собі дід та баба, і мали вони семеро голодних онуків. І заходилась баба пекти їм коржа. Замішений на молоці, корж сходив на сковороді, пухкий і рум'яний. А навколо стояли діти, на ослінчику сидів дід, і всі дивилися на сковороду.

— Дайте мені, бабусю, шматочок коржа, я так хочу їсти! — сказала одна дитина.

— Дайте, люба бабусю! — сказала друга.

— Дайте, люба, мила бабусю! — сказала третя.

— Дайте, люба, мила, добра бабусю! — сказала четверта.

— Дайте, люба, мила, добра, дорога бабусю! — сказала п'ята.

— Дайте, люба, мила, добра, дорога, ласкава бабусю! — сказала шоста.

— Дайте, люба, мила, добра, дорога, ласкава, рідна бабусю! — сказала сьома.

Діти просили бабу одне краще за одне, бо всі були дуже голодні й дуже чемні

— Дам, діточки, але почекайте, хай-но я переверну його, — сказала баба. — Дивіться, який він пухкий і рум'яний, хай тільки трохи допечеться.

Почув корж їхню мову і злякався. Так злякався, що перевернувся сам і хотів утекти зі сковороди. Але був ще надто м'який, тому не подужав вискочити, а впав на неї другим боком. Полежав він ще трохи на сковороді, підпікся і став пружніший за рибину. Тоді вистрибнув на долівку й покотився, мов коліща, по хаті, а з хати на подвір'я, а з подвір'я на вулицю.

— Куди ти? — гукнула баба й чимдуж кинулась навперейми із сковородою в одній руці і з ложкою в другій.

Дід за нею, а діти за дідом.

— Гей, постривай! Ловить його! Тримайте! — кричали вони одне поперед одного і бігли за коржем.

Та корж їх не слухав. Він котився все далі й далі і скоро зник з очей. Адже він був прудкіший за бабу, за дітей і за діда.

Котиться корж, котиться, а назустріч йому чоловік.

— Добрий день, корже-йорже, — вітається чоловік.

— Добрий день, чоловіче-маловіче, — відповідає корж.

— Стривай, не тікай, я тебе з'їм, — каже чоловік.

— Коли я втік від баби-перехняби, діда-пісноїда й сімох дітлахів-патлахів, то й від тебе втечу, чоловіче-маловіче, — сказав корж і покотився далі.

Котиться він, котиться, а назустріч йому курка.

— Добрий день, корже-йорже, — вітається курка.

— Добрий день, курко-чубарко, — відповідає корж.

— Стривай, не тікай, я тебе з'їм, — каже курка.

— Коли я втік від баби-перехняби, діда-пісноїда, сімох дітлахів-патлахів і чоловіка-маловіка, то й від тебе втечу, курко-чубарко, — сказав корж і покотився, мов коліща, вулицею.

Котиться він, котиться, а назустріч йому півень.

— Добрий день, корже-йорже, — вітається півень.

— Добрий день, півню-співню, — відповідає корж.

— Стривай, не тікай, я тебе з'їм, — каже півень.

— Коли я втік від баби-перехняби, діда-пісноїда, сімох дітлахів-патлахів, чоловіка-маловіка і курки-чубарки, то й від тебе втечу, півню-співню, — сказав корж і чимдуж покотився далі.

Котиться він, котиться, а назустріч йому качка.

— Добрий день, корже-йорже, — вітається качка.

— Добрий день, качко-крячко, — відповідає корж.

— Стривай, не тікай, я тебе з'їм, — каже качка.

— Коли я втік від баби-перехняби, діда-пісноїда, сімох дітлахів-пат-

лахів, чоловіка-маловіка, курки-чубарки, півня-співня, то й від тебе втечу, качко-крячко,— сказав корж і чимдуж покотився далі.

Котиться він, котиться, а назустріч йому гуска.

— Добрий день, корже-йорже,— вітається гуска.

— Добрий день, гуско-товстогузко,— відповідає корж.

— Стривай, не тікай, я тебе з'їм,— каже гуска.

— Коли я втік від баби-перехняби, діда-пісноїда, сімох дітлахів-патлахів, чоловіка-маловіка, курки-чубарки, півня-співня, качки-крячки, то й від тебе втечу, гуско-товстогузко,— сказав корж і чимдуж покотився далі.

Котиться він, котиться, а назустріч йому гусак.

— Добрий день, корже-йорже,— вітається гусак.

— Добрий день, гусаче-небораче,— відповідає корж.

— Стривай, не тікай, я тебе з'їм,— каже гусак.

— Коли я втік від баби-перехняби, діда-пісноїда, сімох дітлахів-патлахів, чоловіка-маловіка, курки-чубарки, півня-співня, качки-крячки, гуски-товстогузки, то й від тебе втечу, гусаче-небораче,— сказав корж і покотився ще швидше.

Котиться він, котиться, а назустріч йому свиня.

— Добрий день, корже-йорже,— вітається свиня.

— Добрий день, свинко — сита спинко,— відповідає корж.

— Стривай, не тікай,— каже свиня.— Будьмо товаришами і ходімо в ліс. Нам буде там краще жити, ніж тут.

Сподобалось коржеві, що він матиме товариша, і пішли вони разом у ліс. Ідуть та йдуть, котяться, котяться і доходять до потічка. Свиня скік — та й на тому боці, а корж не може перебрести через воду.

— Залазь мені в рило, і я тебе перекину,— каже свиня.

Корж узяв та й заліз свині в рило.

— Рох-рох,— сказала свиня і ковтнула коржа.

Коржа більше не стало, то й казці кінець.

Дурисвіт

Жили собі колись чоловік та жінка, і було в них двоє близнят, дівчинка й хлопчик, такі однакові, що якби не різний одяг, ніхто б їх і не розпізнав. Хлопця прозвано Дурисвітом. Поки батьки були живі, то не мали з нього ніякої користі, він тільки шукав, як би когось обдурити чи зробити комусь капость. А як батьки померли, стало ще гірше. Дурисвіт не хотів братися до роботи, гайнував те, що залишилося після них, і ні з ким не жив у злагоді. Сестра працювала з останньої сили, та все надаремне. І вона запитала брата:

- З чого ми житимем, коли все прогайнуємо?
- Тоді я когось обдурю, — відповів Дурисвіт.
- А чи не буде вже запізно? — сказала сестра.
- Побачимо, — відповів Дурисвіт.

Коли всі батьківські статки скінчилися, Дурисвіт вирушив у світ когось дурити. Ішов він, ішов і прийшов до королівського двору. Король саме стояв на ганку і, коли побачив хлопця, запитав його:

- Ти куди простуєш, Дурисвіте?

- Та йду у світ поглянути, чи не обдурю когось,— відповів Дурисвіт.
— А мене ти не можеш обдурити? — запитав король.
— Ні, не можу, бо забув удома дурило.
— Хіба не можна вернутись по нього? — запитав король.— Мені кортіло б побачити, чи ти справді такий спритний, як про тебе кажуть.
— Та не хочу вертатися, бо натомив ноги,— відповів Дурисвіт.
— Я позичу тобі коня й сідло,— сказав король.
— Я не вмю їхати верхи,— відповів Дурисвіт.
— Ми тебе посадовимо на коня,— сказав король,— а ти вже якось утримаєшся в сідлі.

Дурисвіт почухав потилицю раз, почухав другий і дав себе посадовити на коня. Він рушив з місця, соваючись у сідлі з боку на бік, наче ніколи не сидів на коні. Побачив король, як він їде, і так зареготав, що аж сльози виступили йому на очах, бо такого вершника він зроду ще не бачив. Та коли Дурисвіт доїхав до лісу за пагорбом, де його король уже не бачив, він сів у сідло так міцно, ніби його пришпилили, і помчав так швидко, як злодій на вкраденому коні. А коли приїхав до села, то продав і коня, і сідло.

Тим часом король походжав по ганку й чекав, поки Дурисвіт притюпає зі своїм дурилом. І все реготав, коли згадував, як кумедно хлопець теліпався на коні, немов лантух із сіном, що совається з боку на бік.

Та години минали, а Дурисвіта не було. Нарешті король збагнув, що хлопець обдурив його й виманив коня з сідлом, хоч і не мав із собою дурила. Розлютився король і поїхав до Дурисвіта, щоб поквитатися з ним.

Але Дурисвіт довідався, що король їде, і звелів сестрі нагріти окропу у кам'яному горщику. А коли король з'явився, поставив горщик, у якому кипіла вода, на дерев'яну колоду й почав варити кашу.

Король з дива забув, чого й приїхав.

- Що ти хочеш за цей горщик? — запитав він.
— Я не можу продати його,— відповів Дурисвіт.
— Чому не можеш? Я тобі добре заплачу,— сказав король.
— З цим горщиком мені дуже зручно,— сказав Дурисвіт.— Я не трачу гроші на дрова, не їжджу по них у ліс, не вожу їх і не рубаю.

— Я дам тобі за нього сто талярів,— сказав король.— Ти видурив у мене коня, сідло і вуздечку, але я не покараю тебе, як ти продаси мені цей горщик.

Довелось Дурисвітові продати горщик.

Приїхав король додому, скликав гостей і сказав, що зараз наварить їм їсти в новому горщику. Поставив він горщик на підлогу посеред кімнати

й чекає, поки вода в ньому закипить. Гості стоять і дивуються: чи, бува, король не з'їхав з глузду. Вони вже почали пересміхатися поміж собою, а король усе ходить навколо горщика і проказує:

— Потерпіть хвилинку, зараз він почне варити.

Та горщик не варив. Нарешті король збагнув, що Дурисвіт скористався своїм дурилом і знов ошукав його. Він негайно поїхав до Дурисвіта, щоб убити його.

Він застав хлопця біля клуні.

— Ну що, не варить горщик? — запитав Дурисвіт.

— Так, не хоче варити, — відповів король. — І тепер ти заплатиш мені за це! — додав він і кинувся на хлопця з ножем.

— Я так і знав, — сказав Дурисвіт. — Ти ж не взяв колоди.

— Гадаю, ти вже більше не дуриш мене? — запитав король.

— То все через колоду, на якій стоїть горщик, — сказав Дурисвіт. — Без неї він не варить.

— Скільки ти хочеш за колоду?

— Вона варта триста талярів, але тобі я продам за двісті, — сказав Дурисвіт.

Узяв король колоду й поїхав додому. Тоді знов скликав гостей і поставив горщика на колоду посеред кімнати. Гості вже не сумнівалися, що король з'їхав з глузду, брали його на сміх, а він упадав коло горщика і приказував:

— Потерпіть трохи, зараз він почне варити.

Але горщик не варив на колоді так само, як і на підлозі.

Нарешті король збагнув, що й цього разу Дурисвіт скористався своїм дурилом. Він почав рвати на собі чуба з люті, тоді помчав до Дурисвіта, щоб убити його. Тепер він уже не пожаліє його, хоч би що той вигадав.

Приїхав він і бачить — Дурисвіт сидить на камені і грає на губній гармонії.

— Ти граєш на гармонії? — запитав король.

— Граю, — відповів Дурисвіт. — А що ж мені робити?

— Ну, ти вже не раз дурив мене, а тепер ходи зі мною, я тебе вб'ю, — сказав король.

— Що ж, піду, коли нема іншої ради, — сказав Дурисвіт.

Приїхали вони до короля, і той наказав посадовити хлопця в діжку, забити дно і викотити її на високу гору. Там Дурисвіт мав сидіти три дні й думати про свої лихі вчинки, поки його скотять у море.

Третього дня через ту гору проїздив один багатій. А Дурисвіт сидить у діжці й співає:

— В рай лежить мені дорога, та не кваплюсь я до бога.

Почув багатій Дурисвітову пісню й запитав, скільки той схоче за те, що пустить його замість себе в діжку, бо йому теж кортить відвідати рай.

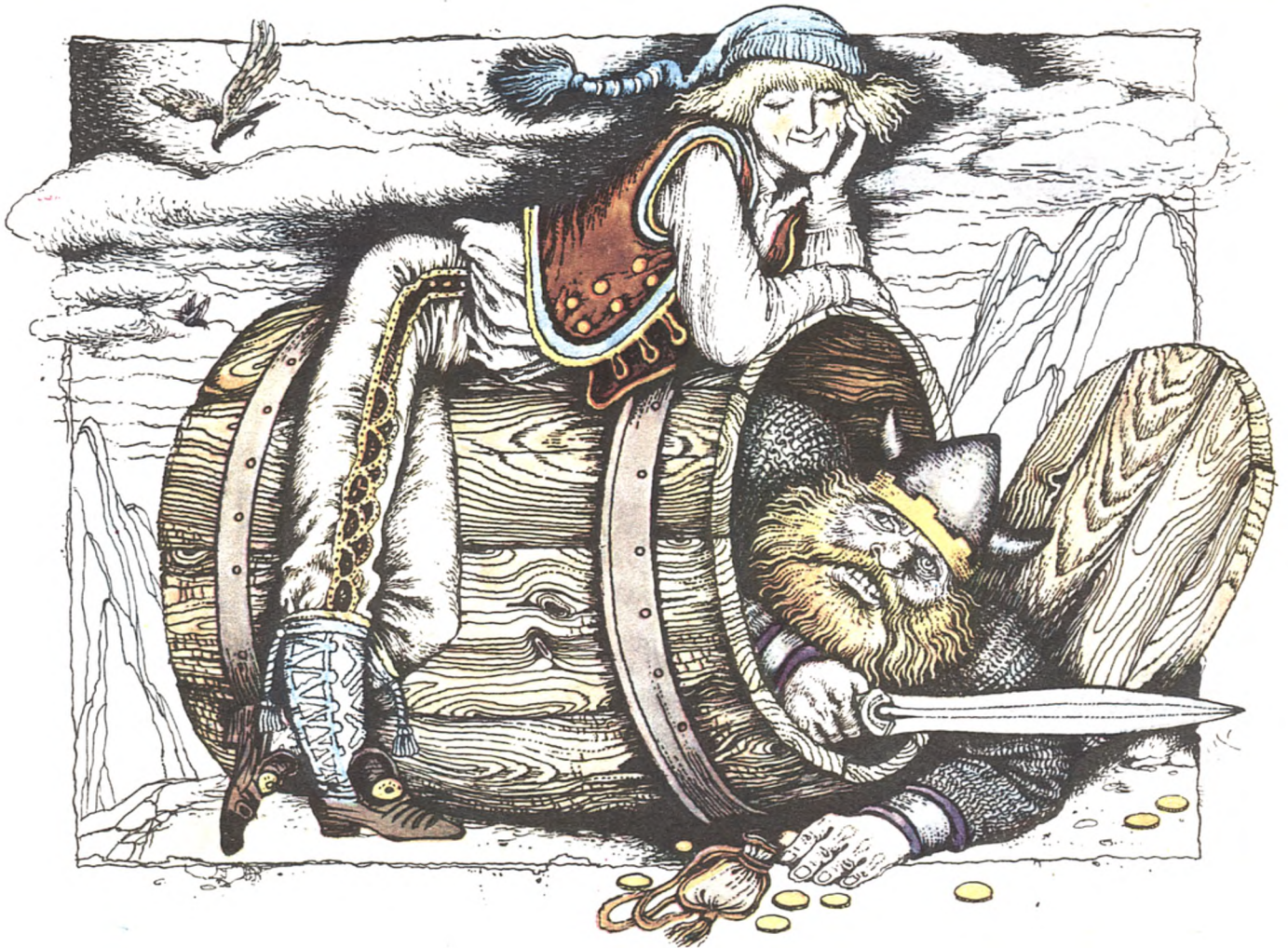
— Це недешева втіха,— відповів Дурисвіт.— Адже не щодня випадає нагода побувати в раю.

Багатій віддав хлопцеві все, що мав, а сам заліз замість нього в діжку. Скінчився третій день, і король прийшов на гору.

— Щасливої дороги,— сказав він, бо гадав, що в діжці сидить Дурисвіт.— Тепер ти доберешся до фіорду швидше, ніж верхи на коні. Кінець буде і тобі, і твоєму дурилові.

І зіпхнув діжку з кручі. А на півдорозі до фіорду від діжки й від того, хто в ній сидів, нічого не залишилось.

Король подався додому й недалеко від'їхав, як знов побачив Дурисвіта. Той сидів при дорозі і грав на губній гармонії.

— Це ти сидиш? — запитав король.

— А хто ж? Певне, що я,— відповів Дурисвіт.— Я хочу на цьому місці побудувати стайню для своїх коней і худоби.

— Хіба ти так розбагатів у ф'юрді, куди я тебе зіпхнув? — запитав король.

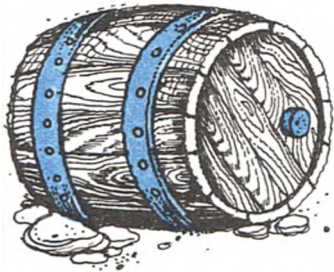
— Так, ти зіпхнув мене у ф'юрд,— сказав Дурисвіт,— і коли я досяг дна, то побачив повно коней, худоби, золота і всякого добра. Його там цілі гори.

— Скільки тобі заплатити, щоб ти й мене зіпхнув туди? — запитав король.

— О, я зіпхну тебе задарма,— відповів Дурисвіт.— Адже ти з мене не брав грошей, то і я не візьму.

Дурисвіт посадовив короля в діжку, викотив її на високу гору і звідти зіпхнув у ф'юрд. А сам поїхав до королівського двору, одружився з королівною і став королем.

Який з нього був король, ніхто не знає, але обдурити його вже ніхто не міг,— не дарма він сам був Дурисвітом.

Круки з чарівного острова

Коли норвезькі рибалки повертаються з риболовлі додому, то часто бачать, що на стерно їм поначіплювалися колоски зі стеблами або знаходять у шлунку спійманої риби зерна ячменю. Тоді вони знають, що човен їхній пропливав повз котрийсь із чарівних островів, про які мовиться в давніх переказах. На тих островах і сонце світить ясніше, ніж десь-інде, і трава на луках буйніша, і хліб на полі родить кращий, і риби в морі біля них більше.

Але не всім з'являються на очі ті острови. Тільки чесні й відважні люди, коли в морі шаленіє буря і їм загрожує смертельна небезпека, можуть побачити їхні таємничі береги. І щасливий той, хто ступить на чарівний острів, — тоді він урятований.

Таке щастя випало й одному рибалці на ім'я Кнут.

Жив він на березі моря і мав повну хату дітей, а з майна — лише човен та дві кози, і то їх доводилось підгодовувати риб'ячими хвостами, бо трави на прибережних скелях росло мало. Діти його також не раз бігали голодні, адже траплялося й таке, що Кнут повертався з моря впрожні. Та однаково він був усім задоволений, ніколи не нарікав на свою долю і не занепадав духом.

Одного дня Кнут, як завжди, вирушив зранку в море. Вже кілька днів йому не щастило, риба не ловилася, жінка з дітьми сиділи вдома голодні, не було за віщо купити ані борошна, ані крупів на кашу. «Може, хоч сьогодні пощастить»,— думав Кнут.

Довго він плив, берег уже зник удалині, а риба ловилась погано. Коли це зненацька вправ густий туман, небо потемніло і знялася страшна буря. Човен, мов тріску, підхопили хвилі. Довелось Кнутові викидати з човна всю рибу, щоб не піти на дно разом з ним. Та однаково, хоч човен і полегшав, його важко було втримувати проти хвиль.

Але Кнут не дарма все своє життя прожив на морі. Він спритно ухилився від хвиль або вискакував на них щоразу, коли вони ладні були поглинути човен.

Минула година, п'ять годин, минуло й шість, Кнут виснажився до краю, а буря не вщухала. Він сподівався, що приб'ється до якогось берега, та навколо, скільки око сягало, перекочувалися хвилі, темрява стала ще густіша. Кнутові навіть здалося, що він пливе не до берега, а в море. Чи, може, то вітер змінився й несе його від суходолу? Так воно, видно, й було, бо за стільки годин його напевне викинуло б десь на скелі.

Раптом крізь шум хвиль і ревіння вітру він почув перед носом човна хрипке крикання. Серце йому стислося.

«Мабуть, це морський дух співає мені похоронну пісню,— подумав Кнут.— Видно, прийшла моя остання година...»

Він подумки попрощався з дружиною й дітьми і приготувався до смерті. Багато разів заставляла його в морі негода і ніколи не могла здолати, а тепер, певне, таки здолає.

Тієї миті Кнут помітив, як серед хвиль майнуло щось чорне. Та коли він підплив ближче, то побачив, що то не морський дух, а просто три круки сидять на уламку щогли.

Хвиля відразу підхопила човна й кинула його далі повз ту щоглу. Кнут не дуже придивлявся до круків. Він зголоднів, хотів пити і так стомився, що руки насилу тримали стерно. Скінчилося тим, що він опустив голову на груди й заснув.

Скільки спав Кнут, він і сам не знав, але збудив його легенький поштовх, ніби човен торкнувся берега.

Кнут підвів голову й розплющив очі.

Хмари розходились, крізь них прозирало сонце й освітлювало невідомий берег. Пагорби на ньому заросли лісом аж до верхів'я, а буйні зелені луки й лани, засіяні ячменем, підступали до самої води. Кнутові

здалося, що він чує пахощі квіток, приємні й живлющі,— таких він зроду ще не чув.

«Тепер я врятований,— подумав Кнут.— Бо це напевне чарівний острів».

Він підтяг човна вище на берег і пішов ледь помітною стежкою, що вела через лан, засіяний ячменем. Такого колосистого ячменю Кнут також зроду ще не бачив.

Стежка привела його до низенької землянки, вкритої недавно зрізаним дерном. На її зеленому даху паслася біла коза з позолоченими рогами і таким великим вим'ям, як у найбільшої корови. А перед земляною на ослінчику сидів маленький дідок у блакитному каптанчику й попахував люлькою. Борода в дідка сягала майже до колін.

— Прощу ласкаво на наш острів, Кнута,— сказав дідок.

— Хай вам завжди щастить, батьку, за добре слово,— відповів Кнут.— Хіба ви мене знаєте?

— Певне, що знаю,— відповів дідок.— Може, переночуєш у нас?

— Та переночував би, батьку,— відповів Кнут.

— Гаразд, місце для тебе знайдеться. Скоро повернуться й мої сини,— сказав дідок.— Ти не зустрічав їх у морі?

— Ні, я зустрічав тільки трьох круків, що сиділи на уламку щогли,— відповів Кнут.

— Ото і є мої сини,— сказав дідок. Потім вибив з люльки попіл і додав: — Але чого ми стоїмо, заходь до хати, ти, напевне, зголоднів і пити хочеш.

— Дякую, батьку,— мовив Кнут.

Він переступив поріг землянки і завмер з дива, бо зроду йому не доводилось бачити таких розкошів. Стіл був увесь заставлений прегарним посудом: тарілками, тацями, дзбанам, келихами. І чого тільки в них не було: і печеного, і вареного, і солоного, і солодкого, а до їжі вино, пиво й мед.

Кнут їв і пив, аж за вухами лящало, а тарілка й келих перед ним однаково були повні. Сам дідок їв мало, та й розмовляв мало, а все позирив на двері.

Та ось надворі застукотіло, затупало, двері відчинилися, і до землянки зайшли три юнаки, високі й дужі. Кнут аж затремтів, як побачив їх. Але вони чемно привіталися з ним і теж сіли до столу. Кнут хотів підвестися, сказав, що вже наївся, та вони знов посадовили його й почали їсти та пити самі. І хоч скільки вони їли й пили, на столі нічого не меншало.

До кінця вечері вони так заприязнилися з Кнутом, що запропонували йому ловити разом рибу.

— Лягай тепер відпочивати, а вдосвіта ми рушимо в море,— сказав старший брат, встаючи з-за столу.

Другого ранку вони попливли в море. Та не встигли далеко відплисти, як знялася страшна буря. Один брат стояв біля стерна, другий пильнував вітрила, третій сидів на носі, а Кнут вичерпував воду черпаком. Він так завзято працював, що якби не промок до рубця від хвиль, то однаково змокрів би від поту. Човен мчав наввипередки з вітром, а коли в ньому набиралося надто багато води, брати спрямовували його на гребінь хвилі й нахилили так, що вода виливалася через корму.

Нарешті буря вщухла, і вони почали рибалити.

Брати взяли своє спорядження, а Кнут своє. Риби там було багато,

брати раз по раз витягали її з води. У Кнута також добре клювало, та тільки-но він підтягав рибину до краю човна, як вона зривалася з гачка.

Коли човен був повний, вони повернулися на острів, почистили рибу й розвісили її сушитись.

— Бачиш, скільки риби наловили, — сказали брати.

— Та наловили, тільки не я, — зітхнув Кнут. — До вас риба сама йшла, а в мене зривалася.

— То в тебе такі гачки. Візьми наші, може, тобі другого разу краще поведеться.

Дали вони Кнутові свої гачки, і справді, другого дня риба в нього ловилася не гірше, ніж у братів. Повернулись вони на острів, почистили рибу, розвісили, і кожному припало аж по три жердини.

Цілий тиждень прожив Кнут на острові й захотів додому. Брати спорядили йому на дорогу великого, на восьмеро весел човна, поклали в нього мішок борошна, сувій брезенту і всього, що потрібно рибалці.

Кнут не знав, як і дякувати їм за гостинність.

— Ніколи я не забуду вашого острова, — сказав він.

— Як не забудеш, то ласкаво просимо до нас другої весни. Поїдеш з нами на ярмарок продавати рибу. Вона якраз до того часу висохне, — сказав дідок.

— Та як же я знайду ваш острів? Я не знаю дороги, мене сюди буря прибила, — мовив Кнут.

— Простуй за круком, коли він летітиме у відкрите море, і потрапиш просто до нас, — відповів дідок. — Ну, щасливої тобі дороги!

Відпливши від берега, Кнут обернувся, щоб востаннє глянути на острів. Та побачив тільки безмежне море. Острів зник, наче його ніколи й не було.

Другої весни, коли відшуміли бурі, Кнут зібрався на чарівний острів. Недалеко й відплив від берега, як над човном з'явився чорний крук і повів його в море.

І не зоглядівся Кнут, як доплив до чарівного острова.

А там біля пристані стояв уже наготові корабель. Кнут зроду ще не бачив такого корабля. Він був такий великий, що від носа до корми не долітав людський голос. Тому посередині стояв матрос і команду з корми передавав на ніс, та й то всім доводилось добре кричати, щоб їх почули.

Господарі острова вже повантажили свою рибу на корабель, а Кнутова ще висіла на жердинах. Він сам почав зносити її в трюм. Але хоч скіль-

ки носив, на жердинах риби не меншало, бо замість тієї, що він здіймав, з'являлася нова.

Нарешті трюм наповнився, і корабель відплив.

На ярмарку Кнут продав свою рибу дуже вдало і за отримані гроші купив новий вітрильник з усім рибальським спорядженням. А купував він його разом з дідком, який був йому за порадника.

Пізно ввечері, коли Кнут налаштувався додому, дідок прийшов до нього на вітрильник попрощатися.

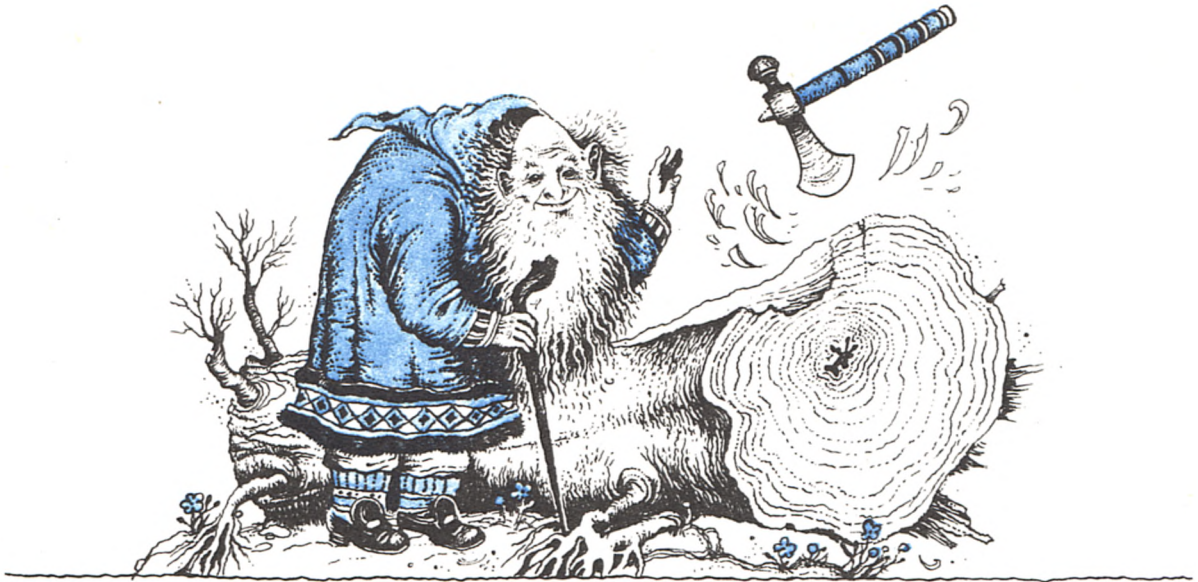
— Ти нас більше не побачиш,— сказав він.— Та поки житимеш чесно, ми тобі завжди допомагатимем. Стоятимем поряд із тобою біля стерна, коли лютуватиме буря, підпиратимем твої щогли, щоб вони не ламалися, і разом з тобою ловитимем рибу. Тобі завжди щаститиме.

Відтоді так воно й було. Хоч до чого б узявся Кнут, йому завжди щастило, і злигодні вже далеко обминали його родину та його хату.

І завжди, коли він у негоду плавав своїм вітрильником, чиїсь невидимі руки допомагали йому долати хвилі, а коли він ловив рибу, то завжди наловлював її вдосталь.

Кнут знав, звідки в нього таке щастя, й ніколи не забував про чарівний острів, до якого його прибила буря, та про господарів того острова. І в кожную річницю своєї зустрічі з ними він причепурював свій вітрильник, запалював ліхтарі і запрошував музик, щоб вони грали його невидимим приятелям. Ніхто не знає напевне, але кажуть, що гості з чарівного острова навіть танцювали під ту музику, хоч ніколи більше не показувались на очі Кнutowі.

Еспен Пічкур та його помічнику

Був собі колись король, і дійшла до нього чутка про корабель, який однаково ходить по землі й по воді. Захотів він також мати такий корабель і пообіцяв, що віддасть тому, хто його побудує, королівну та ще й півкоролівства. Про це він звелів розголосити по всій країні.

Знайшлося багато юнаків, що хотіли отримати королівну й півкоролівства, та не так легко було збудувати корабель.

А на одному лісовому хуторці жило троє братів. Найстаршого звали Пер, середнього — Поль, а найменшого — Еспен Пічкур, бо він любив сидіти коло печі й дивитися на вогонь. Почули й брати про корабель, що його хотів мати король.

От Пер і каже:

— Дайте мені, мамо, харчів на дорогу, я хочу піти й спробувати, може, збудую для короля корабель і виграю королівну та півкоролівства.

Узяв Пер торбину з харчами та й пішов з дому. Іде він і зустрічає старого як світ згорбленого чоловіка.

— Куди ти йдеш? — питає старий.

— Іду до лісу зробити коритце для батька. Він не хоче їсти разом з нами,— відповів Пер.

— Коритце, то й коритце,— відповів старий. А тоді знов запитав: — Що ти несеш у торбині?

— Гній,— відповів Пер.

— Гній, то й гній,— сказав старий.

От добрався Пер до дубового лісу і взявся з усієї сили рубати, пиляти й тесати. Але все, що він рубав, пиляв і тесав, схоже було тільки на коритце.

Коли настав час обідати, він розв'язав торбину, але в ній не було харчів, самий гній. А що йому не було чим підживитися, то й робота його не посувалася. Нарешті він узяв сокиру, почепив на неї торбину, перекинув через плече і вернувся додому, до матері.

— Дайте, мамо, харчів на дорогу, піду і я спробувати щастя,— сказав Поль.— Може, збудую корабель і здобуду королівну та півкоролівства.

Узяв він торбину з харчами та й пішов з дому. А дорогою зустрів старого як світ згорбленого чоловіка.

— Куди ти йдеш? — запитав старий.

— Іду до лісу зробити коритце для нашого поросяти,— відповів Поль.

— Коритце, то й коритце,— сказав старий.— А що ти маєш у торбині? — знов запитав він.

— Гній,— відповів Поль.

— Гній, то й гній,— сказав старий.

От прийшов Поль у дубовий ліс і заходився рубати, пиляти й тесати. Але все, що він рубав, пиляв і тесав, скидалося на свинячі коритця. Та він уперто не припиняв роботи і аж пізно надвечір вирішив трохи підживитися. Він так зголоднів, що пожадливо кинувся до торбини, та в ній не було ані крихти їжі, самий гній. Поль так розсердився, що скрутив торбину в жмут, луснув нею об стовбур і вернувся з лісу додому.

Прийшов він до хати, і тоді Пічкур каже:

— Дайте, мамо, й мені харчів на дорогу. Може, я збудую той корабель і отримаю королівну та півкоролівства.

— Оце якраз ти його збудуєш,— відповіла мати.— Той, що ніколи нічого не робив, тільки сидів коло печі й дивився на вогонь. Ні, не дам я тобі ніяких харчів.

Проте материні слова не відбили в Пічкура охоти. Він так довго просив, що нарешті його відпустили. Щоправда, харчів йому не дали путніх,

лише два вівсяні коржі і ковток вивіреного пива. З тим Пічкур і пішов з дому.

Під лісом він зустрів того самого старого як світ згорбленого, німецького чоловіка.

— Куди ти йдеш? — питає старий.

— Іду до лісу, може, мені пощастить збудувати такий корабель, що однаково ходить по землі й по воді,— відповів Пічкур.— Бо король оголосив, що за такий корабель віддасть будівникові королівну та півкоролівства.

— А що в тебе в торбині? — спитав старий.

— Та харчі, але дуже вбогі,— відповів він.

— Дай мені попоїсти, і я тобі допоможу,— попросив старий.

— Їжте на здоров'я, але не знаю, чи вам смакуватиме,— відповів Пічкур.— Там тільки два вівсяні коржі й ковток вивіреного пива.

— Байдуже, мені все смакуватиме, аби тільки чогось попоїсти. А за те я тобі допоможу.

Попоїв старий, потім підійшов до товстого дуба та й каже:

— Виріж із нього шпугу, тоді приклади її назад на те саме місце. І лягай собі спати.

Пічкур зробив так, як йому наказано, і ліг спати. Спить і чує крізь сон, що хтось рубає, пиляє, теше, струже, але сам він ніяк не може прокинутись. Нарешті старий збудив його. Дивиться хлопець, а поряд із дубом стоїть готовий корабель.

— Тепер сідай на нього і пливи до короля. А дорогою бери на корабель усіх, хто тобі трапиться.

— Я зроблю так, як ви звеліли,— сказав Пічкур, сів на корабель і поплив.

Пливе він, пливе і бачить якогось довготелесого худючого небораку, що лежить під горою і їсть каміння.

— Хто ти такий і чому ти лежиш під горою і їси каміння? — спитав Пічкур.

— Я завжди голодний, тому радий з'їсти навіть каменюку. Візьми мене з собою, може, я десь наїмся.

— Сідай, коли хочеш, місця вистачить,— відповів Пічкур.

Довготелесий сів на корабель і взяв собі на дорогу кілька великих каменів.

Пливуть вони, пливуть, аж бачать — якийсь чоловік сидить на осонні і смокче чопа від діжки.

— Хто ти такий і чому ти смокчеш чопа? — спитав Пічкур.

— О, хто не має діжки, то мусить задовольнитися чопом,— відповів чоловік.— Я завжди такий спраглий, що ніколи не можу напитися досхочу. Візьми мене з собою, може, я десь нап'юся.

— Сідай, коли хочеш, місця вистачить,— відповів Пічкур.

Чоловік сів на корабель і взяв із собою чопа.

Пливуть вони, пливуть, аж бачать — якийсь чоловік приклав до землі вухо й до чогось дослухається.

— Хто ти такий і яка тобі користь із того, що ти лежиш і дослухаєшся до землі? — спитав Пічкур.

— Я дослухаюся до трави, бо чую, як вона росте,— відповів чоловік.— Візьми мене з собою, може, я почую щось цікаве.

— Сідай, коли хочеш, місця вистачить,— відповів Пічкур.

Чоловік сів на корабель, і стало їх четверо.

Пливуть вони, пливуть, аж бачать — якийсь чоловік стоїть і все в щось націлюється.

— Хто ти такий і чому ти все в щось націлюєшся? — спитав Пічкур.

— Я маю такий гострий зір,— відповів чоловік,— що можу пустити стрілу на другий кінець світу і влучити нею в що треба,— відповів чоловік.— Візьми мене з собою, може, я щось гарне встрілю.

— Сідай, коли хочеш, місця вистачить,— відповів Пічкур.

Чоловік сів на корабель, і стало їх п'ятеро.

Пливуть вони, пливуть, аж бачать — якийсь чоловік стрибає дорогою на одній нозі, а до другої прив'язав сімдесятипудовий тягар.

— Хто ти такий і чого ти йдеш на одній нозі, а до другої прив'язав сімдесятипудовий тягар? — спитав Пічкур.

— Я такий легкоступий, що якби йшов обома ногами, то дійшов би на другий кінець світу менш як за п'ять хвилин,— сказав той чоловік.— Візьми мене з собою, може, там трапиться якась тяжка дорога.

— Сідай, коли хочеш, місця вистачить,— відповів Пічкур.

Чоловік сів на корабель, і стало їх шестеро.

Пливуть вони, пливуть, аж бачать — якийсь чоловік стоїть і затуляє собі рота.

— Хто ти такий і чого ти затуляєш собі рота? — спитав Пічкур.

— О, я тримаю в собі сім літ і п'ятнадцять зим,— відповів чоловік,— ото ж мушу затуляти рота, бо якби вони вирвалися, то миттю заморозили б увесь світ. Візьми мене з собою, може, я десь випущу їх.

— Сідай, коли хочеш, місця вистачить,— відповів Пічкур.

Чоловік сів на корабель, і стало їх семеро.

Пропливли вони ще трохи і дісталися до королівського двору.

Пічкур відразу подався до короля та й каже:

— Я спорудив корабель, що однаково плаває по воді й по землі. А тепер хочу отримати королівну, яку ви обіцяли за нього.

Та королю не сподобався Пічкур — надто він був замурзаний, аж ніяк не схожий на королевича. Не хотілось йому віддавати дочку такому волоцюзі. От він і каже йому:

— Не віддам я тобі королівни, коли ти не спорожниш комори, в якій стоїть тисяча бодень м'яса. Якщо впораєшся з тим м'ясом до завтра, королівна буде твоя.

— Спробую,— відповів Пічкур.— Але дозвольте мені взяти з собою одного свого товариша.

— Бери хоч і всіх шістьох,— відповів король.

А сам собі думає: «Тієї комори не спорожнить і шістьсот чоловік, не те що один».

Пічкур узяв із собою того довготелесого, що з голоду їв каміння. Відчинили вони комору, і той поїв геть усе м'ясо, залишив тільки п'ять шматків сала, по шматку кожному з тих, що тим часом сиділи на кораблі.

Пішов Пічкур до короля та й каже:

— Комора вже порожня, тепер я хочу отримати королівну.

Король заглянув до комори, а вона й справді порожня. Але Пічкур був такий замурзаний, що королю не хотілося віддавати йому свою дочку. І він вигадав нову умову.

— У моєму льоху стоїть пиво й давнє вино, по триста діжок кожного. Якщо ти вип'єш усе те до завтра, то отримаєш мою дочку,— сказав він.

— Спробую,— мовив Пічкур.— Але дозвольте мені взяти з собою одного свого товариша.

— Бери,— погодився король.

А сам собі подумав: «Там стільки пива й вина, що з ним не впоралося б і всі семеро прибульців».

Пічкур узяв тільки того, що смоктав чопа й завжди був спраглий, і король повів їх у льох. Там чоловік із чопом заходився випивати діжку за діжкою, аж поки не спорожнив їх, але в останніх залишив трохи пива, якраз стільки, щоб вистачило по кілька кухлів решті п'ятьом його товаришам.

Другого дня їх випустили з льоху, і Пічкур подався до короля.

— Я впорався з пивом і вином, а тепер хочу отримати королівну,— сказав він.

Король не повірив йому.

— Ану я піду й сам гляну,— сказав він.

Але всі діжки в льоху справді були порожні. Та Пічкур був замурзаний, зовсім не схожий на королевича, і король не хотів мати такого зятя. Тож він придумав ще одну умову.

— Коли ти за десять хвилин принесеш із другого кінця світу води королівні на чай, отоді й отримаєш її за дружину і півкоролівства в посаг.

Король був щедрий на обіцянки, бо не вірив, що цю його умову можна виконати.

— Спробую,— відповів Пічкур.

Пішов він до того свого супутника, що стрибав на одній нозі, а до другої прив'язував сімдесятипудовий тягар, та й каже йому:

— Відв'язи свій тягар і чимдуж біжи на обох ногах на другий кінець світу, щоб за десять хвилин приніс звідти королівні води на чай.

Той відв'язав тягар, узяв відро і так помчав, що за мить його вже й не видно було. Але хвилина спливала за хвилиною, а він не повертався. Залишилось уже не більше трьох хвилин до визначеного терміну. Король був дуже радий.

Тоді Пічкур покликав того чоловіка, що чув, як росте трава, й попросив його послухати, де застряг посланець.

Приклав той вухо до землі, послухав та й каже:

— Він заснув біля криниці. Я чую, як він хропе, а троліха сидить і чуває йому голову.

Тоді Пічкур покликав того, хто міг улучити на другий кінець світу, й попросив пустити в троліху стрілу. Той пустив стрілу і влучив у троліху. Вона так заревіла з болю, що збудила посланця, який мав принести воду на чай. І коли той примчав на королівське подвір'я, до визначеного терміну залишилася ще одна хвилина.

Пішов Пічкур до короля і каже:

— Вода принесена, і тепер я хочу нарешті отримати королівну, як ви обіцяли.

Та король побачив, що хлопець за ці дні ще дужче замурзався,— хіба личить йому такий зять? І придумав він нову умову.

— У мене на подвір'ї лежить триста сажнів дров, якими я хочу підсушити зерно в лазні. Якщо ти посидиш у лазні, поки згорять ті дрова, то отримаєш мою дочку, це вже моє останнє слово.

— Спробую,— сказав Пічкур.— Але дозвольте мені взяти одного свого товариша.

— Бери хоч усіх шістьох,— сказав король.

А сам собі подумав: «Нехай бере, там жару стане на всіх».

Пічкур узяв тільки того, що тримав у собі сім літ і п'ятнадцять зим, і ввечері подався з ним до лазні. Там було так гаряче, що могла б розтопитися й кахляна груба. А вийти звідти вони не могли, бо як тільки там опинилися, король узяв двері на засув та ще й почепив на них два великі замки.

Пічкур і каже товаришеві:

— Випусти-но шість або сім зим, хай стане приємне літнє тепло.

Той випустив свої зими, і жара спала. Але вночі вони почали мерзнути. Тоді Пічкур попросив свого товариша підігріти повітря двома літами. Після того вони міцно заснули і проспали до білого дня. Та коли вони почули, що король відмикає замки, Пічкур сказав:

— А тепер випусти ще дві зими, але останню — просто в пику королю.

Король відчинив двері лазні, а Пічкур зі своїм товаришем сидять і тремтять з холоду. Та тільки-но король переступив поріг, Пічкурів товариш дихнув зимою просто йому в обличчя, і він обернувся в замерзлу колоду.

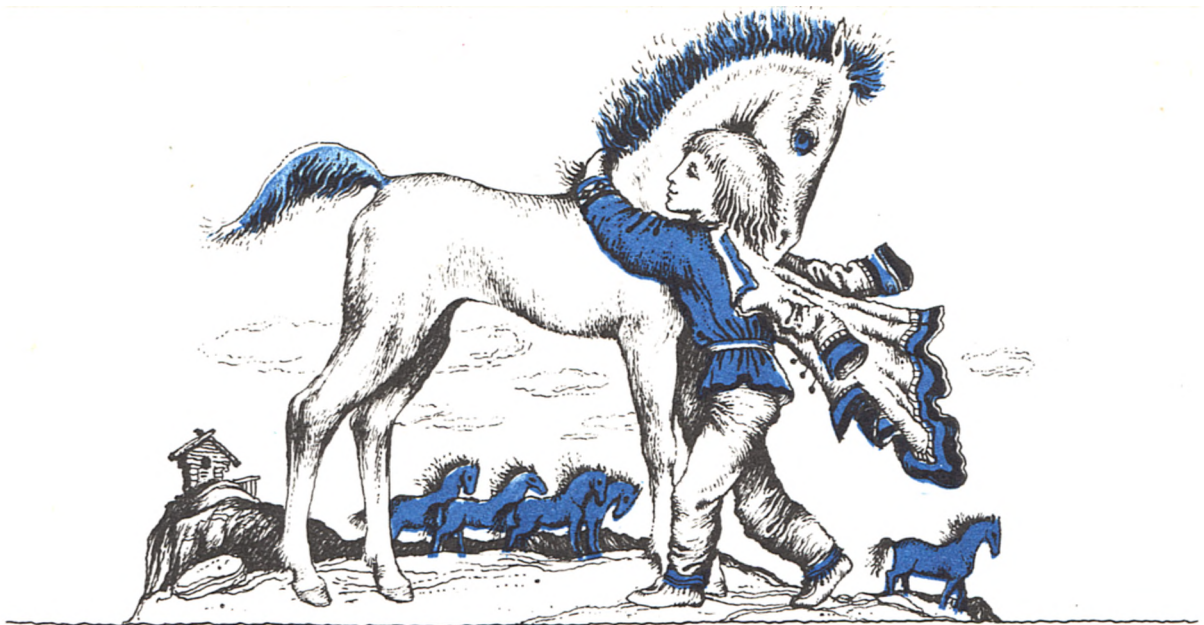
— Тепер віддасте за мене свою дочку? — спитав Пічкур.

— Так, бери її і півкоролівства в посаг,— сказав король.

Він уже боявся опиратись далі.

Наказав король улаштувати бучне весілля і вистрілити на честь молодих з усіх гармат. Коли королівські служники пішли шукати по всій країні, чим їх зарядити, то взяли й мене. Дали мені пляшку каші й кошик молока, запхнули в гармату та й вистрілили мною аж сюди, щоб я розповів вам, як Пічкур одружився з королівною.

Кінь-велемень

Жили собі колись чоловік із жінкою, і мали вони дванадцять синів. Але найменший, коли дійшов віку, не захотів сидіти вдома.

— Піду,— каже,— в світ, може, знайду там своє щастя.

Батьки не пускали його, та хлопець усе поривався в дорогу.

— Ну йди, хай буде по-твоєму,— врешті сказали вони.

Пішов хлопець у світ і невдовзі дістався до королівського двору. Там він попросився на службу, і король узяв його.

А дочку того короля украв троль. Більше в нього не було дітей, тому король і все королівство перебувало у великій жалобі. Король пообіцяв, що віддасть дочку і півкоролівства тому, хто її врятує. Багато було таких, що хотіли одружитися з королівною, але ніхто не зміг її врятувати.

Хлопець прослужив у короля рік чи й більше, і захотілось йому додому, до своїх батьків. Прийшов він і довідався, що батьки вже померли, а брати поділили між собою їхній спадок і йому нічого не залишили.

— А мені хіба нічого не дісталось від батька й матері? — спитав він.

— Хто ж знав, що такий волоцюга, як ти, повернеться додому,— сказали брати.— Ну, та коли вже ти з'явився, то йди на пасовисько, там пасуться дванадцять кобил, ми їх ще не поділили, ото й буде твоя пайка.

— Дякую й за це,— сказав хлопець і, не гаючись, подався на гірську луку, де паслись дванадцять кобил.

Коли він прийшов туди, то побачив, що кожна привела по лошаті, а в однієї воно було більше за інших і шерсть на ньому аж світилася.

— Який ти гарний, жеребчику мій,— сказав хлопець.

— Гарний, але як ти забереш усіх лошат, щоб я міг ссати всіх кобил цілий рік, то побачиш, який я тоді стану великий і гарний,— відповів жеребчик.

Хлопець забрав усіх лошат і подався додому.

Через рік він прийшов на луку поглянути на кобил і на лоша. Воно було таке гладке, що шерсть на ньому аж світилася, і так виросло, що хлопець насилу сів на нього. А всі кобили знов привели по лошаті.

— Добре, що я дав тобі ссати всіх кобил,— сказав хлопець одnorічному жеребчикові.— Тепер ти вже виріс, і я заберу тебе звідси.

— Ні, мені треба тут побути ще рік,— відповів жеребчик.— Забери лошат, щоб я знов міг ссати всіх кобил, і побачиш, який я стану до другого літа.

Хлопець забрав лошат. А коли прийшов на луку другого літа поглянути на кобил і на свого коника, то побачив, що кожна кобила знов привела по лошаті. Коник так виріс, що хлопець не міг дістати йому до гриви, і був такий гладкий і блискучий, що весь мінівся.

— Торік ти вже був гарний і великий, конику мій, але тепер ти ще кращий. Такого коня немає навіть у короля. Тепер ти підеш зі мною.

— Ні,— відповів коник,— мені треба побути тут ще рік. Забери лошат, щоб я знов ссав усіх кобил до другого літа, тоді побачиш, який я стану.

Хлопець забрав лошат і пішов додому.

А коли він прийшов на луку через рік поглянути на своїх кобил і на коника, то був просто приголомшений. Таких коней він ще зроду не бачив. Коневі довелось лягти, щоб хлопець зміг сісти на нього, такий він був великий. Та й тоді хлопець насилу виліз йому на спину. І був такий гладкий, що шерсть на ньому блищала, мов дзеркало.

Цього разу кінь радо пішов з хлопцем. Коли він приїхав на ньому верхи до братів, вони аж руками сплеснули з дива, бо навіть не уявляли собі, що такі коні бувають на світі.

— Якщо ви добре підкуєте мого коня, дасте мені гарне сідло й гарну

вездечку, то я віддам вам своїх дванадцять кобил з лошатами. Цього року в кожній з них знов є по лошаті.

Брати радо погодились і так підкували йому коня, що каміння підлітало високо вгору, коли він мчав узгір'ям, а золоте сідло й вездечка блищали, аж поки вершник зник з очей.

— Тепер ми поїдемо до королівського двору,— сказав Кінь-велетень, бо так його прозвали.— Але не забудь попросити в короля простору стайню і добрий харч для мене.

— Ні, не забуду,— пообіцяв хлопець.

Ударив кінь копитами об землю, і хлопець незчувсь, як опинився біля королівського двору.

Під'їхав він, а король стоїть на ганку й очам своїм не вірить.

— Диво, та й годі,— каже він.— Зроду я не бачив такого вершника й такого коня!

А коли хлопець попросився на службу, король так зрадів, що мало не затанцював.

— Певне, що для такого лицаря служба в мене знайдеться! — сказав він.

— Але моєму коневі потрібні простора стайня і добрий харч,— поставив умову хлопець.

— Твій кінь матиме вдосталь пахучого сіна і добірного вівса, а решта лицарів заберуть зі стайні своїх коней, і він стоятиме сам, щоб йому було не тісно,— пообіцяв король.

Та минуло небагато часу, і королівські слуги почали заздрити хлопцеві. Вони хтозна-що йому зробили б, якби зважились. Нарешті вони сказали королю, ніби хлопець нахвалявся, що, якби схотів, то визволив би королівну, яку давно колись украв троль.

Король відразу покликав хлопця до себе, сказав йому, що почув від слуг, і звелів збиратися в дорогу.

— Якщо визволиш мою дочку, то одружишся з нею і отримаєш півкоролівства, а якщо ні, то накладеш головою,— такі були його слова.

Дарма запевняв хлопець короля, що не казав такого, той не слухав його. Не було іншої ради, вирішив хлопець спробувати щастя.

Пішов він до свого коня, сумний, як ніч, а кінь і питає його, чого він так зажурився.

— Як же не журитися? — каже хлопець.— Звелів мені король урятувати від троя його дочку, а коли не врятую, то нахвалявся вбити мене. Досі її нікому не пощастило врятувати, то і я не врятую.

— Не журися,— сказав кінь,— я тобі допоможу. Але спершу мене

треба добре підкувати. Попроси в короля десять пудів заліза і дванадцять криці та двох ковалів. Один хай зробить підкови, а другий хай мене підкує.

Пішов хлопець до короля, і той дав йому все, що треба: заліза, криці та двох ковалів. Коня добре підкували, і хлопець виїхав з двору, тільки закурилося за ним.

Гора, в якій троль тримав королівну, була стрімка, мов стіна, і гладенька, мов скло. Ніхто не міг виїхати по ній до вершини.

Першого разу кінь скочив на кручу, трохи піднявся, але передні ноги в нього почали ковзати, і врешті вони з хлопцем скотилися додолу, аж луна пішла горами.

Другого разу кінь піднявся трохи вище, та все ж одна нога в нього посковзнулась, і вони впали з таким гуркотом, ніби почався землетрус.

А за третім разом кінь сказав:

— Добре натужмося!

Він помчав угору так, що каміння полетіло до неба, і вискочив на вершину. Хлопець з розгону вїхав у гору, вхопив королівну, і, поки троль опам'ятався, його вже й слуху не стало. Королівна була врятована.

Повернувся хлопець до двору з королівною. Король зрадів, коли побачив дочку. Але слугам знов пощастило намовити його проти хлопця.

— Дякую, що ти врятував мою дочку,— сказав король, коли хлопець зайшов з королівною до нього, і обернувся, наче на цьому все й скінчилося.

— Тепер вона буде моя, як досі була ваша, адже ви дотримаєте свого слова,— сказав хлопець.

— Дотримаю,— відповів король,— я віддам її тобі, як і обіцяв. Але спершу зроби так, щоб сонце світило в королівський садок.

— Такої умови в нас не було,— відповів хлопець,— але я спробую, бо хочу одружитися з королівною.

Пішов він до свого коня і розповів, чого король зажадав від нього.

— Гарзд,— каже кінь,— я тобі допоможу. Але спершу мене треба добре підкувати. Нехай король дасть двадцять пудів заліза і дванадцять пудів криці та двох ковалів, одного — щоб зробив підкови, а другого — щоб підкував мене, тоді матиме сонце в садку.

Пішов хлопець до короля, і той посоромився відмовити йому, відразу дав усе, що треба. Підкували коня, хлопець сів на нього і поїхав на гору, яка заступала сонце. І від кожного кроку Коня-велетня гора опускалася на п'ятнадцять ліктів. Так вони скакали по горі, поки її зовсім не стало.

Повернувся хлопець до королівського двору та й питає, чи тепер королівна стане його дружиною, бо сонце вже світить у вікна і в садок. Проте слуги знов намовили короля проти нього.

— Так, я віддам за тебе дочку,— сказав король,— але аж тоді, коли ти знайдеш їй такого коня, як маєш сам.

— Такої умови в нас не було,— відповів хлопець,— я й так заслужив королівну.

— Ні,— мовив король,— як я сказав, так і буде, а коли не дістанеш королівні такого коня, то накладеш головою.

Пішов хлопець до стайні смутний, як ніч, і розповів коневі, чого від нього зажадав король.

— А цього його жадання не можна виконати,— докінчив він,— бо на світі немає ще одного такого коня, як ти.

— Є,— відповів кінь,— та його не легко здобути: той кінь у пеклі. Але ми спробуємо. Піди до короля й попроси, щоб мене знов підкували і для підків узяти двадцять пудів заліза і двадцять криці. Один коваль хай зробить підкови, а другий хай підкує мене. Доглянь тільки, щоб гаки і шпені на підковах були як слід вигострені. І ще хай король дасть дванадцять мішків жита, дванадцять мішків ячменю, з дванадцяти волів м'яса, дванадцять волових шкур з двомастами цвяхів, понабиваних у кожну. І таку діжу, у яку влізло б дванадцять діжок дьогтю.

Хлопець пішов до короля і попросив усе те, що йому звелів кінь. Король посоромився відмовити йому й дав, що треба.

Коли все було готове, хлопець сів на коня і виїхав із двору. Мчать вони горами, мчать долинами, а кінь і питає:

— Ти нічого не чуєш?

— Чую, щось так свистить у повітрі, що мені аж страшно,— відповів хлопець.

— То всі лісові птахи летять за нами, їх послали, щоб вони затримали нас,— сказав кінь.— Порозрізай мішки з зерном, і вони забудуть про нас.

Хлопець попрорізував дірки в мішках, і з них на всі боки посипались ячмінь та жито.

Злетілися птахи з цілого лісу й заступили сонце. Та коли вони побачили зерно, то кинулись його дзьобати, зчинили бійку й геть забули, що їм треба спинити коня й хлопця.

Ідуть вони далі горами й долинами, вершинами й болотами, а кінь прислухається та й питає:

— Ти нічого не чуєш?

— Чую, тепер у лісі щось так тріщить, що мені аж страшно,— відповідає хлопець.

— Це всі звірі біжать за нами, їх послали, щоб вони спинили нас,— каже кінь.— Але кінь їм те м'ясо з дванадцяти волів, вони почнуть їсти і забудуть про нас.

Хлопець так і зробив, а з лісу саме з'явилися ведмеді, вовки, лиси та інші звірі. Побачили вони м'ясо, накинулись на нього, зчинили бійку й геть забули про коня і про хлопця.

А вони помчали далі — на такому коні, поки звірі поїдять м'ясо, можна далеко втекти.

Раптом кінь заіржав та й питає хлопця:

— Ти нічого не чуєш?

— Чую, ніби десь далеко-далеко ірже лоша,— відповів він.

— То великий кінь, але він ірже так далеко, що тобі здається, ніби ти чуєш голос лошати.

Довго ще вони їхали, аж ось кінь знов заіржав та й питає:

— Ти нічого не чуєш?

— Тепер я добре чую, що ірже кінь, а не лоша,— відповів хлопець.

— Ти ще раз почувеш його,— сказав кінь,— і тоді переконаєшся, який у нього могутній голос.

Помчали вони далі. Нарешті кінь заіржав утретє. Та не встиг він запитати хлопця, чи той нічого не чує, як над височиною пролунало таке іржання, що аж гори і долини задрижали.

— Ось ми й приїхали,— сказав кінь.— Швидше накрий мене дванадцятьма шкурами, з яких стирчать цвяхи, скинь на землю діжу з дьогтем, а сам вилазь на високу сосну. Коли той кінь набіжить, у нього з ніздрів бухкатиме вогонь, і він запалить дьоготь. Дивись, якщо полум'я здійметься вгору, то я перемиг, а якщо воно постелиться низом, то програв. Коли побачиш, що я перемиг, зніми з мене вуздечку, накинь на коня, і він буде приборканий.

Тільки-но хлопець наклав коня шкурами, що були втикані цвяхами, скинув діжу на землю і виліз на високу сосну, як примчав чужий кінь. Полум'я, що бухкало йому з ніздрів, відразу запалило дьоготь. І коні почали битися, аж каміння полетіло до самого неба. Вони билися передніми копитами й задніми, кусали один одного, а хлопець дивився то на них, то на полум'я. Нарешті воно знялося вгору, бо скільки чужий кінь не бив копитами, скільки не кусав Коня-велетня, а все натикався на гострі цвяхи і нарешті здався.

Побачив це хлопець і накинув на нього вуздечку. Кінь став такий

покірний, що можна було поганяти його лозиною. Він був теж буланний і такий схожий на Коня-велетня, що їх ніхто б не розрізнув.

Хлопець сів на приборканого коня і поїхав до королівського двору. Його кінь біг поряд без вуздечки. Приїхали вони, а король стоїть на ганку.

— Можете ви вгадати, котрий кінь здобутий, а котрий мій власний? — спитав його хлопець. — Коли не вгадаєте, то ваша дочка стане моєю.

Король обійшов коней з усіх боків, дивився і спереду, і ззаду, та обидва вони були однаковісінькі.

— Ні, — признався він, — не можу вгадати. І коли ти вже здобув моїй дочці такого гарного коня, я віддам її за тебе. Але спершу треба перевірити, чи справді так судилося. Вона двічі сховається від тебе, а потім двічі сховаєшся ти. І коли ти обидва рази знайдеш її, а вона тебе не знайде, то так судилося, вона стане твоєю дружиною.

— Такої умови в нас не було, — сказав хлопець. — Але я спробую, коли вже інакше не можна.

І королівна сховалася перший раз.

Вона обернулася в качку й попливла по ставку біля королівського двору. А хлопець подався до свого коня й запитав, де сховалася дівчина.

— Візьми рушницю, піди до ставка, націлься в качку, що там плаває, і королівна знайдеться, — сказав кінь.

Хлопець узяв рушницю й пішов до ставка.

— Я хочу підстрілити цю качку, — сказав він і почав цілитись у неї.

— Ні, ні, любий, не стріляй, це я! — вигукнула королівна.

Так хлопець знайшов її вперше.

Вдруге вона обернулася у буханець хліба і вместилася серед інших чотирьох буханців на кухонному столі, таких однакових, що їх годі було розрізнити. Але хлопець пішов до свого коня й запитав, де сховалася королівна.

— Візьми гострого ножа і вдавай, що хочеш відрізати собі шматок хліба з того буханця, який лежить на кухонному столі в короля третій ліворуч, тоді королівна знайдеться, — сказав кінь.

Хлопець пішов до кухні, взяв найбільшого ножа, знайшов третій буханець ліворуч на столі й замахнувся його різати.

— Хочу відрізати собі цілушку з цієї хлібини, — сказав він.

— Ні, ні, любий, не риж, це я! — зойкнула королівна.

Так він знайшов її вдруге.

Тепер ховатися мав хлопець. Він попросив коня сховати його так, щоб королівна не знайшла. Першого разу кінь обернув хлопця в гедзя і scho-

вав у свою ліву ніздрю. Королівна ходила навкруги, шукала, нишпорила в усіх закутках, хотіла підступити й до коня, але він кусався і бив копитами. Так вона й не знайшла хлопця.

— Я не можу тебе знайти,— сказала вона,— тож виходь сам зі свого сховку!

І хлопець відразу з'явився перед нею в стайні.

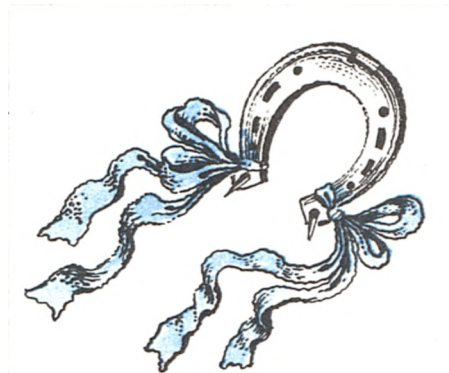
Вдруге кінь також навчив його, як сховатися. Хлопець обернувся в грудку землі й заліз під ногу коневі між копитом і підковою. Королівна скрізь його шукала, скрізь нишпорила, зайшла й до стайні. Цього разу кінь підпустив її до себе, вона всюди роздивлялася, але не могла заглянути під копито, бо кінь міцно стояв ногами. Так вона й не знайшла хлопця.

— Ну що ж, виходь сам, бо я не можу тебе знайти,— сказала королівна, і хлопець відразу з'явився перед нею в стайні.

— Тепер ти моя,— сказав він королівні.— Самі бачите, що так судилося,— звернувся він до короля.

— Авжеж, так судилося,— погодився король.

Невдовзі справили весілля. Хлопець сів на свого коня, а дівчина на свого і поїхали вінчатися. А на таких баских конях вони згаяли небагато часу на дорогу.

Мудра дівчина

Жив собі король, і було в нього багато синів, я добре й не знаю скільки. Але найменшому ніяк не сиділося вдома. Він усе поривався в світ, усе йому хотілося зазнати пригод. І так відпрошувався в батька, що той нарешті відпустив його.

Ішов королевич день, ішов два, натрапив на садибу велетня і найнявся до нього в найми. Вранці збирається велетень гнати на пашу свою худобу та й загадує королевичеві вичистити стайню.

— Як вичистиш, то й буде з тебе на сьогодні. Знай, що ти найнявся до доброго господаря, він тебе не замучить роботою. Але гляди, не заходь до кімнат поряд із тією, де ти цієї ночі спав. Бо як зайдеш, то заплатиш своїм життям.

— Так, мій господар, видно, справді добрий,— сказав сам до себе королевич, коли залишився вдома сам,— не загадує багато роботи.

Він ходив по кімнаті й весело наспівував. Вечір далеко, ще встигне вичистити стайню. Але дуже кортіло йому зазирнути до сусідніх кімнат. Щось у них та є, коли йому заборонено туди заходити. Отак він собі міркував і не втримався, таки зайшов до першої кімнати. Там при

стіні висів казан, а в ньому щось кипіло. Але під казаном не було ні полум'я, ні жару.

«Цікаво, що там вариться?» — подумав королевич і нахилився над казаном. І відразу його чуб став ніби мідяний.

— Нічогенька юшечка, тільки глянеш на неї і вже гарнішаєш,— сказав сам до себе королевич і зайшов до другої кімнати.

Там також висів при стіні казан, і в ньому щось кипіло. «Треба й у цей казан заглянути»,— подумав королевич, нахилився над казаном, і його чуб став ніби срібний.

— Такої дорогої юшки не варять у мого батька. Цікаво, що було б, якби її попоїсти,— сказав сам до себе королевич.

Але він навіть не покуштував юшки, а чимшвидше зайшов до третьої кімнати.

Там також висів при стіні казан, і в ньому щось варилося. Захотілося королевичу зазирнути й туди. Тільки-но він нахилив голову, як чуб у нього засяяв, ніби золотий.

— Що далі, то краще. Та якщо господар варить у цій кімнаті золото, що ж він варить у четвертій? — сказав хлопець сам до себе й відчинив наступні двері.

Але там не було казана. Зате на ослінчику сиділа дівчина, вбрана так, наче королівська дочка. Та хоч чия вона була дочка, а хлопець зроду ще не бачив такої красуні.

— Господи, що ти тут робиш? Як ти сюди попав? — вигукнула дівчина, коли побачила його.

— Я вчора найнявся сюди служити,— відповів хлопець.

— Краще б ти не потрапляв у цей дім,— сказала дівчина.

— А я думав, що знайшов доброго господаря,— сказав королевич,— бо на сьогодні він мені загадав дуже легку роботу. За цілий день тільки вичистити одну стайню.

— І як же ти хочеш її вичищати? — спитала дівчина.— Коли так, як усі люди, то на одну лопату гною, що ти викинеш, з'явиться десять нових. Але я навчу тебе, що робити. Оберни лопату і вичищай гній держакон, тоді він сам полетить на купу.

— Добре, я так і зроблю,— сказав королевич.

Він цілий день просидів з дівчиною, їм було весело вдвох, тому перший день його наймитування у велетня минув дуже швидко.

Та надвечір дівчина звеліла йому йти вичищати стайню, бо ось-ось мав вернутися велетень. Королевичу й самому було цікаво перевірити, чи не обдурила його дівчина. Він узяв лопату й почав викидати гній так,

як наймити викидали в його батька. Та гною, замість меншати, скоро зробилось так багато, що хлопцеві не було де й стати. Тоді він обернув лопату й почав вичищати гній держаком. І стайня миттю стала така чиста, ніби її вимили.

Побачив те хлопець і, весело наспівуючи, вернувся до тієї кімнати, в якій він ночував.

Увечері повернувся велетень зі своєю худобою і спитав:

— Ти вичистив стайню?

— Вичистив, господарю,— відповів королевич.

— Я піду й перевірю,— сказав велетень і подався до стайні.

Бачить — не збрехав наймит, справді стайня чиста.

— Ти, напевне, розмовляв з моєю мудрою дівчиною, бо сам ніколи б не додумався до цього.

— З мудрою дівчиною? А хто це, господарю? — прикинувся дурником хлопець.— От якби мені на неї глянути!

— Прийде час, то глянеш,— відповів велетень.

Другого ранку велетень знов зібрався гнати свою худобу на пашу. А наймитові він загадав привести йому додому коня з гірської луки, яка була зовсім недалеко від садиби.

— Як приведеш, то роби що хочеш до самого вечора. Але не заходь до тих кімнат, що я тобі вчора казав, а то заплатиш життям,— мовив він і погнав худобу з двору.

— Так, мій господар, видно, добрий, не загадує багато роботи,— сказав сам до себе королевич,— але я однаково піду й побалакаю з мудрою дівчиною, що вона порадить.

І він пішов до дівчини.

Вона запитала хлопця, що йому сьогодні треба зробити.

— Та тільки пригнати з гірської луки додому господарєвого коня.

— Ну, і як ти гнатимеш його?

— Хіба це така важка робота? — сказав королевич.— Я ж умію їздити верхи, та й лука зовсім недалеко від садиби.

— Ні, того коня не так легко пригнати додому, як тобі здається,— мовила мудра дівчина.— Але я навчу тебе, що робити. Коли кінь побачить тебе, з ніздрів у нього бухне полум'я, наче зі смолоскипа, а ти не бійся, візьми вуздечку, що висить біля дверей, і накинь йому на голову. І кінь стане такий покірний, що можна буде поганяти його лозиною.

Хлопець сказав, що зробить так, як дівчина йому радить, і цілий день просидів у неї. Вони розмовляли про все, але найбільше про те, як було б добре, коли б вони втекли від велетня. Королевич так захопився

розмовою, що забув би і про гірську луку, і про коня, якби мудра дівчина надвечір не нагадала йому, що треба привести коня, поки велетень повернеться.

Хлопець узяв вуздечку, що висіла в кутку біля дверей, і подався на луку. Побачив його кінь — і з ніздрів у нього бухнуло полум'я, таке яскраве, ніби зі смолоскипа. Кінь кинувся до хлопця з роззявленою пащею, але той засунув йому в пащу вудила, і він став покірний, наче ягня. Після цього вже неважко було привести його до стайні.

Упорався хлопець з роботою, зайшов до тієї кімнати, де він ночував, і знов собі весело наспівує.

Увечері велетень пригнав худобу додому й питає:

— Ти привів мого коня?

— Привів, господарю. Мені хотілося трохи покататись на ньому, але я поїхав просто додому. Ідть погляньте, кінь ваш стоїть у стайні,— відповів королевич.

— Зараз погляну,— сказав велетень і пішов до стайні.

Там справді стояв його кінь, наймит не збрехав.

— Ти, напевне, розмовляв з моєю мудрою дівчиною, а то б зроду не додумався, як його привести,— мовив велетень.

— Ви й учора щось говорили про мудру дівчину і сьогодні знов. От якби ви показали її мені, господарю. Я б вам за це ще краще служив,— і цього разу прикинувся дурником королевич.

— Прийде час, то й покажу,— відповів велетень.

Третього дня велетень знов зібрався гнати свою худобу на пашу.

— Сьогодні ти підеш до пекла й забереш данину, яку мені там платять за дозвіл палити вогонь. А потім гуляй собі до вечора, бо в тебе добрий господар, не замучує тебе роботою,— сказав велетень і погнав худобу на луку.

— Так, ти добрий господар, що загадуєш мені все хитрішу й хитрішу роботу,— сказав сам до себе королевич.— Але я піду до мудрої дівчини, може, вона порадить, як мені забрати ту данину.

І він пішов до тієї кімнати, де сиділа мудра дівчина.

Вона відразу запитала, що йому сьогодні загадав велетень. Хлопець сказав, що має забрати данину з пекла.

— І як ти її забереш? — спитала дівчина.

— Та оце я прийшов просити в тебе поради,— сказав королевич.— Я зроду не був у пеклі, а якби і знав туди дорогу, то однаково не здогадався б, скільки брати данини.

— Гаразд, я тобі дам раду. Підеш до тієї гори, що височить зразу за лукою, візьмеш довбню, яка лежить біля неї, і постукаєш тією довбнею в скелю,— сказала мудра дівчина.— Звідти хтось вийде і запитає, чого тобі треба. Ти скажи, по що ти прийшов. А коли він запитає, скільки ти хочеш данини, скажеш, що стільки, скільки подумаєш понести з собою.

— Добре, зроблю так, як ти мені радиш,— сказав хлопець і знов просидів цілий день у дівчини.

Почало вечоріти, а хлопець не квапиться йти від неї. Довелось дівчині нагадати йому, що треба принести з пекла данину, поки вернеться велетень.

Пішов королевич до пекла і зробив усе так, як йому порадила мудра дівчина: дійшов до гори, узяв довбню й постукав нею в скелю. Скеля розчахнулася, і з неї вийшов якийсь чоловік. З очей і з ніздрів у нього бухкало полум'я.

— Чого тобі треба? — спитав чоловік.

— Я прийшов від велетня по данину за дозвіл палити в пеклі вогонь,— відповів королевич.

— А скільки ти хочеш данини? — спитав чоловік.

— Я ніколи не беру більше, ніж подужаю донести,— відповів королевич і показав, що має з собою мішок.

— Добре, що ти не приїхав сюди підводою,— сказав чоловік, що вийшов з гори.— Ходи зі мною.

Хлопець зайшов усередину гори й побачив там цілі купи золота й срібла. Він узяв його стільки, скільки здужав понести, й відніс до господи велетня.

Коли ввечері велетень пригнав свою худобу з пасовиська, то найперше спитав хлопця:

— Ти ходив до пекла по данину?

— Ходив, господарю,— відповів той.

— А де ж вона?

— Он біля лави лежить мішок із золотом,— відповів хлопець.

— Зараз я погляну,— сказав велетень.

Він підійшов до лави, а там справді лежить мішок, і такий повний, що тільки-но він розв'язав мотузку, як звідти посипалися додолу золото й срібло.

— Ти, мабуть, розмовляв з моєю мудрою дівчиною,— сказав велетень.— Гляди, бо я скручу тобі в'язи!

— З якою мудрою дівчиною? — вдав здивованого королевич.— Ви, господарю, і вчора і позавчора про неї згадували. Я хотів би побачити, що то за дивина.

— Почекай до завтра, я сам тебе поведу до неї,— пообіцяв велетень.

— О, дякую, господарю, за це я вам служитиму ще краще. Але неодмінно поведіть, не забудьте,— зрадів королевич, знов прикидаючись дурником.

Уранці велетень привів хлопця до мудрої дівчини.

— Убий його і звари у великому казані. А коли юшка буде готова, збудиш мене,— загадав велетень дівчині, а сам ліг на лаву і скоро так захопив, що аж гори задрижали.

Мудра дівчина взяла ножа, надрізала собі пальця й капнула три краплі крові на ослінчик. Далі зібрала все старе ганчір'я та старе взуття і скидала його в казан. Потім насипала в скриньку золота, поклала зверху грудку кам'яної солі, взяла пляшку з водою, що висіла біля дверей, золоте яблуко та дві золоті курочки, і вони разом із королевичем утекли з двору велетня.

Бігли вони, бігли і прибігли до моря, а там сіли на вітрильник. А звідки взявся той вітрильник, я їх не питав.

Проспався трохи велетень, потягнувся та й питає:

— Скоро буде юшка?

— Ні не скоро, ще тільки недавно закипіла,— відповіла перша крапля на ослінчику.

Велетень перевернувся на другий бік і знов заснув. Довго він спав, але нарешті прокинувся, потягнувся та й питає сонним голосом:

— Готова вже юшка?

— Скоро буде готова,— відповіла друга крапля на ослінчику.

А велетень подумав, що то до нього озвалась мудра дівчина. Він знов перевернувся на другий бік і захропів. Довго він так спав, та нарешті прокинувся, потягнувся й питає:

— Ще не зварилася юшка?

— Зварилась,— відповіла третя крапля.

Велетень підвівся, протер очі, але не побачив у кімнаті тієї, що з ним розмовляла, і здивувався. Він погукав мудру дівчину, проте ніхто не озвався на його голос.

«Мабуть, десь вийшла»,— подумав велетень, узяв ложку й пішов до казана куштувати юшку. А в казані плавають старі підошви й ганчірки, і все так переварилося разом, що не знати, чи то юшка, чи каша.

Як глянув велетень у казан, то й здогадався, що сталось. Він осатанів з люті й кинувся за втікачами, аж вітер загув за ним. Та недовго промчав велетень, як йому дорогу перепинило море. Хоч який високий велетень, а моря не може перейти, бо дуже воно глибоке.

— Нічого, я знаю на це раду,— сказав він.— Покличу свого смоктальника, і той висмокче воду.

Він так і зробив. Прийшов смоктальник, ліг на землю і за три ковтки випив стільки води з моря, що велетень побачив утікачів на кораблі.

— Візьми зі скриньки грудку кам'яної солі і кинь її в море,— сказала мудра дівчина.

Королевич послухався її, і серед моря виросла гора, така висока, що велетень не міг перебратися через неї, а смоктальник не міг більше смоктати воду.

— Ну, я й на це знаю раду,— сказав велетень.

Він узяв свердло й почав свердлити дірку в горі, щоб смоктальник міг далі випивати воду.

Висвердлив він дірку, смоктальник знов ліг на берег і заходився висмоктувати з моря воду. Але мудра дівчина звеліла королевичу хлюп-

нути в море краплю води з тієї пляшки, що вони взяли у велетня. І море знов стало повне. Поки смоктальник його випивав, вони допливли до берега. Так велетень і лишився ні з чим.

А королевич із дівчиною злізли з вітрильника й подалися до двору короля, його батька.

Але королевич не хотів, щоб дівчина йшла пішки.

— Почекай трохи, поки я приведу семеро коней, що стоять у батьковій стайні,— сказав він.— До нашого двору недалеко, але я не хочу, щоб моя наречена йшла пішки.

— Не йди,— попросила його дівчина,— бо як прийдеш додому, то відразу забудеш мене.

— Як би я міг тебе забути, коли ми пережили разом стільки лиха! — сказав королевич.— Я приїду до тебе повозом, запряженим сімома кінями, а ти почекай мене тут на березі.

І дівчина погодилась чекати.

— Добре, йди, але як прийдеш додому, то не заходь до хати. Іди просто до стайні, запрягай коней і якнайшвидше вертайся сюди. Твої батьки і брати кликатимуть тебе, а ти вдавай, наче нікого з них не помічаєш. І нічого не бери до рота, бо тільки-но щось покуштуєш, буде горе і тобі, й мені,— сказала йому на дорогу дівчина.

Королевич пообіцяв, що зробить так, як вона йому порадила.

Прийшов він додому, аж там його старший брат справляє заручини. З'їхалося багато гостей, і всі оточили найменшого королевича, почали розпитувати його, де він був і що бачив, кликати до хати. Та він удав, немов нікого не помічає, зайшов до стайні, вивів коней і заходився запрягати їх. Побачили гості, що не затьгнуть його до хати, й почали самі носити до нього наїдки та напої, все, що було найсмачніше на столі. Але він не хотів нічого брати, а швиденько запрягав коней. Тоді сестра нареченої кинула йому яблуко і сказала:

— Коли ти не хочеш скуштувати нічого іншого, то з'їж хоч яблуко, ти ж напевне з дороги і спраглий, і голодний.

Королевич узяв яблуко, вкусив його і відразу забув про мудру дівчину й про те, що мав їхати по неї.

— Чи я, бува, не з'їхав з глузду? — здивувався він.— Навіщо мені коні й повіз?

Він завів коней до стайні й пішов з гітьми до хати. Незабаром королевич заручився з тією дівчиною, що зачаклувала його яблуком.

А мудра дівчина тим часом сиділа на березі моря й чекала на королевича. Довго чекала, але він так і не приїхав. Тоді вона підвелася і пішла

й собі тією дорогою, що й королевич. Ішла, йшла, і нарешті прийшла до невеличкої хатини на узліссі неподалік від королівського двору. А в тій хатині жила стара чаклунка, люта й недобра.

— Пустіть мене, бабусю, до себе жити,— попросилась дівчина.

— Не пуцу,— відповіла стара,— іди собі, звідки прийшла.

— Ну пустіть,— не відступалася дівчина,— я все вам робитиму і заплачу добре.

Довго вона просила, і врешті чаклунка впустила її до хатини. А в хатині брудно й незатишно, наче в хліві.

— Найперше я причепурю хатину,— сказала дівчина,— хай буде й у нас як у людей.

— Не треба мені хатини як у людей,— розгнівалася чаклунка,— яка була, така хай і буде!

Але дівчина не послухалась її, дістала зі своєї скриньки кілька золотих монет і кинула їх у вогнище. Золото розлилося сліпучим блиском і позолотило хатину зсередини й знадвору. Як побачила стара, що сталося з її хатиною, то перелякалася й кинулась навтіки, ніби за нею гналась нечиста сила. Вона так бігла, що забула пригнутись у воротах, луснула головою об поперечку та й убилася.

Другого ранку тією дорогою проїздив збирач податків і здивувався, коли побачив на узліссі золоту хатину, що виблискувала на сонці. А ще дужче він здивувався, коли зайшов до хатини й побачив дівчину-красуню. І так сподобалась та дівчина збирачеві податків, що він відразу попросив її, щоб вона вийшла за нього заміж.

— Коли в тебе багато грошей, то вийду,— відповіла йому на те мудра дівчина.

— О, в мене їх чималенько,— сказав збирач податків.

Він пішов додому по гроші і ввечері приніс їх цілий мішок і поклав у кутку.

Побачила мудра дівчина стільки грошей і погодилась вийти за нього заміж. Та не встигли вони сісти поряд, як вона й каже:

— Ох, я забула згорнути жар у вогнищі.

— Сиди, я сам згорну,— сказав збирач податків, підвівся і підійшов до вогнища.

— Скажеш мені, коли візьмеш у руки кочергу,— мовила мудра дівчина, бо в хатині було вже темно.

— Я вже її тримаю,— відповів збирач податків.

— То й тримай її, а вона нехай тримає тебе й горне жар на тебе до ранку,— сказала мудра дівчина.

І збирач податків престоював цілу ніч перед вогнищем, горнучи кочергою жар на себе. І хоч як він лаявся, хоч як просився, кочерга не відпустила його. А коли настав ранок і він нарешті пошпуривав кочергу, то вже не засидівся в хатині, а помчав геть, ніби за ним гналася нечиста сила.

Другого дня повз хатину, де оселилась мудра дівчина, їхав писар. Побачив він, як хатина блищить золотом серед кущів, спинив коней і також зайшов глянути, хто в ній живе. Дивиться — аж там біля вогнища порастєся дівчина, гарна, як намальована. Тільки-но вгледів її писар, як відразу закохався в неї ще дужче за збирача податків і теж почав просити її, щоб вона вийшла за нього заміж.

Мудра дівчина відповіла йому те саме, що й збирачеві податків:

— Коли в тебе багато грошей, то вийду.

— О, в мене їх чималенько,— зрадів писар і побіг додому по гроші.

Увечері він приніс великий мішок грошей і поклав його на лаву перед мудрою дівчиною.

Тільки-но вони сіли поряд, як дівчина каже:

— Ох, я забула зачинити двері на ганку.

— Сиди, я піду сам їх зачинити,— мовив писар і прудко, мов лошак, скочив зачиняти двері.

— Скажеш мені, коли візьмешся за них,— мовила мудра дівчина, бо в хатині було вже темно.

— Я вже взявся! — гукнув писар з ганку.

— То тримайся за двері, а двері нехай тримаються за тебе до ранку,— сказала мудра дівчина.

І вийшло так, що писар протанцював цілу ніч. Таких викрутасів він ще ніколи не робив і не мав бажання робити їх довіку. То він відскакував від дверей, то двері від нього, і так писар літав з одного кутка ганку до другого, що мало не вбився. Спершу він лаявся, потім почав проситися, але двері не відпускали його до самого досвітку. А коли відпустили, писар кинувся навтіки, забув і про мішок з грішми і про своє сватання, радий, що двері не побігли за ним навздогінці.

Всі, хто йому траплявся назустріч, вражено оглядалися на нього, бо він мчав, мов навіжений, і мав такий вигляд, наче його цілу ніч хтось лупцював.

Третього дня повз узлісся проїздив староста. Він також помітив золоту хатину й зайшов поглянути, хто там живе. А як побачив мудру дівчину, то відразу закохався в неї й попросив, щоб вона вийшла за нього заміж. Мудра дівчина відповіла йому те саме:

— Коли в тебе багато грошей, то вийду.

Староста мерщій побіг додому по гроші, а ввечері вернувся ще з більшим мішком, ніж писар та збирач податків, і поклав його на лаві перед мудрою дівчиною.

Тільки-но вони сіли вечеряти, як мудра дівчина каже:

— Ох, я забула загнати теля.

І встала, наче хотіла вийти надвір.

— Сиди, я сам зажену,— сказав староста.

І хоч який він був гладкий та череватий, а легко, мов юнак, кинувся надвір.

— Скажеш мені, коли спіймаєш теля за хвіст,— мовила дівчина.

— Я вже спіймав його! — гукнув староста.

— То тримайся за хвіст, а хвіст нехай тримається за тебе, і гуляйте по світу до самого ранку.

І староста помчав з телям через гори й долини, і що дужче він лаявся й кричав, то швидше бігло теля. Поки почало світати, староста мало не луснув від такої гонитви. І так зрадів, коли теля його, нарешті, відпустило, що забув і про свої гроші, і про сватання. Він повертався додому не так швидко, як збирач податків і писар, але тим краще люди могли на нього роздивитися. Бо ж певна річ, що подивитися після такої біганини було на що.

А невдовзі по тому в королівському дворі справляли двоє весілля: старшого королевича і найменшого, що наймитував у велетня,— він одружувався з сестрою нареченої свого брата.

Зїхались гості, і король наказав запрягати коней у карету й везти молодих вінчатися до церкви. Тільки-но вони хотіли виїхати з двору, як раптом у кареті переломився орчик. Замінили його раз, замінили вдруге, замінили втретє, а орчик усе ламається, хоч би з якого був твердого дерева. Карета ніяк не могла виїхати з двору. Молоді та гості зажурилися. І тоді збирач податків, що також був запрошений на весілля, сказав:

— Там на узліссі живе одна дівчина, і якщо ви позичите в неї кочергу, якою вона підгрибає жар у вогнищі, то та кочерга напевне не переломиться.

Королівський посланець негайно подався на узлісся і чемно попросив дівчину позичити ту кочергу, що про неї казав збирач податків. Дівчина не відмовилась позичити її. Прилаштував королівський стельмах кочергу, замість орчика, і вона не переломилася.

Та не встигли молоді рушити з місця, як у кареті розпалося дно.

Скільки його не збивали, дно знов розпадалося. І тоді писар — бо коли вже збирача податків запрошено на весілля, то його тим більше не обминули, — сказав:

— Там на узліссі живе одна дівчина. Якщо ви позичите в неї двері з ганку, то вони не розпадуться, я знаю.

Королівський посланець знов подався на узлісся й уклінно попросив дівчину позичити ті позолочені двері, що про них казав писар. І дівчина не відмовилась позичити їх.

Прилаштував королівський стельмах двері замість дна в кареті, а коні не можуть зрушити з місця. Спершу в карету були запряжені шестеро коней, тоді запрягли восьмеро, десятеро, дванадцятаро, та хоч скільки їх запрягали, хоч скільки їх поганяли візники, нічого не допомогло: карета стояла на місці.

Час ішов, молоді з гістьми давно вже мали бути в церкві, а карета ані руш із місця. Зажурилися молоді, зажурилися й гості. І тоді староста — бо коли вже писаря та збирача податків запросили на весілля, то про нього й поготів не забули, — сказав, що недалеко на узліссі живе одна дівчина в позолоченій хатині. А в тієї дівчини є теля, що потягло б і не таку ще карету, хай би вона була й важка, як гора.

Завагалися король та його сини, не хотілось їм їхати до церкви телям, проте іншої ради не було. І знов королівський посланець подався до мудрої дівчини й ласкаво попросив її позичити королю теля, що про нього казав староста. Дівчина й цього разу не відмовилась задовольнити королівське прохання.

Запрягли теля в карету, а воно так гайнуло через каміння й вибої, що мало дух з молодих не витрясло. Карета більше летіла, ніж котилася по землі. Вони вже й до церкви доїхали, а теля все бігає, мов шалене. Молоді насилу вилізли з карети.

Назад додому теля везло їх ще швидше, вони й нестямились, як опинилися в королівському дворі.

Посідали молоді з гістьми до столу, а королевич, що наймитував у велетня, й каже:

— Годилося б запросити на весілля й ту дівчину з узлісся, що позичила нам кочергу, двері й теля. Бо якби не вона, то ми й досі не рушили б з подвір'я і не вернулися б з церкви.

Король погодився з ним і послав до позолоченої хатини п'ятьох своїх найвельможніших придворних. Вони передали дівчині від короля низький уклін і запитали:

— Чи не прийшла б ти на весілля до двору? Наш король одружує відразу двох своїх синів.

— Віддайте своєму королю поклін від мене,— відповіла мудра дівчина,— і скажіть йому, що коли він вважає себе надто вельможним, щоб самому мене запросити до себе, то я також вважаю себе надто вельможною, щоб іти до нього на весілля.

Довелось королю самому їхати до золотої хатини і просити її господиню до двору. Король відразу побачив, що вона не проста дівчина, й посадовив її за стіл на почесному місці, біля найменшого сина.

Посиділи вони трохи, а тоді мудра дівчина витягла золотих курочок, яких вона взяла з собою, коли тікала з королевичем від велетня, поставила їх на стіл і поклала перед ними золоте яблуко. Курочки відразу почали змагатися за яблуко.

— Як вони змагаються за яблуко! — сказав королевич.

— Так і ми з тобою змагалися з велетнем, щоб вийти від нього на волю і знайти своє щастя.

Королевич миттю впізнав мудру дівчину і страшенно зрадів. А свою наречену, ту відьму, що підкинула йому чаклунське яблуко, прогнав геть із двору.

Після цього королевич і мудра дівчина влаштували справжнє весілля. І хоч як було гірко на душі в збирача податків, писаря й старости, вони також гуляли на тому весіллі.

Як хлопець ходив до Північного Вітру правити своє борошно

Була собі колись удова, і мала вона сина. От якось захворіла вона і послала хлопця до комори принести борошна, щоб спекти коржі, бо сама нездужала піти. А комора стояла окремо від хати, на високих підвалинах.

Вийшов хлопець надвір, відчинив комору, нагорнув півмиски борошна і тільки-но опинився на східцях, як налетів Північний Вітер, забрав у нього борошно і шугнув угору, аж загуло. Хлопець вернувся до комори і ще раз нагорнув борошна, але не встиг вийти на східці, як Північний Вітер знов забрав у нього все. Так само було, коли хлопець ніс борошно втретє.

Обурило хлопця таке зухвальство.

— Негарно Північний Вітер повівся зі мною,— сказав він.— Піду пошукаю його і виправлю назад своє борошно.

І вирушив хлопець на пошуки Північного Вітру. Довго він ішов, поки нарешті добувся до вітрової оселі.

— Добрий день,— привітався хлопець.

— Добрий день,— відповів Північний Вітер хрипким непривітним голосом.— Чого тобі треба?

— Та хочу попросити тебе, щоб ти віддав назад те борошно, яке забрав у мене біля комори. Ми люди бідні, борошна в нас мало, і якщо ти й далі забиратимеш його, то виносиш усе, і ми помremo з голоду.

— Нема в мене твого борошна. Та коли ти в такій скруті, я дам тобі свою скатертину. Захочеш їсти, то скажеш: «Скатертино, розстелися, всім, що маєш, поділися!» — і буде в тебе всього доволі.

Зрадив хлопець, що отримав таке відкупне. Але дорога була довга, він не встиг дійти до вечора додому, тому зупинився на ніч у заїзді. Досі хлопець не мав нагоди випробувати скатертину, а тепер сів до столу, витяг її і сказав:

— Скатертино, розстелися, всім, що маєш, поділися!

І скатертина справді розстелилася, а на ній з'явилося повно смачних страв.

Усім сподобалася скатертина, а найбільше господині заїзду. «От аби й мені таку, не треба було б ні пекти, ні варити, не треба було б накривати стіл і морочитися з начинням»,— подумала вона. І коли настала ніч і всі поснули, вона взяла з торби в хлопця ту скатертину, а натомість поклала іншу, таку саму на вигляд, тільки що на ній нічого не з'являлося.

Прокинувся хлопець, узяв торбу зі скатертиною і пішов далі. А до вечора був уже вдома.

— Знайшов я Північного Вітра,— похвалився він матері.— І він виявився чесним, бо дав мені цю скатертину. Досить сказати: «Скатертино, розстелися, всім, що маєш, поділися!» — як на ній з'явиться все, що я захочу.

— Ото диво! — сказала мати.— Не повірю, що таке може бути, поки не побачу на власні очі.

Хлопець швидко підійшов до столу, поклав на нього скатертину і сказав:

— Скатертино, розстелися, всім, що маєш, поділися!

Але скатертина ані ворухнулася, не пригостила хлопця навіть шматком хліба.

— Доведеться мені знов іти до Північного Вітру,— сказав хлопець і подався в дорогу.

Довго він ішов, поки нарешті добувся до Північного Вітру.

— Добрий вечір,— привітався хлопець.

— Добрий вечір,— відповів Північний Вітер.

— Віддай мені те борошно, що ти забрав у мене біля комори,— сказав хлопець,— бо твоя скатертина нічого не варта.

— Нема в мене твого борошна,— відповів Північний Вітер.— Хіба візьми оцього цапа. Він кує золоті дукати. Треба тільки сказати йому: «Цапику, не байдикуй, золоті дукати куй!»

Сподобалась хлопцеві така плата за борошно. Узяв він цапа за налигач та повів додому.

Але дорога була далека, до вечора він не встиг дійти додому і знов заночував у тому самому заїзді. І захотілось хлопцеві, поки буде вечеря, випробувати цапа, побачити, чи, бува, не обдурив його Північний Вітер.

— Цапику, не байдикуй, золоті дукати куй! — сказав він цапові.

І цап накував йому купу золотих дукатів.

Як побачив господар заїзду те диво, то йому аж руки засвербіли. «Аби мені такий цап!» — подумав він. І коли хлопець заснув, він привів іншого цапа, на вигляд такого самісінького, тільки звичайного, що не вмів кувати дукатів, а того забрав собі.

Вранці хлопець забрав цапа й подався в дорогу. І так швидко йшов, що до вечора був уже вдома.

— Усе-таки Північний Вітер виявився чесним,— сказав він матері.— Дав мені такого цапа, що кує золоті дукати. Треба тільки загадати йому: «Цапику, не байдикуй, золоті дукати куй!»

— Ото диво! — сказала мати.— Не повірю, що таке може бути, поки не побачу на власні очі.

Хлопець завів до кімнати цапа, поставив перед нею і каже:

— Цапику, не байдикуй, золоті дукати куй!

А цап стоїть собі і хоч би мідяка скував.

Хоч-не-хоч, а мусив хлопець утретє вирушати до Північного Вітру. Прийшов він до нього та й каже:

— Заплати мені за те борошно, що ти забрав біля комори, бо твій цап нічого не вартий.

— Ну, більше я не маю тобі чого дати,— відповів Північний Вітер.— Хіба що візьми он ту стару палицю, яка стоїть у кутку. Може, вона тобі знадобиться. Скажеш їй: «Бий, палице, не гуляй, лиходія покарай!» — і вона битиме доти, доки ти не зупиниш її словами: «Годі бити, час спочити!»

Узяв хлопець палицю і подався додому. Але дорога була далека, тому він знов зупинився на ніч у заїзді. Хлопець уже зметикував, що сталося з його скатертиною і цапом. Тому відразу ліг на лавку і вдав, що заснув, навіть почав хропіти.

А господар упізнав хлопця і подумав, що його палиця, мабуть, також щось уміє. Він знайшов другу палицю, на вигляд таку самісіньку, і, коли хлопець захропів, поклав її біля нього. Тільки-но він хотів забрати хлопцеву палицю, як той сказав:

— Бий, палице, не гуляй, лиходія покарай!

І палиця заходилась бити господаря по чому трапиться. Той бігав по кімнаті, перестрибував через столи та стільці й репетував:

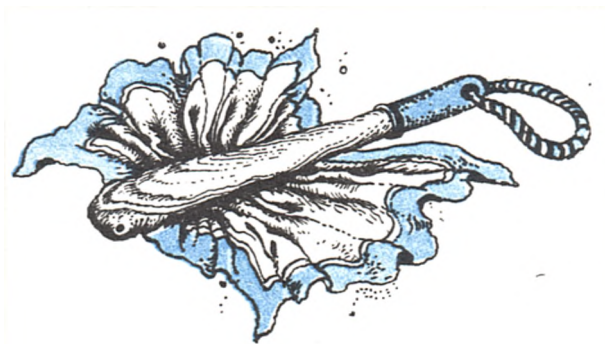
— Пробі! Рятуйте! Вгамуй свою палицю, а то вона вб'є мене! Я віддам тобі і скатертину, і цапа!

Коли хлопець вирішив, що досить покарав господаря за його підступність, то сказав:

— Годі бити, час спочити!

Тоді сховав скатертину в торбу, взяв цапа за налігач і погнав його палицею додому.

Більше він не ходив до Північного Вітру, бо вважав, що той чесно розрахувався за борошно.

А курка в гору забрела

Була собі колись стара вдова, і жила вона зі своїми трьома дочками далеко від села під горою. Вони були такі бідні, що мали тільки одну курку, тому й упадали коло неї, наче то був найбільший скарб.

Та якось курка пропала. Стара кинулась шукати її навколо хатини, на городі і ніде не знайшла.

— Иди, доню, та пошукай нашу курку,— сказала вона старшій дочці.— І знайди її хоч би й під землею.

Пішла старша дочка шукати курку. Де не шукала, як не кликала, все дарма. Коли це раптом вона почула з гори чийсь голос:

*А курка в гору забрела!
А курка в гору забрела!*

Дівчина захотіла поглянути, хто там гукає, але під горою впала в глибоку яму й опинилася під землею, у великій кімнаті. З неї двері вели до другої кімнати. Дівчина пішла туди, а з неї знов є двері.

Так вона переходила з кімнати в кімнату, і одна була краща за одну, а в останній з'явився величезний бридкий троль і спитав її:

— Хочеш стати моєю дружиною?

— Ні, не хочу,— відповіла дівчина.— Я хочу швидше вибратися з підземелля і знайти нашу курку.

Троль розсердився, схопив дівчину, вбив її та й кинув у льох.

Мати вдома чекала на дочку, чекала, а за нею і слід пропав. Тоді вона гукнула середню дочку та й каже їй:

— Піди, доню, пошукай свою сестру, а може, заодно й курку десь знайдеш.

Середня сестра пішла тими самими стежками, що й старша. Довго вона шукала, довго кликала курку, аж раптом почула з гори чийсь голос:

А курка в гору забрела!

А курка в гору забрела!

Дівчина здивувалась і пішла поглянути, хто то гукає. І не зчулася, як упала в глибоку яму й опинилась у підземеллі. Там вона пішла з кімнати в кімнату, і одна була краща за одну. А в останній з'явився величезний бридкий троль і спитав:

— Хочеш стати моєю дружиною?

— Ні, не хочу,— відповіла дівчина.— Я хочу якнайшвидше вибратися з підземелля і знайти нашу курку.

Троль розсердився, схопив дівчину, вбив її та й кинув у льох.

Мати вдома довго чекала на другу дочку, а за нею і слід пропав. Тоді вона гукнула найменшу дочку і сказала їй:

— Піди, доню, пошукай своїх сестер. Погано, що пропала наша курка, та ще гірше буде, коли ми не знайдемо твоїх сестер. А заодно, може, знайдеш і курку.

І дівчина пішла на пошуки. Довго вона шукала, довго кликала, проте не знайшла ні курки, ні своїх сестер. Так вона дійшла до гори і почула звідти голос:

А курка в гору забрела!

А курка в гору забрела!

— Що за диво,— сказала сама собі дівчина.— Може, то мені вчулося? Ану гляну.

Та не встигла вона й кроку ступити, як упала в яму й опинилась в підземеллі. Там вона пішла навмання з кімнати в кімнату, а вони

гарні, одна краща за одну. Але дівчина не злякалась, а все роздивлялася навколо і помітила льох. Вона зазирнула туди, побачила неживих дівчат і відразу впізнала, що то її сестри.

Стоїть вона над льохом, коли це до неї підходить троль та й питає:

— Хочеш бути моєю дружиною?

— Хочу,— відповіла дівчина, бо здогадалася, як повелось її сестрам.

Зрадив троль, що вона захотіла стати його дружиною, і надарував їй гарних суконь, таких, що вона зроду не мала.

Пожила дівчина трохи в підземеллі, і так їй стало сумно, так тяжко на серці, що хоч сядь та й плач.

— Чого ти така сумна? — спитав її троль.

— А того сумна, що не можу піти до своєї матері. В неї, мабуть, нема чого ані їсти, ані пити, і ніхто їй не допоможе.

— Ні, до матері я тебе не пущу,— відповів троль.— Але набери в мішок харчів, і я віднесу їх сам.

— Дякую тобі,— сказала дівчина.— Зараз я приготую все.

Взяла дівчина мішок, насипала наспід золота й срібла, а зверху прикрила його харчами. І попросила троля, щоб він не заглядав у мішок. Він пообіцяв, що не загляне.

Троль пішов, а дівчина й підглядає за ним у щілину в горі. Пройшов він трохи та й каже сам до себе:

— Дуже цей мішок важкий. Ану загляну, що в ньому.

І почав розв'язувати мотузку. Тоді бабина дочка загукала:

— А я тебе бачу! А я тебе бачу!

— Ну й очі в тебе, хай тобі біс! — сказав троль і більше не зважувався чіпати мішка.

Він прийшов до вдовиної хати, кинув мішок через поріг і сказав:

— Ось вам харчі від вашої дочки, але не пробуйте шукати її.

Пожила бабина дочка ще трохи у троля, аж ось одного дня в підземелля звалився цап.

— Хто тебе сюди просив, кудлата почваро! — крикнув троль.

Він схопив цапа, вбив його і кинув неживого в льох.

— Ну навіщо ти його вбив! — заплакала бабина дочка.— Хай би хоч він жив тут, усе-таки було б веселіше.

— Не побивайся,— сказав троль,— я його можу оживити.

Він узяв зі стіни дзбан, підняв цапові голову, скропив її водою із дзбана, і цап ожив.

«Ого,— подумала бабина дочка,— цей дзбан чогось вартий!»

Прожила вона ще трохи у троля, і ось одного дня він лишив її саму

вдома, а сам десь пішов у своїх тролячих справах. Дівчина мерщій кинулась до льоху, витягла звідти свою старшу сестру, підняла їй голову і скропила водою із дзбана, як троль кропив цапа. І сестра відразу ожила. Дівчина звеліла їй залізти в мішок, а зверху поклала трохи харчів. І коли троль повернувся додому, сказала:

— Любий мій, доведеться тобі знов піти до моєї матері, віднести їй трохи харчів, у неї, напевне, вже нема чого ані їсти, ані пити, а вона лишилась сама-самісінька. Тільки не заглядай у мішок.

— Добре,— погодився троль,— віднесу мішок і не заглядатиму в нього.

Та коли він відійшов від гори, йому здалося, що мішок надто важкий. Він пройшов ще трохи далі і надумав таки заглянути, що у мішку.

— Хоч яка вона видюща, а тут уже не може мене побачити,— сказав він сам до себе.

Та тільки-но він почав розв'язувати мотузку, як та дівчина, що сиділа в мішку, загукала:

— А я тебе бачу! А я тебе бачу!

— Ну й очі в тебе, хай тобі біс! — вилаявся троль, бо подумав, що то кричить його дружина.

Більше він не зважувався заглядати в мішок, а якнайшвидше доніс його матері дівчат, кинув через поріг у кімнату і сказав:

— Ось харчі від вашої дочки, але не пробуйте шукати її.

Прожила бабина дочка ще трохи в горі і зробила те саме з середушою сестрою. Коли троль не було вдома, вона підняла їй голову, скропила водою із дзбана і сховала її в мішок. Але цього разу досипала мішок золотом і сріблом, скільки влізло в нього, і лише зверху прикрила все те харчами.

— Любий мій,— сказала вона тролеві, як той повернувся,— доведеться тобі знов піти до моєї матері й понести їй харчів, але не заглядай у мішок.

— Добре, понесу,— погодився троль,— і не загляну в мішок.

Та коли він відійшов від гори, йому здалося, що мішок надто важкий. Пройшов він ще трохи і чує, що не понесе його далі. Він поклав мішок додолу, відсапався й почав розв'язувати мотузку, щоб заглянути, що там у ньому. А та дівчина, що сиділа в мішку, загукала:

— А я тебе бачу! А я тебе бачу!

— Ну й очі в тебе, хай тобі біс! — вилаявся троль.

Більше він не зважувався заглядати в мішок, а чимдуж поніс його до матері дівчат. Коли троль прийшов до хатини, то кинув мішок через поріг та й каже:

— Ось харчі від вашої дочки, але не пробуйте шукати її.

Прожила бабина дочка ще трохи, і одного разу троль знов зібрався кудись у своїх тролячих справах. Вона прикинулась недужою і невдоволено сказала:

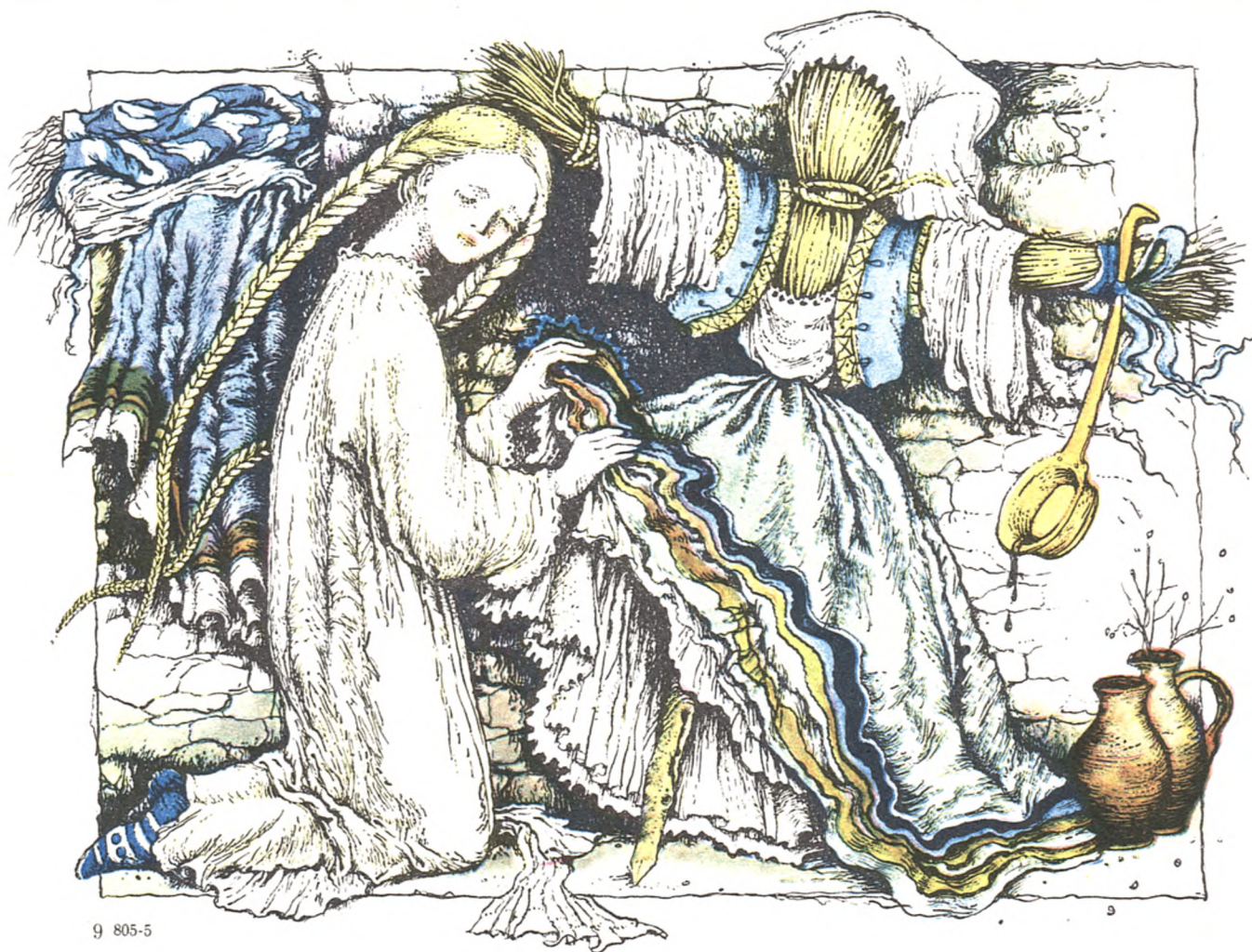
— Раніше полудня не повертайся, бо я хвора і не встигну зварити обід.

Та тільки-но троль вийшов, як бабина дочка набила солом'ю свою сукню, поставила те солом'яне опудало біля печі, ткнула йому в руку ополоник, ніби то вона сама там стоїть, і чимдуж побігла додому. Дорогою вона зустріла мисливця, намовила його, щоб він пішов з нею, і сховала в материній хатині.

Опівдні прийшов троль додому та й гукає солом'яному опудалові:

— Давай обідати!

А опудало мовчить.

— Давай обідати, кажу! — ще раз крикнув троль. — Я голодний.

А опудало й далі мовчить.

— Давай обідати! — втретє крикнув він. — Чуєш, що я кажу чи ні? Бо я зараз до тебе візьмуся!

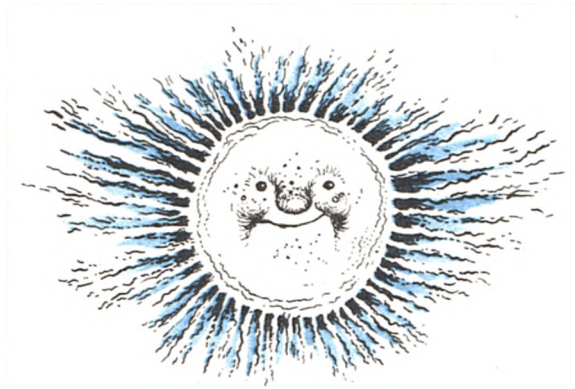
А опудало як мовчало, так і мовчить.

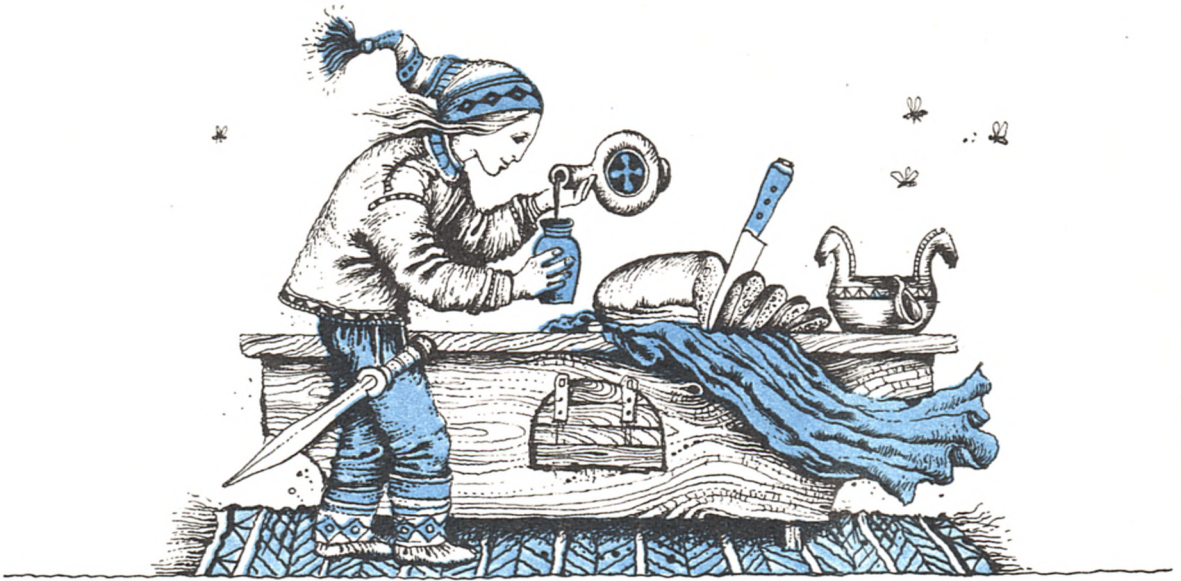
Троль розсердився, схопив опудало, а з нього тільки солома посипалась по всій хаті. Побачив троль, що його обдурили, і почав шукати дівчину по всіх кімнатах. Зазирнув він у льох, а там і сестер її немає. Тоді він зрозумів, що сталося.

— Заплатить вона мені за це! — крикнув він і кинувся до вдовиної хатини.

Прибіг до неї, а мисливець почав стріляти. Троль подумав, що то грім гримить, і побоявся зайти до хатини, дременув назад додому. Та не встиг він схватись у підземелля, як виглянуло сонце, і троль луснув.

А в горі залишилось золото й срібло. Аби тільки знати, де та гора.

Семеро лошат

Були собі колись чоловік і жінка, і мали вони троє синів. Вони жили в маленькій хатині, і статку в них було що з руки та в рот. Сини їхні мали силу, та не мали до чого ту силу прикласти. А найменшого сина прозивали Пічкурором, бо він тільки те й робив, що сидів біля вогнища та дивився на полум'я.

Одного дня старший син і каже батькові:

— Піду я, тату, межі люди, може, десь наймуся.

— Іди,— відповів батько,— бо дома щастя не висидиш.

І хлопець вирушив у світ. Він ішов цілий день і надвечір добувся до королівського двору. Король саме стояв на ганку. Побачив він хлопця і спитав, куди той іде.

— Та хочу десь найнятися в найми,— відповів хлопець.

— Може, наймешся до мене доглядати семеро лошат? — спитав король. — Коли ти глядітимеш їх цілий день і ввечері скажеш мені, що вони їли й що пили, то я віддам за тебе королівну і півкоролівства з нею. Та коли не зможеш сказати цього, в тебе здеруть зі спини три паси шкіри і проженуть геть.

Хлопець подумав собі, що з такою легкою роботою впорається заіграшки, і найнявся до короля.

Другого дня, тільки-но розвиднилось, конюх випустив зі стайні семеро лошат. Вони гайнули з двору, а хлопець за ними. Лошата мчали горами й долинами, через ліси і болота. Хлопець пробіг із годину й дуже стомився, а як трохи відстав, то згубив з очей весь табунець. Він опинився в гірській ущелині, а над дорогою там сиділа стара жінка й пряла. Побачила стара, що хлопець біжить за лошатами, аж піт із нього котиться, та й гукає йому:

— Ходи сюди, синку, я розчешу тобі голову!

Хлопець радо підійшов до старої, сів біля неї, поклав голову їй на коліна, і вона почала його чесати. Так він просидів біля неї цілий день.

Надвечір хлопець каже старій:

— Утечу я, мабуть, додому. Не варто мені показуватись до королівського двору.

— Почекай до смерку,— мовила стара.— Тоді лошата вертатимуться сюдою до короля, і ти побіжиш за ними. Адже ніхто не знає, що ти лежав тут цілий день і не пас їх.

Коли прибіг табунець, стара дала хлопцеві дзбан з водою і жмутик моху, щоб він показав їх королю, як той запитає, що лошата їли й пили.

— Ти стеріг табунець цілий день? — спитав король, коли хлопець увечері підійшов до нього.

— Так, цілий день.

— То скажи мені, що їли й що пили мої лошата?

Хлопець показав жмутик моху і дзбан з водою, які йому дала стара, і сказав:

— Ось їхня їжа і їхнє питво.

Король відразу зрозумів, як хлопець пас лошат. Розлютився він і звелів здерти зі спини в нього три паси шкіри, посипати рану сіллю, а тоді прогнати його геть.

Можете собі уявити, який був хлопець зажурений, коли повернувся додому. Він сказав, що більше вже не піде в найми, раз спробував, і годі з нього.

Минув якийсь час, і середній син також захотів піти в світ і пошукати щастя.

— Не пустимо,— кажуть йому батьки,— поглянь на братову спину, таке й тобі буде.

Проте хлопець не відступався від свого і доти просив батьків, доки вони не відпустили його.

Ішов він, ішов і надвечір добувся до королівського двору.

Король саме стояв на ганку й запитав його, куди він іде.

— Та хочу десь найнятися в найми,— відповів хлопець.

— То ставай до мене пасти семеро лошат,— сказав йому король.

Він визначив хлопцеві ту саму винагороду й ту саму кару, що і його братові. Хлопець залюбки погодився на королеву умову, бо сподівався довідатись, що лошата їдять і що п'ють.

Рано-вранці конюх випустив семеро лошат, вони вибігли з двору і помчали через гори й долини, а хлопець за ними. Але й він не забіг далі, як його брат. Десь через годину він, знесилений і спітнілий, досяг гірської ущелини, де сиділа стара жінка й пряла. Вона гукнула хлопцеві:

— Ходи сюди, синку, я розчешу тобі голову!

Хлопець залюбки підійшов до старої і вмостився біля неї. Хай собі лошата біжать, куди хочуть, подумав він. І так просидів біля старої цілий день.

Коли ввечері лошата поверталися, стара дала хлопцеві жмутик моху і дзбан з водою, щоб він показав їх королю.

— Можеш ти мені сказати, що мої семеро лошат їли і що пили? — спитав його король.

— Ось їхня їжа і ось їхнє питво,— відповів хлопець і показав жмутик моху і дзбан з водою.

Король розгнівався. звелів здерти зі спини у хлопця три паса шкіри. посипати рану сіллю і прогнати його геть.

Удома хлопець розповів, що з ним сталося, і сказав, що більше ніколи не захоче шукати щастя.

Минув день чи два, і Пічкур теж захотів іти в світ.

— Спробую ще я, чи не вгляджу тих лошат,— сказав він.

Двоє старших братів узяли його на сміх.

— Коли нам не пощастило, ть куди вже тобі! Ти ж нічого не вмієш робити, тільки сидиш та на вогонь дивишся,— казали вони.

— А я однаково піду,— стояв на своєму Пічкур.— Хочу спробувати щастя.

І хоч скільки сміялися з нього брати, хоч скільки просили його батьки, нічого не допомогло, Пічкур пішов з дому.

Ішов він, ішов цілий день і смерком добувся до королівського двору. Король саме стояв на ганку, ніби виглядав його, і спитав, куди він іде.

— Та шукаю, де б найнятися на службу,— відповів Пічкур.

— А звідки ти? — спитав король, бо не хотів більше брати когось на службу, не розпитавшись, хто він і звідки.

Пічкур розповів, що він брат тих хлопців, які пасли семеро королівських лошат, і спитав, чи не міг би й він завтра постерегти табунець.

— Тьху! — сказав король, бо йому не хотілося й згадувати про тих пастухів.— Коли ти їхній брат, то таке саме ледащо, як і вони. Таких наймитів мені не треба.

— Але ж я вже стільки йшов, то чому б вам не спробувати мене? — сказав Пічкур.

— Коли хочеш, щоб і тобі здерли спину, то про мене,— мовив король.

— Я волію одержати королівну,— сказав Пічкур.

Рано-вранці конюх випустив семеро лошат, і вони помчали через гори й долини, через ліси й мочари, а Пічкур побіг за ними.

Довго він біг і також добувся до гірської ущелини, де сиділа й пряла стара жінка. Вона гукнула йому, як і його братам:

— Ходи сюди, синку, я розчешу тобі голову!

— Чешіть свою! — відповів їй Пічкур і побіг далі за лошатами.

Коли він вибрався з ущелини, то побачив найменше лоша.

— Сідай на мене,— сказало воно,— бо дорога далека.

І Пічкур сів на лоша. Довго вони їхали, аж ось лоша питає його:

— Ти нічого не бачиш?

— Не бачу,— відповів Пічкур.

За якийсь час лоша знов питає:

— Ти нічого не бачиш?

— Не бачу,— відповів Пічкур.

Їхали вони, їхали, нарешті лоша втретє запитало:

— А тепер ти щось бачиш?

— Так, бачу щось біле,— відповів Пічкур,— наче товсту березову колоду.

— То ми приїхали,— сказало лоша.

Коли табунець добіг до колоди, найстарше лоша відкотило її вбік, і там, де вона лежала, виявились двері, а двері ті вели до невеличкої кімнати, в якій місця якраз вистачило на грубу й на кілька стільчиків. А за дверима висів заіржавлений меч і невеличкий дзбан.

— Ти можеш махнути цим мечем? — спитало в Пічкура лоша.

Пічкур узяв меча, але не подужав навіть підняти його.

— Ану ковтни того напою, що в дзбані,— звеліло хлопцеві лоша.

Він ковтнув раз, другий, третій, і меч став для нього легенький, як пір'їна.

— Візьми тепер цього меча,— сказало лоша,— і в день свого весілля постинаєш нам усім голови, тоді ми знов станемо королевичами, як були

раніше. Бо ми брати королівни, з якою ти одружишся, коли скажеш королю, що ми їли і що пили, проте лихий троль наслав на нас чари. А як постинавш нам голови, не забудь покласти кожному до хвоста. Тоді лихі чари втратять над нами силу.

Пічкур пообіцяв виконати його наказ, і вони поїхали далі.

Довго вони їхали, нарешті лоша спитало:

— Ти нічого не бачиш?

— Не бачу,— відповів Пічкур.

Проїхали вони ще якийсь час, і лоша знов спитало:

— А тепер ти нічого не бачиш?

— Не бачу,— відповів Пічкур.

Проїхали вони ще багато миль через гори й долини.

— Ну, а тепер? — спитало лоша.— І досі нічого не бачиш?

— Бачу,— відповів Пічкур.— Далеко на обрії наче синіє якась стрічка.

— Так, то річка,— сказало лоша,— і нам треба перебратися на другий бік.

Прибігли вони до річки, а через неї перекинутий гарний міст. Перебралися лошата на другий бік і помчали далі. Їхали, їхали, і нарешті лоша спитало в Пічкура, чи він нічого не бачить.

— Бачу,— відповів Пічкур.— Ген-ген на обрії щось темніє, ніби будівля з вежею.

— Так, то замок, і ми туди біжимо.

Коли лошата прибігли до замку, вони стали людьми, королевичами в гарній одежі, а як зайшли до замку, їх пригостили хлібом і вином. Пічкур також зайшов з ними до замку і взяв собі трохи хліба й вина. А коли вони вийшли надвір, королевичі знов стали лошатами. Пічкур сів на найменше лоша, і табунець помчав додому тією самою дорогою, але багато швидше. Ось вони поминули міст, ось березову колоду, а ось і стара жінка сидить край ущелини і пряде. Жінка щось крикнула їм навздогінці, та Пічкур не почув її слів, побачив тільки, що вона була дуже сердита.

Поки вони доїхали до королівського двору, то й смеркло. Король стояв на подвір'ї і чекав на них.

— Ти добре стеріг моїх лошат цілий день? — спитав він у Пічкура.

— Намагався стерегти,— відповів хлопець.

— То, може, скажеш мені, що мої лошата їдять і що п'ють? — спитав король.

Пічкур витяг хліб та вино й показав королю:

— Ось їхня їжа, а ось їхнє питво.

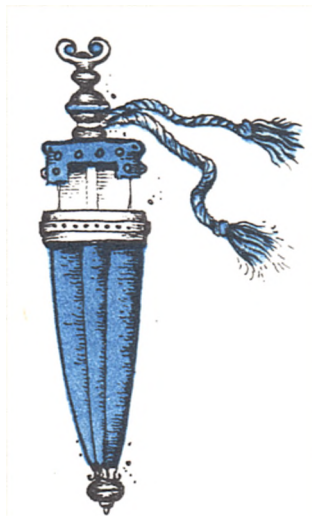
— Так, ти їх стеріг,— мовив король,— і отримаєш королівну та півкоролівства.

Почали готуватися до весілля. І було воно таке бучне, що про нього ще багато років гомоніли по всіх усядах,— такого весілля король захотів.

Коли гості сіли до столу, молодий підвівся й пішов до стайні, сказав, нібито щось забув там. А як прийшов туди, то зробив те, що йому лоша наказувало,— повідтинав голови їм усім, спершу найстаршому, а далі меншому й меншому, і пильнував, щоб прикласти кожному лошаті його власну голову. Скінчив Пічкур свою сумну роботу, і лошата знов стали королевичами. Коли він повернувся до бенкетного столу разом із сімома королевичами, король так зрадив, що обійняв і поцілував Пічкура, а наречена стала до нього ще ласкавіша.

— Півкоролівства я тобі вже даю,— сказав король,— а другу половину одержиш після моєї смерті, бо мої сини самі здобудуть собі щастя, коли з них спали чари.

Я також був на тому весіллі, але нічого не скуштував, мені дістався тільки пиріжок з маслом, я поклав його в піч, пиріжок згорів, масло розтеклось, і я не з'їв ні крихти.

Які на світі бувають жінки

Був собі колись один селянин і, звичайно, мав жінку. І не було в них ані чим засіяти поле, ані грошей на зерно. Довелося вести на ярмарок єдину корову, щоб продати її і купити якогось зерна. Селянин зібрався вести корову до міста, але жінка побоялася його пускати: мовляв, ще прогуляє там усі гроші, то не буде ні корови, ні зерна. Отож повела вона сама корову на ярмарок, та ще й прихопила на продаж курку.

Дійшла вона до міста й зустріла різника.

— Ти продаєш корову, жінко? — спитав він.

— Продаю,— відповіла жінка.

— Що ж ти за неї правиш?

— Корову я віддам за один таляр, а за курку хочу десять,— відповіла жінка.

— Ну, корову за таляр я куплю,— сказав різник.— А курку продаси комусь іншому за десять талярів.

Жінка продала корову, отримала один таляр, але в місті не знайшлося нікого, хто б заплатив їй за курку десять талярів. Тому вона повернулася до різника та й каже:

— Я ще й досі не продала курки. Доведеться тобі її взяти, бо ти купив корову.

— Ну нічого, не журися,— сказав різник.

Він запросив її до столу, добре пригостив, жінка наїлася, лягла та й заснула.

Поки вона спала, різник викупав її в діжці з дьогтем, а тоді поклав у пір'я.

Прокинулась жінка, дивиться — а вона вся в пір'ї. Здивувалась вона та й питає сама себе:

— Це я, чи не я? Ні, наче не я, а якась велика чудернацька птаха. Як же мені дізнатися напевне, чи це я, чи не я? О, знаю, якщо теля буде лизати мене, а собака лащитись, коли я прийду додому, то це я.

Приходить жінка додому, а собака як побачив її, та й ну гавкати, рватися з ланцюга, наче на подвір'я зайшов злодій.

— Ні, тепер я знаю, що це не я,— сказала жінка, але про всяк випадок пішла ще до теляти.

Зайшла вона до хліва, а теля рветься на прив'язі, відвертає від жінки голову, бо йому сморід дьогтю дух забиває.

— Ні, це таки не я, а якась велика чудернацька птаха,— сказала жінка.— То, може, я й полечу?

Вона вилізла на дах хліва й замахала руками, немов крильми.

Побачив селянин, що робить жінка, взяв рушницю й почав цілитись у неї.

— Ой, чоловіче, не стріляй, це я! — гукнула жінка.

— Коли це ти,— сказав селянин,— то не стовбич там, як опудало, а злязь і давай гроші за корову, щоб якнайшвидше купити зерна.

Жінка злізла додолу, але ніяких грошей у неї не було, бо той таляр, який їй дав за корову різник, вона згубила.

Почув це чоловік та й каже:

— Ти стала ще дурніша, як була.

Розсердився він та й пішов геть із дому. І сказав жінці, що повернеться хіба аж тоді, коли зустріне ще трьох таких дурних жінок, як вона.

Ішов селянин, ішов і невдовзі побачив на одному подвір'ї жінку, що раз по раз бігала з порожнім решетом до нової хати. І кожного разу, коли забігала, прикривала решето фартухом, ніби там щось було, а в хаті висипала те щось додолу.

— Що це ви робите, жінко? — спитав селянин.

— Та хочу наносити до хати трохи сонця,— відповіла жінка,— але не

знаю як. Бо коли я надворі, в решеті є сонце, а коли зайду до хати, воно десь дівається. У старій хаті в мене було доволі сонця, хоч я й не носила його. Якби мені хтось дав сонця до нової хати, я б заплатила йому триста талярів.

— Якщо у вас є сокира,— сказав селянин,— то я вам добуду сонця.

Жінка знайшла йому сокиру, і він прорубав пройми на вікна, бо теслі забули про них. І відразу туди засвітило сонце, а він отримав триста талярів.

— Це перша,— сказав сам до себе селянин і пішов далі.

Ішов він, ішов і невдовзі почув з однієї хати страшний гвалт. Селянин зайшов до хати і бачить: стоїть жінка й гамселиє свого чоловіка по голові. А на чоловікові тому натягнена сорочка, але без вирізу, в який пролазила б голова.

— Ви що, хочете вбити його, жінко? — спитав селянин.

— Та ні, хочу тільки вибити в цій новій сорочці дірку, щоб він мав куди просунути голову,— відповіла жінка.

А чоловік знов залемментував:

— Ох, допоможіть нещасному в новій сорочці! Коли б хтось навчив мою стару якось інакше зробити отвір у сорочці, я б заплатив йому триста талярів.

— Я зараз навчу вас, дайте лишень ножиці,— сказав селянин.

Йому дали ножиці, він вирізав ними в сорочці отвір на голову, поклав у кишеню ще триста талярів та й пішов далі.

— Це друга,— сказав він сам до себе, коли вийшов з хати.

Ішов селянин, ішов, притомився й завернув до однієї хати відпочити.

— А звідки ви йдете, що так стомилися? — спитала господиня.

— З дурного світу,— відповів селянин.

— З того світу? — недочула господиня.— То, може, ви знаєте мого першого чоловіка? Він уже давненько на тому світі.

— Так, добре знаю,— відповів селянин.

— Розкажіть, як йому там ведеться,— попросила господиня.

— Та не найкраще,— сказав селянин.— Він ходить по заробітках, весь обносився, а в кишенях вітер гуляє.

— Що ж мені зробити, щоб він так не мучився? — забідкалась господиня.— Він же залишив після себе стільки добра! На горищі лежить повно його одягу незношеного, а он стоїть скринька з грішми. Заберіть йому все це, я дам ще й воза з конем, щоб вам не важко було нести. Та й йому самому кінь знадобиться, хай не ходить на роботу пішки, не такий він бідний.

Селянин набрав повну підводу одягу, прихопив скриньку з блискучими срібняками, доклав ще харчів, скільки йому було треба, сів на передок та й поїхав своєю дорогою.

— Оце третя,— сказав він сам до себе, коли вже жінка не могла його почути.

А неподалік від хати другий чоловік тієї жінки орав поле. Побачив він, що з подвір'я якийсь чужинець вивозить цілий віз добра, кинув плуга й побіг до жінки спитати, хто то поїхав від них їхнім сивим конем.

— О, це чоловік із того світу,— відповіла жінка.— Він сказав, що моєму першому чоловікові там дуже погано ведеться, він ходить по заробітках, геть обносився і не має грошей. То я передала йому той одяг, що він не доносив, і скриньку зі срібняками.

Чоловік відразу збагнув, що й до чого, осідлав другого коня і чимдуж кинувся доганяти воза.

А селянин, що мав передати добро на той світ, почув за собою гонитву, завернув у лісок, сховав там воза, висмикнув у коня жмут шерсті з хвоста і швиденько побіг на пагорб. Там він почепив шерсть на березу, а сам ліг долі на траву і звернув очі до неба.

— Ото диво! — почав він промовляти сам до себе, коли до нього над'їхав другий чоловік.— Я такого зроду не бачив. І ніколи більше не побачу!

Другий чоловік зупинився, задер і собі голову, але в небі нічого не було видно. «Може, це якийсь божевільний?» — подумав він і запитав його:

— Чого це ти розлігся тут і витріщився в небо?

— Ох, я такого дива зроду не бачив,— відповів селянин.— Якийсь чоловік поїхав просто до неба сивою кобилою. Он на березі зачепилося трохи шерсті, а он у хмарах ще видно кобилу.

Другий чоловік глянув на хмари, тоді на чужинця і сказав:

— Нічого я не бачу, тільки жмут шерсті на березі.

— Певне, що не бачиш, бо звідти не видно,— сказав селянин.— А ти ходи сюди, ляж і дивися просто вгору, нікуди не відводь очей.

Другий чоловік ліг, утупив очі в небо й почав так пильно дивитись, що в нього аж сльози виступили. А селянин тим часом сів на коня, прихопив воза, схованого в ліску, і втік разом з усім. Почув другий чоловік тупіт коней і торохтіння коліс, схопився на ноги, але поки надумав доганяти втікача, того вже й слід пропав.

Так і він пошився в дурні, не тільки його жінка.

Прийшов другий чоловік додому, а жінка й питає, де він дів коня.

— Віддав і його твоєму покійному чоловікові. Думаю собі, нащо йому трястися на возі. Хай продасть воза та купить собі карету.

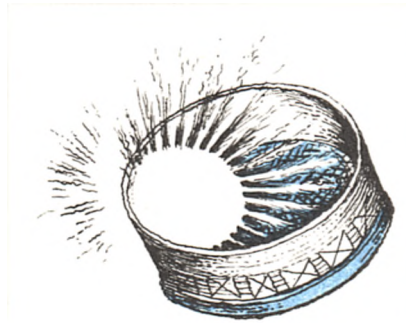
— Дякую тобі. Я й не сподівалася, що ти такий добрий,— сказала жінка.

Повернувся додому й селянин, що за свою подорож зібрав шістсот талярів, підводу всякого добра та скриньку зі срібняками. Приїхав і бачить — усе його поле виоране й засіяне.

— Звідки ти взяла зерна? — спитав він жінку.

— О, недарма ж кажуть: що посієш, те й пожнеш. От я й посіяла ту сіль, що в нас у коморі стояла. Аби тільки дощ, щоб вона гарно зійшла. Продамо і матимем гроші на хліб.

— Дурна ти була, дурна й будеш довіку,— сказав селянин.— Та бачу, інші жінки теж не розумніші за тебе.

Чорт і староста

Був собі колись староста, такий лихий та несправедливий, що гіршого й не знайдеш.

Якось прийшов до нього чорт та й каже:

— Заберу я тебе з собою. Я вже стільки чув від людей: «Хай би того старосту чорт забрав!» Тому доведеться тобі піти зі мною. Бо ти справді такий лихий та несправедливий, що гіршого й бути не може.

— Якщо ти слухатимеш усе, що люди кажуть, то не знатимеш, де правда, а де брехня,— відповів староста.— Та коли ти такий, чемний, що виконуєш усі їхні бажання, то, може, я й цього разу викручусь.

Староста був меткий на язик, а чорт не дуже злий. Кінець кінцем вони погодились на тому, що підуть разом селом і коли почують, як хтось спересердя побажає іншому, щоб того чорт забрав, то чорт забере його замість старости.

— Добре, але тільки в тому разі, як бажання буде висловлене від щирого серця,— поставив умову чорт.

Найперше вони зайшли до хати, де жінка збивала масло. Побачивши чужих, вона зацікавлено витріщицалась на них. І не помітила, як поросся,

що нипало біля неї, устроило рильце в масницю. І так йому сподобалась сметана, що воно й випило її всю.

— Ну, нема гіршої ненажери за свиню! — крикнула жінка й вилаялась: — Хай би тебе чорт забрав!

— От і бери порося! — сказав староста чортові.

— Ти справді повірив, що ця жінка рада подарувати мені порося? — спитав чорт. — Що ж тоді вона заколе на Новий рік? Ні, це було сказане не від щирого серця.

Зайшли вони до другої хати, а там дитина саме зробила якусь шкоду.

— Ох, нема вже в мене сили! — закричала мати. — Весь час треба пильнувати за цим малим бешкетником. Хай би тебе чорт забрав!

— От і бери дитину! — втішився староста.

— Ні, — сказав чорт, — коли мати лає свою дитину, то не від щирого серця.

Пройшли вони ще трохи й побачили, що назустріч ідуть двоє селян.

— Бачиш, он суне наш староста, — сказав один із них.

— Хай би його чорт живцем забрав, як він уже нам допік, — сказав другий.

— Оце вже сказано від щирого серця, — мовив чорт. — Ходи, голубе, зі мною.

І цього разу старості не допомогло ніяке хитрування.

Три королівни з Білого Острова

Був собі колись рибалка. Хата його стояла біля самого королівського замку, і він ловив рибу королю на обід. Та якось вплив він у море рибалити і за цілий день нічого не спіймав. Він пробував і на гачок, і на живець, а риби нема та й нема, хоч би тобі одна спіймалася. Коли сонце вже почало хилитись до заходу, з води зненацька з'явилась якась голова та й каже:

— Пообіцяй мені те, що ти маєш, не знаючи про це, і буде в тебе риби, скільки захочеш.

Рибалка не знав, що його дружина того дня народила сина, і, не довго думаючи, пообіцяв голові сам не знаючи що.

І риба справді почала йому ловитися.

Повернувся рибалка додому з повним човном риби й розповів дружині, яка його спіткала пригода. Почула дружина про його обіцянку й заголосила:

— Нерозважно ти вчинив, чоловіче! Адже в нас сьогодні народився син.

І на неї налягла тяжка туга, що не залишала її ні вдень ні вночі.

Скоро про те, чого рибалчина дружина ходить така засмучена, загомоніла королівська челядь, довідався про все й король.

І сказав він, що візьме рибалчиного сина до себе. Рибалка віддав йому хлопця, і король виховував його, як власного сина.

Підріс хлопець і одного дня попросив короля, щоб той дозволив йому порибалити з батьком у морі. Спершу король не дозволяв, проте хлопець так просив його, так благав, що врешті дістав дозвіл.

Від ранку аж до вечора все йшло гаразд, доки вони не вийшли на берег. Тоді хлопець похопився, що забув носовичок, і вернувся по нього в човен. Але тієї миті човен почав ніби сам собою відчалювати від берега, і так швидко, що аж вода навколо запінилась. І хоч як хлопець стримував його, хоч як налягав на весла, нічого не допомагало. Цілу ніч човна несло все далі в море, поки нарешті прибило до якогось білого берега.

Хлопець виліз із човна й пішов берегом. Коли це назустріч йому йде старий дід з довжелезною білою бородою.

— Як зветься ця земля? — запитав у нього хлопець.

— Білим Островом,— відповів старий, а тоді спитав хлопця, як він сюди потрапив і чого тут шукає.

Хлопець розповів старому, яка йому сталася пригода.

— Підеш трохи далі,— сказав йому старий,— і побачиш трьох королівен. Вони закопані в землю, тільки голови видно. Перша, найстарша, гукатиме тебе, благатиме, щоб ти підійшов до неї і допоміг їй. І друга, середня, також гукатиме тебе й проситиме твоєї допомоги. Але не підходь ні до першої, ні до другої. Коли йтимеш повз них, удай, ніби ти їх не бачиш і не чуєш. А до третьої сестри сам підійди. І зроби те, що вона тебе попросить. Так ти знайдеш своє щастя.

Наблизився рибалчин син до першої королівни, і вона почала гукати його, благати, щоб він допоміг їй. Проте хлопець пройшов повз неї, ніби зовсім її не побачив. Так само поминув він і другу королівну. А до третьої підійшов сам. І королівна сказала йому:

— Зроби те, що я тебе зараз попрошу, то матимеш право вибрати собі котрусь із нас за дружину.

Хлопець залюбки погодився виконати її прохання. Тоді королівна розповіла, що їх усіх трьох закопали в землю тролі. А раніше вони жили в замку за лісом, недалеко від берега.

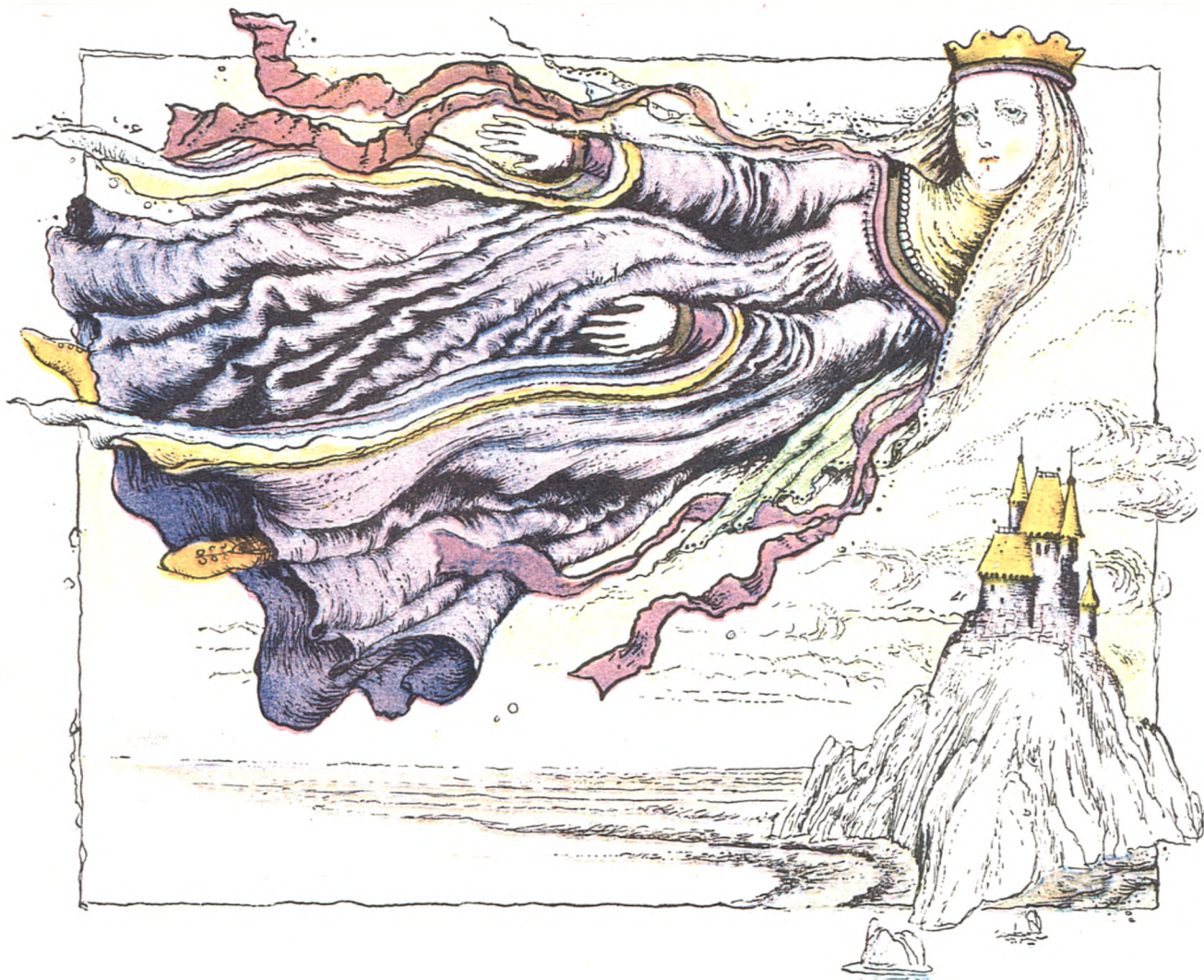
— Зараз тобі треба піти до того замку,— сказала королівна,— і нехай тролі б'ють тебе по одній ночі за кожную з нас. І коли ти витримаєш їхню хлосту, то врятуєш нас.

— Намагатимусь витримати,— відповів рибалчин син.

— Слухай далі,— мовила королівна.— Біля замкової брами стоять два леви. Проходь спокійно поміж них, вони тобі нічого не зроблять. І не зупиняйся, аж поки не дійдеш до невеличкої темної кімнати. Там ти заночуєш. Скоро з'явиться троль і почне тебе бити. Тяжко наб'є, а ти потім візьми дзбан із цілющою водою, покропи ті місця, де тобі боляче, і вмент одужаєш. Далі схопи меча, що висить біля дзбана, і вбий троля.

Рибалчин син зробив так, як йому звеліла дівчина. Він спокійно пройшов поміж левами, наче й не бачив їх, і відразу подався до маленької темної кімнати. Там він ліг спати. Першої ночі до нього прийшов троль з трьома головами і трьома різками й заходився його тяжко лупцювати. Та хлопець витримав хлосту. Коли троль перестав його бити, він покропив рани цілющою водою із дзбана, потім зняв зі стіни меча і вбив троля. Коли вранці він прийшов на берег, королівни стояли вже тільки по пояс у землі.

Другої ночі було те саме, але до нього прийшов троль із шістьма

головами та з шістьма різками й лупцював його ще тяжче. Зате, коли вранці рибалчин син прийшов на берег, королівни стояли в землі лише по литки.

Третьої ночі до хлопця прийшов троль із дев'ятьма головами та дев'ятьма різками й так його лупцював, що він зомлів. Троль вирішив добити його — взяв обіруч і вдарив об стіну. Але несамохіть зачепив дзбан із цілющою водою. Вода хлюпнула на хлопця, він відразу одужав, схопив меча і вбив троля.

А коли вранці прийшов на берег, королівни вже вільно стояли на землі. Він вибрав найменшу з них собі за дружину, і вони щасливо зажили в замку. Хлопець був королем, а вона королевою.

Та минув якийсь час, і молодому королю закортіло додому, відвідати батьків. Королева спершу не відпускала його, проте він так сумував, що врешті вона сказала:

— Їдь, але пообіцяй мені одне: ти зробиш усе, що проситиме батько, і не зробиш того, що проситиме мати.

Він пообіцяв виконати її прохання. Тоді вона дала йому на дорогу каблучку. А каблучка була чарівна, і той, хто її мав на пальці, міг загадати два бажання, і ті бажання відразу сповнювались.

Молодий король побажав опинитися в батьківському домі й не зоглядівся, як був уже там. Батько з матір'ю не могли надивуватися, що їхній син став такий показний і гарний.

Прожив він удома день, прожив другий, і мати захотіла, щоб він показався в королівському дворі.

— Ні,— сказав батько,— не треба йому туди йти. Поки він буде в короля, ми його не бачитимем.

Та нічого не допомагало. Мати не давала синові спокою доти, доки не вирядила його до двору.

Прийшов туди рибалчин син, і всі побачили, що він одягнений куди краще, ніж король, його названий батько. Королю це не вельми сподобалось, і він сказав:

— Ти мою королеву бачив, а я твоєї ні, тому не можу повірити, що й вона така гарна.

— От якби вона була тут, то ви зразу повірили б! — вигукнув молодий король.

І тієї миті його дружина з'явилася коло нього. Тільки вона була дуже зажурена і сказала сумним голосом:

— Чому ти не послухався батька? Тепер я мушу вертатися до свого замку, а ти вже використав обидва свої бажання.

Вона вплела йому в чуба каблучку, на якій було викарбуване її ім'я, і зникла.

Зажурився молодий король, щодня ходить невеселий, усе думає, як би повернутися до своєї королеви. Нарешті зібрався він у дорогу.

— Піду по світу, розпитаю, може, хто скаже мені, як добратися до Білого Острова,— сказав він батькам.

Ішов він, ішов і прибився до високої гори. Там він зустрів господаря всіх лісових звірів. Коли той заграє у свій ріжок, звірі збігаються до нього. Молодий король спитав його про Білий Острів.

— Ні, не знаю, де він, але розпитаюся в своїх звірів,— відповів Лісовий Господар.— Може, котрийсь чув про нього.

Він скликав звірів, але ніхто нічого не знав про Білий Острів.

Тоді Лісовий Господар дав молодому королю лижі і сказав:

— Припни до ніг ці лижі, і вони понесуть тебе до мого брата. Він живе за сто миль звідси й порядкує всіма птахами. Запитаєш у нього про Білий Острів. А коли приїдеш до брата, не забудь повернути лижі в мій бік, і вони самі помчуть додому.

Приїхав молодий король до брата Лісового Господаря, повернув лижі так, як той йому велів, і вони помчали назад.

Потім він розповів Господареві Птахів, чого приїхав до нього. Той скликав своїм ріжком усіх птахів і спитав, чи не знає хто з них дороги до Білого Острова. Але ніхто з птахів про такий острів не чув. Нарешті прилетів старий орел, який десять років літав по чужих краях, але й він нічого не знав про Білий Острів.

— Ну що ж,— сказав Господар Птахів,— є ще одна рада. Я дам тобі свої лижі, і вони донесуть тебе до ще одного нашого брата. Він живе за сто миль звідси й порядкує всією рибою в морі. Спитайся ще в нього про свій острів. Тільки не забудь повернути в мій бік лижі, щоб вони помчали назад додому.

Молодий король подякував Господареві Птахів, припнув лижі й помчав до Господаря Риби. Той скликав ріжком усю рибу, але жодна з них не знала про такий острів. Нарешті припливла стара як світ щука. Господар насилу докликався її. Почула щука, чого від неї хочуть, і сказала:

— Так, я добре знаю Білий Острів. Я там десять років куховарила. Вранці я знов туди пливу, бо королева, яку ти покинув, виходить заміж за іншого і має справляти весілля.

— Коли так, то я дам тобі добру пораду,— сказав Господар Риби.— Неподалік звідси край болота стоять три брати і вже сто років спере-чаються за капелюх, плащ і чоботи. Бо той, хто має і одне, і друге,

і третє, стає невидимим і може перенестись куди захоче, хоч би як те місце було далеко. Скажи, що розсудиш їх, але спершу хочеш випробувати капелюх, плащ і чоботи.

Молодий король подякував Господареві Риби і скористався його радою.

— Чого ви тут так довго сперечаєтесь?—сказав він братам.—Дайте я вас розсуджу. Але спершу мушу сам випробувати капелюх, плащ і чоботи.

Зраділи брати, що скоро їхній суперечці буде край, і дозволили йому одягти капелюха, плащ і чоботи.

— Прощавайте, коли зустрінемось, я вас розсуджу,—сказав молодий король братам і загадав, щоб чоботи понесли його на Білий Острів.

Коли він летів, то наздогнав Північного Вітра.

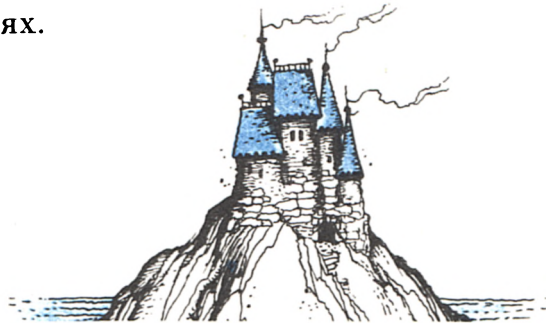
— Куди ти поспішаєш? — запитав Північний Вітер.

— На Білий Острів,— відповів молодий король і розповів йому, що з ним сталося.

— Ти долетиш на Білий Острів швидше за мене,—сказав тоді Північний Вітер,—бо я мушу заглядати в кожен закуток. Та коли ти прилетиш до замку, стань біля дверей і почекай на мене. Я не забарюсь і ввірвуся на острів з таким гуком, ніби хочу завалити весь замок. Тоді чоловік, який хоче одружитися з твоєю королевою, вийде поглянути, що сталося. Ти схопи його за барки й викинь надвір. А я вже потурбуюся про те, щоб його спекатись.

Молодий король послухався Північного Вітру. Він став біля дверей, а коли Вітер загув, засвистів і почав рвати з замку стіни й дах, наречений захотів поглянути, що сталося. Тільки-но він підступив до дверей, король схопив його за барки й викинув надвір. А Північний Вітер відразу підхопив його й поніс геть з Білого Острова.

Молодий король зайшов до замку, а королева й не впізнала його, такий він був блідий і виснажений, бо довго блукав по світу й дуже побивався за нею. Та коли він показав їй каблучку, вона зраділа від щирого серця. І вони влаштували такий бучний бенкет, що про нього ще довго згадували в тих краях.

Чесно здобута монета

Була собі колись бідна вдова. Жила вона в маленькій хатині край села, їсти не мала чого, палити в хатині теж не мала чим, от і послала вона свого малого сина в ліс по дрова. Надворі був холодний осінній день, і хлопчина цілу дорогу до лісу біг підстрибом, щоб нагрітися. Збираючи в кошик то гіллячку, то коріняку, хлопчина часто бив руками по тілі, бо з холоду вони почервоніли, ніби ягоди брусниці, що росла навколо.

Назбирав хлопчина повний кошик дров і подався додому. Коли це на галявині він раптом побачив білий, з'їдений негодою камінь.

— Бідолашний старенький каменю,— пожалів його хлопчина,— який ти блідий, аж білий. Мабуть, дуже змерз.

Він скинув із себе курточку й накрив камінь.

Прийшов хлопчина додому, а мати й питає, чого це він у такий холод ходив до лісу в самій сорочці. Хлопчина й розповів їй, що побачив у лісі старий, побілілий з холоду камінь і накрив його своєю курточкою.

— Йолопе! — накинулась на нього мати.— Невже ти гадаєш, що камені мерзнуть? А якби навіть мерзли, то своя сорочка ближча до тіла.

Одяг тепер дорогий, у нас його нема, а ти викинув на камінь добрісіньку куртку!

І вона погнала хлопчину назад до лісу по куртку.

Прийшов він на ту галявину, де залишив курточку, і бачить — камінь одним краєм зрушивсь і ледь піднявся.

— Бідолашний! Це тому, що ти нагрівся, правда? — сказав хлопчина.

Та коли він підійшов до самого каменя, то побачив під ним скриньку, повну блискучих срібняків.

«Мабуть, вони крадені, — подумав хлопчина, — бо хто ховатиме в лісі під каменем свої власні гроші?»

Узяв він скриньку, поніс до озера і висипав гроші у воду. Та одна монета ніяк не тонула, хоч хлопчина й занурював її руками.

— Оця монета здобута чесно, бо ніяк не тоне, — сказав сам до себе хлопчина.

Він узяв того срібняка, надяг курточку й подався додому.

Прийшов він та й оповідає матері, як знайшов скриньку з грішми і як висипав ті гроші в озеро.

— А одна монета не потонула, і я взяв її, бо вона напевне здобута чесно, — закінчив свою розповідь хлопчина.

— Який же ти дурний у мене! — розгнівалась мати. — Коли з усіх монет тільки одна була добута чесно, то виходить, що на світі дуже мало чесності. Та хоч би їх крали й перекрадали, знайшов же їх ти, а своя сорочка ближча до тіла. Якби ти взяв ті гроші, ми б вилізли зі своїх злиднів і довіку нічим не журилися. Не хочу більше годувати тебе, коли ти такий йолоп. Іди собі геть і сам заробляй на себе.

І пішов хлопчина в широкий світ. Він скрізь просився в найми, але йому не щастило.

— Надто ти малий і слабосилий! — казали люди й відмовляли йому.

Довго він ходив, довго поневірявся, та якось зайшов до одного купця. І той купець узяв його в найми — носити куховарці воду та дрова.

І так залишився хлопчина в купця. Одного разу купець лаштувався їхати в іншу країну, далеко за море. Він запитав усю свою родину й челядь, що кому звідти привезти. Кожен сказав, що йому хотілося б, а коли дійшла черга до хлопчини з кухні, той простяг купцеві свою монету.

— Що ж тобі привезти? — запитав купець. — Адже за цю монету багато не купиш.

— Купіть, що дадуть, — відповів хлопчина.

— Ну добре, може, щось і дадуть, — сказав купець і поїхав.

Продав він за морем свій товар, набрав нового, накупив усього, що обіцяв своїй родині й челяді, і вернувся на корабель. Він хотів був уже відпливати і аж тоді згадав, що хлопчина з кухні дав йому монету і він мав йому щось купити за неї.

«Невже мені через таку дрібницю доведеться вертатись назад до міста? — подумав купець. — Ні, не буду гаяти на це час».

Коли це на березі з'явилася якась баба з мішком за плечима,

— Що ви несете в мішку, матусю? — запитав купець.

— Кішку. Нема мені чим її годувати, то я оце вкину її в море, хай утоне,— відповіла стара.

«Хлопчина просив мене купити, що дадуть за його монету,— подумав купець.— То, може, візьму йому кішку?» І він запитав стару, чи не віддасть вона йому за монету свою кішку.

Стара зраділа, що так вигідно позбулася кішки, й віддала її купцеві навіть з мішком.

Недалеко й відплив купець, як зненацька налетіла буря. У снасті засвистів вітер, корабель почало кидати на хвилях і понесло невідомо куди.

Нарешті їх прибило до берега, і вони опинилися в країні, де купець ще ніколи не був. Він зразу ж подався до міста. А там зайшов до шинку і бачить — на кожному столі лежать різки, біля кожного гостя також різки. Здивувався купець. «Навіщо їм стільки різок? — подумав він.— Погляну, що робитимуть з ними інші відвідувачі».

Він сів до столу, а коли йому принесли замовлену їжу, то відразу збагнув, що тими різками роблять. З кожного закутка, з кожної щілини повилазили сотні мишей, вони накинулись на їжу, і кожному, хто сидів за столом, довелося відбиватися від них різкою. Навколо тільки й чути було, що ляск і удари, один гучніший за одний. Інколи той, хто відбивався від мишей, зачіпав сусіда і йому доводилося вибачатися.

— Тяжко жити людям у цій країні,— сказав купець.— А чому ви не придбаєте собі кішки?

— Кішки? — здивувалися люди.

Вони навіть не знали, що це таке.

Тоді купець приніс з корабля кішку, яку він купив для хлопчини, і всі миші розбіглися. Люди вперше спокійно попоїли. Як же вони дякували купцеві! І почали просити його, щоб він продав їм кішку. Спершу він відмовлявся, потім згодився, але заправив за кішку сто талярів. Йому радо заплатили таку ціну, та ще й не могли надякуватись.

А купець поплив собі далі. Та не далеко й відплив від берега, як дивиться — а на грот-щоглі сидить кішка.

Невдовзі на морі розгулялася буря, ще більша, ніж першого разу. Корабель гнало по хвилях невідомо куди і нарешті прибило до країни, де купець ще ніколи не був.

Він зайшов до шинку і знов побачив на столах різки. Тут вони були грубші й довші. Але таких різок і треба було, бо мишей виявилось куди більше. І були вони величезні, таких мишей купець зроду й не бачив.

Він удруге продав кішку за сто талярів. І цього разу йому не довелося торгуватися.

Поплив купець далі. І тільки-но вибрався у відкрите море, аж гульк — кішка знов сидить собі на грот-щоглі.

І ще раз знялася буря, хвилі погналі корабель і прибили до невідомої країни, де купець ще ніколи не був.

Пішов він обідати в шинок. І знов побачив на столах різки, але кожна була на півтора ліктя завдовжки й така груба, як невеличка мітла.

Купцеві сказали, що люди тут погамовують свій голод з великими труднощами, бо на їжу накладаються сотні гидотних пацюків і люди змагаються з ними за кожний шматок, щоб укинути його в рот.

Приніс купець з корабля кішку, і мешканці тієї країни полегшено зітхнули. Почали вони просити, щоб він продав їм кішку. Купець довго відмовлявся, та нарешті сказав, що продасть, але не дешевше, як за триста таларів. Вони радо заплатили ту ціну, та ще й не могли надякуватись і щиро побажали йому щасливої дороги.

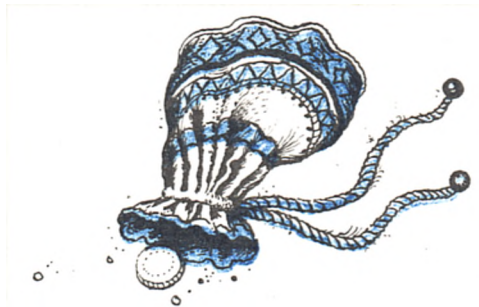
І знов вирушив купець у море. «Скільки грошей заробив хлопчина на одній монеті, яку я взяв у нього,— подумав купець.— Ну що ж, доведеться віддати йому децицю тих грошей, але, звичайно, не всі. Адже це я купив йому кішку, а своя сорочка ближча до тіла».

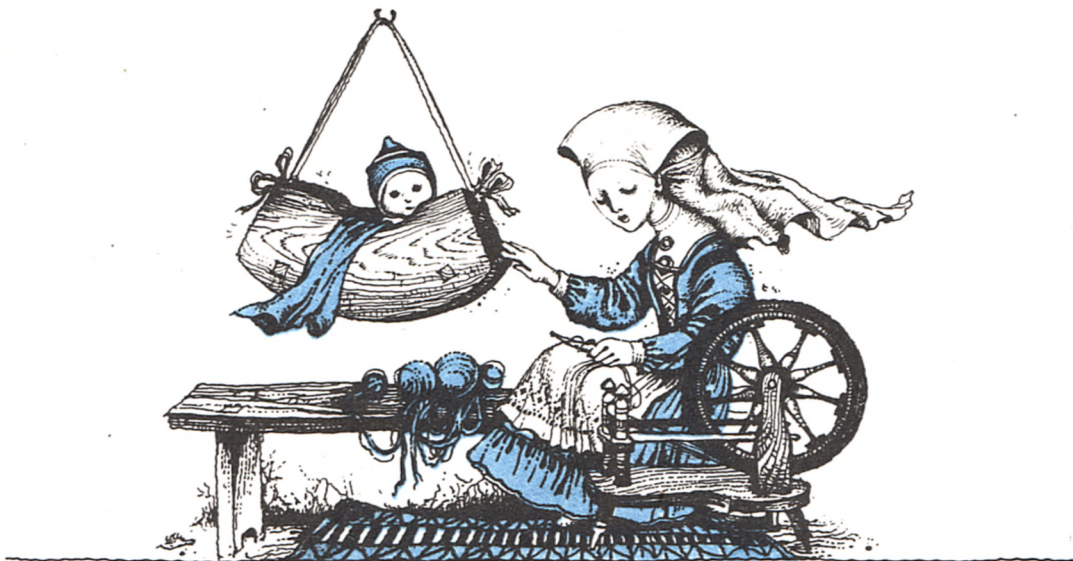
Подумав так купець, і враз налетіла буря, така шалена, що здавалось, корабель ось-ось потоне. Зметукував тоді купець, що не інакше як доведеться йому віддати хлопчині всі гроші. І справді: тільки-но він поклав собі не дурити хлопчину, як буря миттю вляглася і корабель під усіма вітрилами вже без пригод помчав додому.

Повернувся купець додому й віддав хлопчині п'ятсот таларів та ще й свою дочку за дружину. Бо тепер хлопчина, який досі носив воду і дрова куховарці, став не бідніший за самого купця.

Хлопчина жив довго й щасливо, ще й матір забрав до себе і завжди був добрий до неї. І завжди казав:

— Я не вірю, що моя сорочка ближча до тіла.

З М І С Т

Сенюк Ольга. Вступне слово 5

Як курка врятувала світ 7

Про королівну, яка хотіла,
щоб її слово було останнє 10

На схід від сонця й на захід від місяця 16

Лис-пастух 28

Як Пічкур заклався з тролем,
хто кого переїсть 30

Хлопець, проданий за тютюн 34

Семеро господарів дому 40

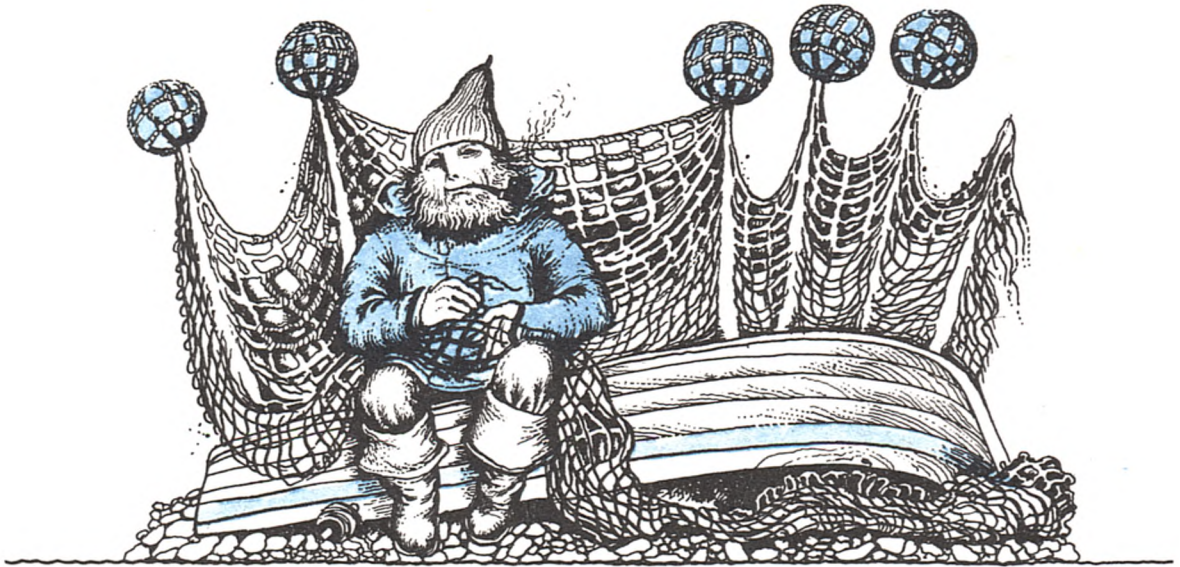
Пан Пер 44

Пер Гюнт 50

Вітробородий 56

Порсяче життя 65

Як лисиця полювала на коня 67

Хатня миша і лісова миша	69
Казка про коржа	73
Дурисвіт	76
Круки з чарівного острова	81
Еспен Пічкур та його помічники	88
Кінь-велетень	96
Мудра дівчина	105
Як хлопець ходив до Північного Вітру правити своє борошно	120
А курка в гору забрела	124
Семеро лошат	131
Які на світі бувають жінки	138
Чорт і староста	144
Три королівни з Білого Острова	146
Чесно здобута монета	153

СКАЗКИ НАРОДОВ МИРА
БИБЛИОТЕЧНАЯ СЕРИЯ

НОРВЕЖСКИЕ
НАРОДНЫЕ
СКАЗКИ

(На украинском языке)

Для младшего школьного возраста

Составление, вступительное слово
и пересказ с норвежского
Ольги Дмитриевны Сенюк

Рисунки
Екатерины Владимировны Штанко

Киев «Вэселка»

Редактор В. И. Романець
Художній редактор А. О. Ливень
Технічний редактор Ф. Н. Резник
Коректори
Л. К. Скрипченко, В. В. Богаєвський

Информ. бланк № 2418

Здано на виробництво 26.04.85.
Підписано до друку 27.02.86.
Формат 84×108/16. Папір офсетний № 1.
Гарнітура звичайна нова. Друк офсетний.
Умови. друк. арк. 16,8. Умови. фарб.-відб. 67,38
Обл.-вид. арк. 10,74. Тираж 65000 пр.
Зам. 805-5. Ціна 1 крб. 30 к.

Ордена Дружби народів
видавництво «Веселка».
252050, Київ-50, Мельникова, 63.

Львівська книжкова фабрика «Атлас»
290005, Львів-5, Зелена, 20.

Н82 Норвезькі народні казки: Для мол. шк. віку /Упоряд., вступ. слово та переказ із норв. О. Д. Сенюк; Мал. К. В. Штанко.—К.: Веселка, 1986.—159 с.: іл.—(Казки народів світу).—(Бібл. сер.).

До збірки входять найпопулярніші казки, в яких відбивається розум, самотніть характеру та суворі умови життя норвезького народу.

Н 4803020000—125
М206(04)—86 БЗ—12—21.86.

82.33-6

1 крб. 30 к.

